

Stockholm

Friluftsidrotter i Stockholmsregionen

En rapport om hur friluftsidrotterna
kan verka och växa i en storstadsmiljö

Utredningen är genomförd av Sweco
på uppdrag av RF-SISU Stockholm

SWECO

FÖRORD FRÅN RF-SISU STOCKHOLM

Friluftsidrotter i Stockholmsregionen

Ibland glömmet vi att idrottens arenor består av mer än till exempel idrotts-
hallar, och utomhusplaner. Många idrotter nyttjar mark, luft och vatten i
sitt idrottsutövande. Vilka möjligheter har dessa idrotter att tävla och träna
i en växande storstadsmiljö?

RF-SISU Stockholm har i samarbete med sju specialdistriktsidrottsförbund sett ett
behov av att utreda möjligheterna och utmaningarna för de så kallade friluftsidrot-
terna, de som nyttjar mark, luft och vatten i sitt idrottsutövande.

Därför lät vi Sweco ta fram denna rapport. Syftet med rapporten är att visa på
utmaningar och problem, men också peka ut möjligheter och en färdriktning framåt.
Det behövs smart planering. Vi tror att kommunerna, Region Stockholm och Länssty-
relsen måste samarbeta för att hitta bra platser och arbeta fram en ordning som
ideella föreningar klarar av för att kunna anordna träning och tävling. Rapporten
kommer utgöra ett viktigt underlag för fortsatt dialog med alla berörda aktörer.

RF-SISU Stockholm vill utifrån denna rapport lyfta följande frågor i det fortsatta samtalet och diskussionen:

- Bredda synen på vad som är en "idrottsanläggning".
- Utöka den regionala samverkan för att uppnå möjligheten för friluftsidrotterna
att verka och växa i vår region.
- Se hur samlokalisering och ett skapande av "hubbar" för friluftsidrott och -liv
kan skydda mark och ändå göra den tillgänglig som idrottsarena.
- Se till att regelverk och föreskrifter för naturvårdsområden och -reservat inte
förhindrar friluftsliv och friluftsidrotter att verka där.

RF-SISU Stockholm vill tacka Stockholms Cykelförbund, Stockholms Flygsportförbund,
Stockholms Kanotförbund, Stockholms Klätterförbund, Stockholms Orienteringsför-
bund, Stockholms Roddförbund och Stockholms Seglarförbund för fint samarbete.

*RF-SISU Stockholm
Solna i april 2023*

Swecos rapport

Friluftsidrotter i Stockholmsregionen

En utredning av sju friluftsidrotters nuläge och
behov i en växande storstadsregion

Sweco Sverige AB	556767-9849
Uppdrag	Platsanalys av friluftsidrotter i Stockholmsregionen
Uppdragsnummer	30044829
Kund	RF SISU Stockholm
Upprättad av	Emelie Anneroth
Datum	2023-02-21
Dokumentreferens	sweco_rapport_friluftsidrotter_final

Innehållsförteckning

1	Inledning och metodbeskrivning.....	5
1.1	Enkätstudie.....	5
1.2	Intervjustudie.....	8
1.3	Workshop.....	8
2	Orientering.....	10
2.1	Idrottens kultur och karaktär.....	10
2.2	Viktiga platser för utövning.....	11
2.3	Upplevda hinder för orientering.....	16
2.4	Framtida behov inom idrotten.....	19
3	Klättring.....	20
3.1	Idrottens kultur och karaktär.....	20
3.2	Viktiga platser för utövning.....	22
3.3	Upplevda hinder för klättring.....	24
3.4	Framtida behov inom idrotten.....	25
4	Cykel.....	26
4.1	Idrottens kultur och karaktär.....	26
4.2	Viktiga platser för utövning.....	27
4.3	Framtida behov inom idrotten.....	32
5	Flygsport.....	33
5.1	Idrottens kultur och karaktär.....	33
5.2	Viktiga platser för utövning.....	34
5.3	Upplevda hinder för flygsporten.....	39
5.4	Framtida behov inom idrotten.....	41
6	Kanot.....	42
6.1	Idrottens kultur och karaktär.....	42
6.2	Viktiga platser för utövning.....	43
6.3	Upplevda hinder för kanot.....	46
6.4	Framtida behov inom idrotten.....	49
7	Rodd.....	50
7.1	Idrottens kultur och karaktär.....	50
7.2	Viktiga platser för utövning.....	51
7.3	Upplevda hinder för kanot.....	54
7.4	Framtida behov inom idrotten.....	55
8	Segling.....	56
8.1	Idrottens kultur och karaktär.....	56

8.2	Viktiga platser för utövning	56
8.3	Upplevda hinder för segling	60
8.4	Framtida behov inom idrotten	61
9	Gemensamma behov för friluftsidrotterna.....	62
9.1	Friluftsidrotternas gemensamma samhällsnytta behöver identifieras och lyftas fram	63
9.2	Friluftsidrotterna behöver ses som en del av friluftslivet och en del av idrottsrörelsen	65
9.3	Fler platser för utövning bör detaljplaneras som idrottsplatser.....	69
9.4	Definitionen av "anläggning" behöver breddas	70
9.5	Samlokalisering i kommunala idrottscentraler ett sätt att lösa lokalbristen	72
10	Samlade rekommendationer	74
10.1	Föreningar.....	74
10.2	Förbund 74	
10.3	RF-SISU Stockholm	75
10.4	Kommuner.....	75
10.5	Länsstyrelsen	76
	Bilaga 1 - Missivbrev.....	77
	Bilaga 2 - Enkät.....	78
	Bilaga 3 – Intervjuguide.....	93

1 Inledning och metodbeskrivning

Hösten 2022 fick Sweco i uppdrag av RF-SISU Stockholm att utreda friluftsidrotters tillgång till idrotts- och aktivitetsytor i en expansiv storstadsregion. Utifrån detta beskriver den här rapporten nuläget för friluftsidrotterna i Stockholms län, vilka hinder de har i sin verksamhetsutövning samt vilka behov de har i framtiden.

1992 bodde cirka 1,6 miljoner invånare i Stockholm. 2022 har den siffran växt till närmare 2,4 miljoner. Den snabba folkökningen har förändrat synen på mark och därmed möjligheter för friluftsidrotterna att utöva sin verksamhet. Friluftsidrotter är idrotter som inte har en egen arena för sin idrott, utan använder naturen för träning och tävling, till exempel orientering, klättring, flygsport, cykling, kanot, rodd och segling.

Rapporten utgår från en intervjustudie med sju specialistidrottsförbund som ägnar sig åt friluftsidrottande, en workshop med specialistidrottsförbunden, samt en enkät som gått ut till samtliga föreningar kopplade till specialistidrottsförbunden. Utifrån detta identifieras i rapporten dagens platser som nyttjas för friluftsidrott, samt vilka plats- och markspecifika behov friluftsidrotterna har idag och i framtiden, exempelvis hamnanläggningar och kappseglingsområden för seglingsidrott, bojjade tävlingsbanor för kanot och rodd, anläggningar för mobila arenor för orientering, platser för klättring, start- och landningsplatser och områden för flygsport samt avtalade och anpassade vägar, stråk och banor för cykelidrotten på landsväg såväl som i terräng.

Härutöver identifieras de hinder som på sikt kommer att utgöra utmaningar eller begränsningar i mark-, vilt- och hållbarhetsfrågor kopplat till friluftsidrotternas utövande, samt rekommendationer för framkomliga sätt att undanröja dessa hinder.

1.1 Enkätstudie

En enkätundersökning genomfördes riktad till föreningar kopplade till friluftsidrotternas specialistidrottsförbund i Stockholmsregionen. En enkätundersökning på internet föreslogs som metod, alltså en webbenkät. Nedan följer en redogörelse för hur enkätundersökningen genomförts.

1.1.1 Register och urval

Genom att sammanställa data från de registrerade idrottsföreningarna skapades en grundförutsättning för datainsamlingen. Det finns många idrottsföreningar av olika typ och storlek registrerade och vid registrering nedtecknades även mejladresser till föreningarnas kontaktpersoner. Det varierar mellan föreningarna vems mejladress som är registrerad, det kan vara ordförande, övrig styrelsemedlem eller annan kontaktperson. Vid registrets sammanställning inkluderades samtliga kontaktpersoner till föreningarna, vilket medförde att det kunde finnas fler än en kontaktperson per förening.

Unika föreningar valdes ut i registret. I de fall det fanns fler än en mejladress registrerad per förening användes mejladresserna som reserver vid uteblivna svar i insamlingen.

1.1.2 Insamlingsmetod, enkätformuläret och insamling

Då mejladresser fanns registrerat till föreningarna valdes insamlingsmetoden webbenkät via inbjudningar som skickades via mejl. Det är dessutom en kostnadseffektiv insamlingsmetod. Det är inte bara de ekonomiska förutsättningarna som styr valet av insamlingsmetod utan även typen av information som ska samlas in och undersökas. En webbenkät passade bra i det här fallet utifrån dessa aspekter.

Det fanns ett intresse att särredovisa resultatet per förbund och idrott inom friluftsidrotterna och därmed lämpade sig en totalundersökning bäst för att få en så bra täckning som möjligt. Antalet aktuella föreningar var relativt litet totalt sätt. Det fanns 238 unika föreningar som var aktuella för enkätundersökningen.

Ett missivbrev/mejltext författades med syfte, bakgrund och motivering till att svara på enkäten tillsammans med information om hur uppgifterna skulle användas och sparas. I bilaga 1 finns missivbrevet.

Enkätformuläret togs fram i samarbete med RF-SISU och Sweco. Flera versioner togs fram tills en godkänd version programmerades in i enkätverktyget. Enkäten testades i sin digitala form för att kvalitetssäkra hopp/selektioner och logisk uppbyggnad. Enkätens frågor finns i bilaga 2.

Insamlingen startade med mejlutskick den 19 oktober 2022 och sista dag för besvarande av enkäten var den 8 november. Under insamlingen skickades två påminnelser ut. Några utskick nådde inte sin mottagare utan studsade tillbaka. Det kan bero på att personen slutat, bytt namn eller eventuellt att något var fel i mejladressen. Det skulle även kunna bero på att föreningen inte är aktiv längre men att en avregistrering inte genomförts i RF-SISU:s föreningsregister. Sammantaget var det dock få studsar i relation till antalet utskick.

1.1.3 Svarsandelar, bortfall, täckning och representativitet

I alla undersökningar finns under- respektive övertäckning, i det här fallet föreningar som inte inkluderats fast de borde, eller att föreningar inkluderats fast de inte borde vara med i registret.

Undertäckningen var antagligen mycket liten i den här undersökningen, men det kan finnas någon relativt ny förening som inte har registrerat sig än.

Övertäckning kan också förekomma eftersom det antagligen finns respondenter som svarat fastän de kanske inte var de som kunde svara uttömmande på frågorna. Någon förening kan ha lagts ned men inte avregistrerat sig eller på annat sätt har en vilande verksamhet. Vid utskicket kom sådan information in via svar på mejlet och studsar på mejl som inte nådde fram.

I tabellen nedan redovisas antalet föreningar innan utskick, antal studsar (ej nåbara) och de svarande föreningarna.

Svarat	Antal	Andel
Ja	93	39%

Nej	145	61%
...varav studsar (ej nåbar)	20	8%
Totalt	238	100%

Totalt svarade 93 respondenter/föreningar på minst första frågan i enkäten. Därmed blir svarsandelen 39 procent eftersom det i registret slutligen fanns 238 möjliga respondenter/föreningar som kunde svara på enkäten.

Det är även av vikt att studera svarsfrekvens per idrottskategori i den här undersökningen eftersom idrottsstillhörighet är en viktig parameter för hur föreningarna kan tänkas svara. Andelen svarande föreningar per idrott ställs i relation till andelen föreningar per idrott som finns registrerade i registret. Det redovisas i tabellen nedan.

Idrotter	Antal svar	Antal i registret	Andel svar per idrott	Andel per idrott i registret	Differens
Cykel	15	61	16%	26%	-10%
Flygsport	10	37	11%	16%	-5%
Kanot	12	22	13%	9%	4%
Klättring	4	6	4%	3%	1%
Orientering	23	32	25%	13%	12%
Segling	23	75	24%	32%	-8%
Rodd	6	6	6%	3%	3%
Totalt	93	238	100%	100%	0%

Av de svarande idrotterna är det orienteringsföreningarna och segelföreningarna som har flest antal svar i undersökningen. Av de 93 svarande föreningarna är det 23 av vardera föreningstypen som svarat. Klättringssporterna har 4 svar av totala antalet svar, rodd har 6 svar av 6 möjliga därmed är det den idrottstyp där alla möjliga föreningar i registret har svarat.

Om i stället relationen till föreningarnas antal per idrott totalt i registret och bland de svarande analyseras framkommer en annan bild. Enligt fördelningen av föreningar i registret så skulle 32 procent av svaren sen förväntas komma från seglingsidrotten men bland de svarande är det 24 procent. Föreningarna som tillhör klättringsidrotten utgör 3 procent i registret och nära på det samma bland de svarande med 4 procent.

Differensen mellan förväntad andel svarande föreningar per idrott och faktiskt andel svarande föreningar per idrott är ett mått på representativitet. I den här undersökningen är cykelidrotten underrepresenterad bland de svarande med 10 procentenheter och orienteringsidrotten överrepresenterad med 12 procentenheter. Om differensen är positiv så är idrottskategorien överrepresenterad, om den är negativ är den underrepresenterad. Detta kan påverka en analys på totalnivå. En analys nedbruten på de minsta idrottskategorierna som rodd och klättring kan också var problematisk men mer på grund av få svarande, där ett extremt svar kan få orimligt genomslag i analysen.

Det är fortfarande en relativt stor andel av alla föreningar oavsett idrottsstillhörighet som svarat. En svarsandel på 39 procent i en totalundersökning är förhållandevis bra.

Om det hade varit en urvalsundersökning hade resultatet eventuellt blivit något missvisande om inga statistiska metoder hade satts in.

Det finns en viss osäkerhet i vem som har svarat på frågorna. Det fanns en möjlighet att den som svarade eventuellt har vidarebefordrat mejlet och därmed enkäten. Det kan påverka tillförlitligheten i svaren. Denna källa till osäkerhet är dock inte analyserad.

1.2 Intervjustudie

Intervjustudien genomfördes med en eller flera representanter från sju utvalda specialistidrottsförbund som representerar friluftsidrotterna i Stockholmsregionen. Totalt intervjuades 10 personer. De förbund som blivit intervjuade är:

- Stockholms Orienteringsförbund
- Stockholms Klätterförbund
- Stockholms Cykelförbund
- Stockholms Flygsportförbund
- Stockholms Kanotförbund
- Östra Roddistriktsförbundet
- Stockholms Seglarförbund

Utöver förbunden har även intervjuer gjorts med en representant från Länsstyrelsen och projektledaren för projektet Arena Vattnet som bland annat utreder lokalbehoven hos vattensporterna kanot, rodd och segling.

Kontaktuppgifter till förbunden förmedlades till Sweco av RF-SISU Stockholm. Intervjuerna var semistrukturerade och genomfördes över teams i ett videomöte. Samtliga tillfrågade intervjupersoner valde att medverka i intervjustudien. En semistrukturerad intervjustudie bygger på att en intervjuguide tas fram som stöd i intervjun, men att dialogen mellan intervjuaren och intervjupersonen lägger grunden för resultatet. Samtliga intervjupersoner fick tillgång till intervjuguiden innan intervjun och kunde därmed förbereda sina svar. Intervjuernas semistrukturerade karaktär möjliggjorde för intervjupersonerna att själva styra vilka frågor som var mest relevanta för dem att lyfta och prata om.

Samtliga intervjuer utgick från samma underlag till frågor och behandlade idrottens behov av mark, viktiga platser idrotten använder, vilka hinder förbundet ser kopplat till mark- och anläggningsfrågor, ekonomi och juridik, samt vad som krävs för att idrotten ska kunna växa och utvecklas inom Stockholmsregionen. Samtliga intervjuer pågick i cirka en timme. Intervjuguiden i sin helhet finns att tillgå i bilaga 3.

1.3 Workshop

Sweco genomförde en trettimmars workshop fredagen den 18 november tillsammans med en representant från RF-SISU och samtliga sju av friluftsidrotternas specialistidrottsförbund. Totalt deltog 9 personer. Workshopen skapade ett tillfälle för förbundens representanter att samlas kring gemensamma utmaningar friluftsidrotterna upplever i Stockholmsregionen. Workshopen möjliggjorde även för förbundsrepresentanterna att hitta synergier och samverkansmöjligheter över idrottsgränser.

De teman och frågor som behandlades under workshopen var:

Tema: Mark- och anläggningsfrågor

Hur kan förbunden stötta föreningarna i mark- och anläggningsfrågor?

Vad tror ni föreningarna förväntar sig av sina förbund?

Hur kan förbunden stötta varandra i mark- och anläggningsfrågor?

På vilket sätt skulle förbunden gynnas av att inkluderas kommunernas planeringsforum kopplat till mark- och anläggningsfrågor?

Tema: Gemensamma hinder

Vilka är de viktigaste gemensamma hindren som förbunden ser för att friluftsidrotterna ska kunna växa och utvecklas?

Hur kan ni stötta varandra i dessa hinder?

Vad krävs för att överbrygga dessa hinder?

Tema: Friluftsidrotternas samhällsnytta

Hur kan förbunden tillsammans lyfta friluftsidrotternas värden för kommun och samhälle?

Vilka värden behöver lyftas?

Hur ska det kommuniceras och till vem?

Dialogen som fördes mellan förbunden under workshopen antecknades av Sweco och har bearbetats och analyserats tillsammans med övriga datainsamlingsmetoder i rapporten.

2 Orientering

Orienteringsidrotten har ett stort antal medlemmar i Stockholmsregionen. Idrotten lockar deltagare i alla åldrar och inte sällan erbjuder ett arrangemang tävlingsklasser från 10 upp till 95 år. Orientering består av fyra grenar – Orienteringslöpning, Skidorientering (SkidO), Mountainbikeorientering (MtbO), Precisionsorientering (PreO) samt som Parasport (ParaO). Tävlingsutbudet är omfattande med allt från stora internationella tävlingar, mästerskapstävlingar, nationella tävlingar, distriktstävlingar ner till mindre klubb- och samt närtävlingar.

Stockholms Orienteringsförbund (StOF) samlar inom stockholmsdistriktet idag ca 10 000 aktiva fördelade på 45 registrerade föreningar varav 22 (49 procent) svarade på enkäten som skickades ut.

2.1 Idrottens kultur och karaktär

Orientering, liksom övriga friluftsidrotter, består av både träningar, tävlingar och liknande aktiviteter inom ramen för den organiserade föreningsidrotten. Härutöver tillkommer ett stort antal deltagare, såväl föreningsanslutna som motionärer, som deltar i olika typer av motionsaktiviteter, exempelvis *Hittaut*, *Naturpasset* eller *Veckans Bana*. Aktiviteter som genomförs året om och på en mängd olika platser inom stockholmsdistriktet. Även skolor, scouter och företag bedriver orientering utanför den organiserade föreningsidrotten.

	Antal medl.	Andel män	Andel kvinnor	År 0–6	År 7–12	År 13–20	År 21–25	År 26–40	År 41–60	År 61–
Stockholms orienteringsförbund	9 825	57%	43%	244	1 907	1 610	369	1 106	3 104	1 451

Utifrån medlemsstatistiken kan det konstateras att orienteringsidrotten har en relativt jämn könsfördelning med 57 procent män mot 43 procent kvinnor. Denna aspekt av idrotten reflekterade förbundets representant över på det här sättet: *”Det är inte grabbigt utan vi är ganska könsneutrala. Det är aspekter som behöver lyftas fram”*.

Utöver könsfördelningen är det intressant att lyfta fram idrottens fördelning över åldrarna. Även om barn och ungdomsidrotten är relativt stark finns en övervikt mot seniora utövare. Det är därmed en idrott som med fördel kan utövas livet ut, vilket kan ge positiva hälsoeffekter, inte minst för seniora utövare. Forskning har visat att kombinationen av att vistas i naturen med fysisk och kognitiv utmaning är idealt för ett hälsosamt åldrande. Det finns påvisade effekter på att seniorer som orienterar mår

bättre än seniorer som inte orienterar och har näst intill inga problem med mage eller depression¹.

Dock upplever både förbund och föreningar inom orienteringsidrotten att det är svårt att locka nya barn och unga vilket har lett till en ökad obalans mellan unga och gamla och en generell höjning av utövarnas medelålder. Nära hälften, 46 procent, av alla betalande medlemmar i Stockholmsregionens föreningar är över 41 år. Svårigheten att locka barn och unga till idrotten påverkar rekryteringen av både nya talanger och elitsatsande ungdomar, samt att det ideella engagemanget på sikt riskerar att dämpas när dagens seniorer blivit för gamla för att engagera sig i föreningslivet. Kopplat till detta visar enkätsvaren att det finns en oro bland föreningarna att de ideella drivkrafterna inom verksamheterna minskar. Det framförs även oro över att det byggs mycket i Stockholmsområdet vilket gör att ytorna för utövning förvinns, samt att regler kring nyttjandet av naturområden skärps.

2.2 Viktiga platser för utövning

Orienteringsidrottens viktigaste förutsättning bygger på tillgången till skogsmark, inte minst i stadsnära områden som exempelvis Nackareservatet, Järvafältet och Ursvik.

I Stockholm är orienteringen utöver regionens större sammanhängande skogsområden, beroende av Stockholms gröna kilar. Dessa områden är i hög grad karterade och är förhållandevis lättillgängliga med såväl bil, cykel och kollektivtrafik. De gröna kilarna utgör därmed de huvudsakliga ytorna för regelbunden träning, motionsaktiviteter samt mindre distrikts- eller närtävlingar.

Orienteringssporten behöver skogsområden som kan erbjuda anpassade svårighetsgrader för alla åldersgrupper och nivåer, från nybörjarverksamhet för unga och vuxna till regionens utövare på nationell och internationell elitnivå. För att kunna bedriva en välfungerande ungdomsverksamhet krävs det även platser som är stadsnära, om möjligt med tillgång till lokaler för ombyte och genomgångar, samt med närhet till kollektivtrafik.

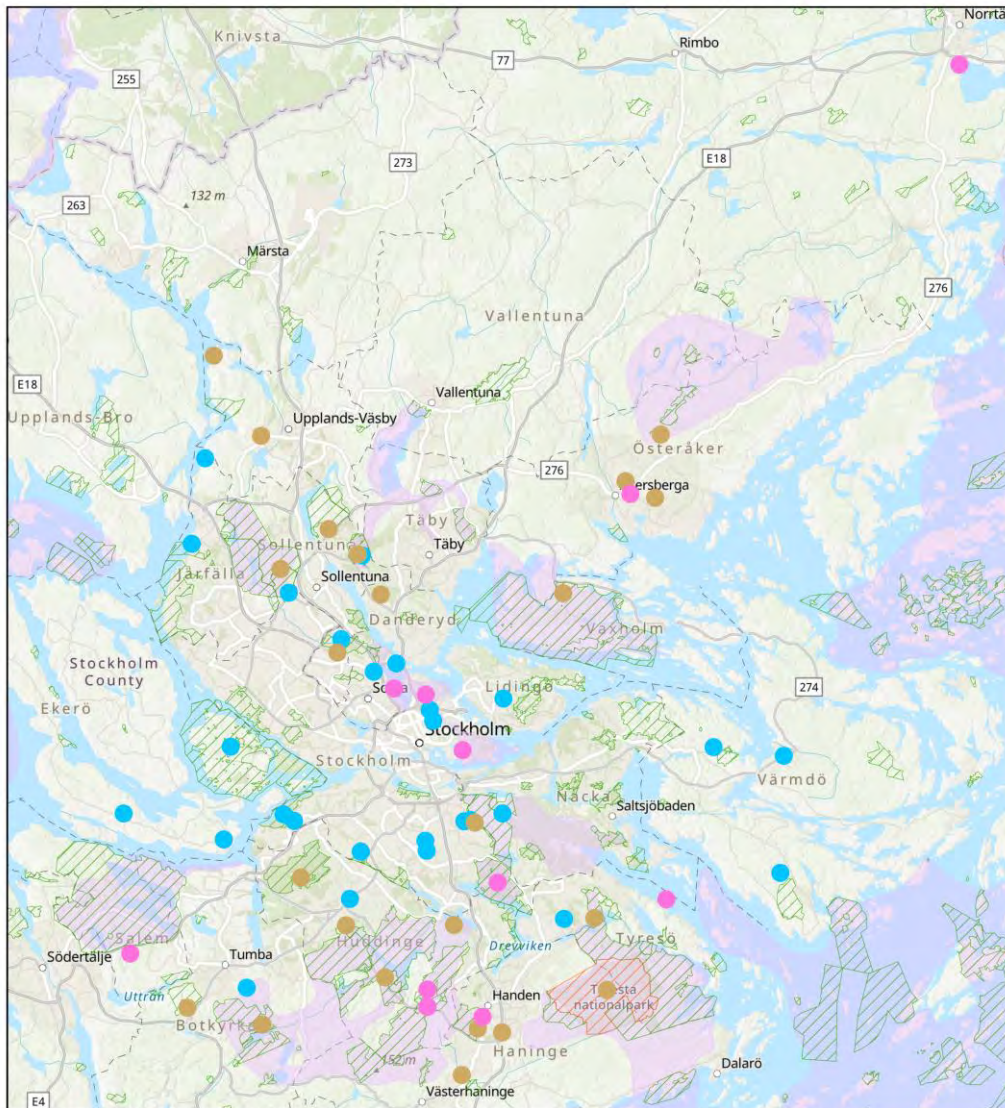
I enkäten fick föreningarna namnge de tre viktigaste platserna de använder för tävling respektive träning. Orienteringsidrottens viktigaste platser återfinns utifrån enkätresultatet i nästan samtliga större grönområden i och omkring Stockholm. De har sin verksamhet både i innerstaden och i ytterstadsområden.

De platser som nämndes av flest antal föreningar som viktigast för både tävling och träning var Törnaskogen i Sollentuna kommun, Järvafältet i Sollentuna kommun, Nackareservatet i Nacka kommun, Ågesta friluftsområde i Huddinge kommun och Bogesundsländets naturreservat i Vaxholms kommun.

För större tävlingar och liknande arrangemang, exempelvis nationella tävlingar, större mästerskap, sportens två stora flaggskepp Tiomilabudkavlen (-stafetten) och 25manna, utgör regionens större och mer perifera sammanhängande skogsområden som Södertörn och längs E18 i väster och E3 i öster alla mycket viktiga arrangemangsförutsättningar.

¹ Östlund-Lagerström, L., Blomberg, K., Algilani, S., Schoultz, M., Kihlgren, A., Brummer, R. J. & Schoultz, I. (2015). Senior orienteering athletes as a model of healthy aging: a mixed-method approach. BMC Geriatrics, 15.

Kartan nedan visar samtliga platser som nämnts i enkät och intervjuer, samt om platserna används främst i tränings- eller tävlings-sammanhang.

Stockholms Orienteringsförbund

- Orientering Träning/Tävling
- Orientering Tävling
- Orientering träning
- Riksintresse friluftsliv
- Naturreservat
- Nationalpark

Samtliga platser som nämnts i enkät och intervju är följande (utan inbördes ordning):

Namn på plats	Kommun
Runsahalvön	Upplands-Väsby kommun
Runby	Upplands-Väsby kommun
Ängsö	Järfälla kommun
Kallhällsbadet	Järfälla kommun
Törnskogen	Sollentuna och Upplands-Väsby kommun
Järvafältet	Järfälla kommun, Sollentuna kommun och Stockholms stad
Rösjöreservatet	Sollentuna kommun
Hansta	Sollentuna kommun, och Stockholms stad
Rinkebyskogen	Danderyds kommun
Igelbäckens naturreservat	Solna stad och Sundbybergs stad
Ursvik	Solna stad och Sundbybergs stad
Frösunda	Vallentuna kommun
Bergshamra	Solna stad
Hagaparken	Solna stad och Stockholms stad
Domarudden	Österåkers kommun
Hackstaspåren	Österåkers kommun
Tråsättra	Österåkers kommun
Bogesundslandet	Vaxholms kommun
Norra Djurgården	Stockholms stad
Stadion	Stockholms stad
Liljansskogen	Stockholms stad
Lidingös Orienteringsstuga	Lidingö stad
Djurgården	Stockholms stad
Lovö	Ekerö kommun
Sundby/Nyckelby	Ekerö kommun
Jungfrusundsåsen	Ekerö kommun
Sätraskogen	Stockholms stad
Sättradalen	Stockholms stad
Nackareservatet	Nacka kommun och Stockholms stad
Kärrtorps IP	Stockholms stad

Hellasgården	Nacka kommun
Svedmyra	Stockholms stad
Majroskogen	Stockholms stad
Älvsjöskogen	Stockholms stad
Gömmarens naturreservat	Huddinge kommun
Huddinge	Huddinge kommun
Flemingsbergsskogens naturreservat	Huddinge kommun
Ågesta	Huddinge kommun
Flaten	Stockholms stad
Bansjöskogen	Tyresö kommun
Alby naturreservat	Tyresö kommun
Telegrafberget	Tyresö kommun
Gustavsberg	Nacka kommun och Värmdö kommun
Hemmesta	Värmdö kommun
Brunn	Värmdö kommun
Återvall-Långvik	Värmdö kommun
Tyresta nationalpark	Haninge kommun och Tyresö kommun
Rönningeskogen	Salems kommun
Vinterskogen	Botkyrka kommun
Lida	Botkyrka kommun
Ortlångens naturreservat	Huddinge kommun
Södertörn	Botkyrka, Haninge, Huddinge och Nynäshamns kommun
Lissma	Huddinge kommun
Handen	Haninge kommun
Rudan friluftsområde	Haninge kommun
Torvallaskogen	Haninge kommun
Hanveden	Haninge kommun
Harbo	Botkyrka kommun

2.2.1 Idrotten kräver många olika platser för träning och tävling

Orienteringsidrottens kärnverksamhet kan sammanfattas som *"självväld väg i okänd mark*.² Det innebär att idrotten i sin natur ständigt kräver nya platser för utövning. Orientering är den enda friluftsidrotten som studerats som i mycket hög grad använder

² [Historia - Orienteringsförbundet \(svenskorientering.se\)](https://svenskorientering.se/historia)

olika/nya platser i hela regionen för att arrangera tävlingar. 71 procent av de svarande föreningarna inom orientering uppger att de nästan alltid använder olika/nya platser inom flera kommuner i Stockholmsområdet för tävling. Vilket ingen förening tillhörande en annan friluftsidrott uppgett. Övriga friluftsidrotter använder antingen nästan alltid samma plats inom kommunen för att arrangera tävling, eller ett antal kända platser inom flera kommuner i Stockholmsområdet.

På grund av att idrotten kräver ständig tillgång till ny mark så behöver klubbarnas under träning och tävling cirkulera mellan de tillgängliga områdena i regionen. Dock uppger förbundsrepresentanten att tillgången till karterade områden ändå inte möter klubbarnas krav på "okänd" mark.

Bara för att ett område är karterat, alltså att har en kartritning, betyder inte det att området alltid är tillgängligt för orientering. Det kan bero på orsaker som att markägare inte vill att orientering bedrivs på deras mark, jaktintressen som menar att orientering stör jakten, eller att större delar av skogen ska avverkas eller röjas av olika skäl. Tillgången till mark är därmed inte självklar för stockholmsregionens klubbar.

2.2.2 Lokaler och hyresavtal

För att upprätthålla verksamheten krävs förutom platser att utöva idrotten på även lokaler att använda för samling och ombyte. Orienteringens genomförs dels i skogen, dels genom teori- och kartkunskap som ofta kräver en inomhuslokal. Ofta utgår föreningarnas träningar från deras klubblokal, men för att utvecklas som orienterare behöver träningsplatser varieras och ske på olika platser inom kommunen, och i andra kommuner.

Orienteringen har, jämfört med andra friluftsidrotter, en relativt bra tillgång till lokaler. Alla svarande föreningar på enkäten, förutom en, uppger att de har tillgång minst en lokal. Flera föreningar uppger att de har tillgång till fler än en lokal. De svarande föreningarna upplever även att lokalerna fyller deras behov. Några föreningar uppger dock att de framför allt saknar möjligheter till att ha större samlingar samt omklädningsrum och dusch i eller i anslutning till sina nuvarande lokaler. Det gör att föreningar ibland behöver hyra ytterligare lokaler för vissa tillfällen, exempelvis säsong avslutningar eller stormöten. Det finns alltså ett behov av större och även tillgänglighetsanpassade lokaler.

Förbundsrepresentanten förklarar följande under intervjun:

"Vi behöver andra lokaler för stormöten, kurser och utbildningar. Vi har ju inte andra anläggningar. Våra klubbstugor är ofta små, i takt med privatisering av skolor och liknande lokaler minskar kommunernas möjligheter att stödja föreningslivet. Det är ett framväxande problem, vart ska man vara? Det behöver även vara tillgänglighetsanpassat."

Både förbundet och flertalet föreningar lyfter dock att eftersom stora delar av träningstiden spenderas i skogen finns det möjligheter att dela lokal med andra orienteringsföreningar och andra idrotter. Det skulle öppna upp för större lokaler för samkväm samt bättre omklädnings-, dusch- och förvaringsutrymmen.

2.3 Upplevda hinder för orientering

2.3.1 Stor konkurrens om skogen

Skogen i Stockholmsregionen och de gröna kilarna i bostadsnära områden är mark som många samsas om. Stora delar av friluftslivet använder de här platserna för många olika aktiviteter som: promenader, vandring, löpning, fågelskådning, eldning, lajv, geocaching, hundrastning etc. Dessutom ska den organiserade orienteringen även dela mark, anläggningar och lokaler med skolor, scouter, företagsevent samt oorganiserade motionärer som orienterar på sin fritid. Allt detta gör att Stockholms orienteringsförbund upplever att det uppstår konflikter i relation till den mark de använder för utövandet av sin idrott, både på ungdoms- och elitnivå.

En av anledningarna till att det uppstår konflikter är att den organiserade orienteringen har att beakta tydliga såväl som skarpa krav, inte minst med långa planeringshorisonter, när det gäller att före träning och tävling kontakta markägare och andra relevanta aktörer. Den organiserade orienteringen är dessutom en synlig aktivitet i skogarna, de går att få tag på och det finns ofta en kontaktperson. Detta gör att förbundsrepresentanten upplever att *"orienteringen får ofta ta skiten för slitage och andra skador på skog och mark - vi är mer organiserade än andra aktörer som bedriver aktiviteter i samma områden"*. Hen fortsätter med att poängtera att det då uppstår en frustration när den organiserade orienteringen gör rätt "by the book" med tillstånd och kontakt med rätt myndighet inför ett arrangemang i naturen, men så möts de av andra aktörer som inte föränmält sin vistelse, eller andra som använder skogen på andra sätt.

Foto: Stefan Knorn, Attunda OK

2.3.2 Mycket krävande att arrangera tävlingar i skogen

Det ställs idag höga krav på en förening eller en liknande aktör för att kunna arrangera en orienteringstävling eller ett större träningsarrangemang, oavsett om aktiviteten genomförs i stadsmiljö (sprintorientering), stadsnära (i de gröna kilarna) eller i regionens ytterområden. Tävlingsarenan placeras nämligen i eller i nära anslutning (gångavstånd) till det aktuella tävlingsområdet och skapas därmed från grunden vid varje tävling.³ I intervjun med förbundets representant lyfts detta som en av orienteringsidrottens stora utmaningar.

För att arrangera tävlingar i skogen krävs inte sällan en årslång planerings- och förberedelseprocess samt tidiga och kontinuerliga kontakter och samarbeten med i första hand markägare och jakträttsinnehavare. Det bygger på att klubbarna och förbundet skapar långa och goda relationer med berörda aktörer. Även om relationsbygge är viktigt så är detta tids- och resurskrävande, kostnadsdrivande och

³ Med Tävlingsarena menas här den plats där deltagarna samlas och varifrån man förflyttar sig till det aktuella tävlingsområdet. En tävlingsarena kan utgå från befintlig infrastruktur (idrottsplatser/-hallar eller friluftsanläggningar) eller byggas från grunden i form av en provisorisk/tillfällig anläggning. På och i anslutning till arenan återfinns parkeringsytor, iordningställda ytor för dusch och ombyte, tävlingsadministration, sportförsäljning, servering, ceremonier etc.

ofta svårt i en ideell organisation. Stockholms Orienteringsförbunds representant förklarar följande:

"Den ideella världens utmaning är att när man kommit hem från jobbet fredag kväll kl. 17 får man inte tag på en myndighetsperson, men det är ju då som en ideell kan jobba med det här."

Det är nämligen många aktörer som behöver kontaktas för att kunna genomföra en orienteringstävling. För tävling i ett område utan särskilt skydd kan föreningen som arrangerar tävlingen även behöva kontakta bland annat:

- markägare och jakträttsinnehavare,
- aktuell värdkommun (syftande till att undvika krockar med annan verksamhet i det aktuella området - ofta kultur- och idrottsförvaltningen),
- kommunekologer,
- Naturvårdsverket (för naturskyddsfrågor),
- polis (för större arrangemang över 700 åskådare),
- skogsbrukare (för skogsbruksplan),
- transportstyrelse (för parkerings- och fordonsrelaterade frågor),
- vägghållare,
- Länsstyrelse (för tävling i naturreservat),
- Djurgårdsförvaltningen,
- Skärgårdsstiftelsen,
- Fortifikationsverket (för arrangemang på exempelvis övnings- och skjutfält⁴).

Det som förbundsrepresentanten lyfter som en av de större utmaningarna i relationen till och i kontakten med berörda aktörer, är att veta till vem eller vilken instans en arrangör ska vända sig till i specifika frågor. För tävlingar som arrangeras i naturreservat behöver även Länsstyrelsen kontaktas för tillåtelse att använda marken. Detta kan leda till juridiska ärenden som vid större arrangemang kan kräva samråd, något som för en arrangör i förlängningen kan innebära stora arbetsinsatser samt kostnader.

En förening som svarat på enkäten lyfter i relation till detta att:

"Kravet på samråd för träningar och tävlingar har ökat de senaste åren vilket gör det mycket svårt och tidskrävande att kunna utöva idrotten i Stockholmsområdet. Föreningen behöver i princip ha flera representanter med mycket god kunskap inom markrätt och markförvaltning. Då detta är specialkompetenser och de som arbetar med dessa frågor i sin profession är få så finns en stor risk för jävsituationer där föreningsliv och ideell verksamhet ställs mot det professionella."

För att orienteringen ska kunna fortsätta bedrivas och utvecklas inom Stockholmsregionen så menar förbundsrepresentanten att det behövs en betydligt mer förenklad tillståndsprocess. De efterfrågar en instans hos kommuner dit de kan vända sig med sina frågor som: Vem äger marken? Vem har jakten? Vad gäller här? Detta skulle göra att de ideella krafterna hos föreningarna slipper gå till att jaga rätt personer hos kommuner och myndigheter, utan kan i stället gå till det som faktiskt behövs för att stärka verksamheten. Förbundsrepresentanten menar att på grund av

⁴ I stockholmsregionen utgörs detta av flera för sporten attraktiva områden, exempelvis Livgardets övnings- och skjutfält i Upplands-Bro kommun, Rosersbergs övningsfält i Sigtuna kommun, Myttinge övningsfält i Värmdö kommun, Berga övnings- och skjutfält i Haninge kommun samt Vällinge-Bornsjön i Salems kommun.

komplexiteten i aktörs- och markfrågor så orkar inte föreningarna på egen hand driva en fråga framåt.

2.3.3 Vissa reservatföreskrifter hindrar orienteringsidrotten

Många av de platser som används av orienteringsidrotten i Stockholmsregionen är naturreservat. Både förbundsrepresentanter och flera föreningar som besvarat enkäten lyfter fram att många gällande reservatregler begränsar tillgängligheten till reservaten för orienteringsidrotten. Ofta är föreskrifterna sådana att det inte går att genomföra tävlingar, eftersom antalet deltagare begränsas till en låg nivå. Inom orientering genomförs tävlingar för alla åldrar samtidigt, och att då ha en begränsning på 300 personer gör att tävling inte är genomförbar. En nationell tävling eller en distriktstävling kan locka mellan 700–1 500 deltagare. En när- eller klubb tävling kan locka upp till 200–300 deltagare. Stockholmsregionen och Stockholms Orienteringsförbund står dessutom årligen som värd för en av världens största orienteringstävlingar, stafetttävlingen 25mannan, där deltagarantalet kan uppgå till uppemot 12 000 deltagare från Sverige och övriga Norden.

Föreskrifterna gör det även svårt att utöva träning då det oftast finns begränsningar eller förbud mot att märka ut kontrollpunkter, vilket gör att det inte är tillåtet att hänga ut orienteringsskärmar. Det påverkar framför allt träningsmöjligheterna för yngre personer (upp till och med 18 år) då dessa behöver skärmar för att tydligt veta att de kommit rätt. Mer erfarna orienterare kan klara träningen utan skärmar. I vissa reservatföreskrifter står det även uttryckligen att det inte får bedrivas orientering, exempelvis i Tyresta nationalpark.

Allt detta gör att både förbundet och flertalet föreningar uppger en känsla av att vissa naturreservat inte är till för ett fritt och rörligt friluftsliv. Utan att naturreservat används för att skydda naturen från människor snarare än att skydda naturen från exploatering så att människor, djur och växter kan utnyttja den.

Orienteringsmarkering i skogen. Foto: Lars Gerhardsson

2.4 Framtida behov inom idrotten

Sammanfattningsvis krävs följande för att orienteringsidrottens olika grenar ska kunna utvecklas och växa i Stockholmsregionen:

- Kunskapshöjande insatser gentemot övriga samhällsfunktioner om friluftsidrottens positiva hälsoeffekter för samtliga åldersgrupper.
- En förenklad tillståndsprocess för att arrangera tävlingar i naturen.
- En instans hos kommuner dit föreningar och förbund kan vända sig med sina frågor.
- Att Stockholms orienteringsförbund och dess föreningar ger möjlighet att agera remissinstans inför infrastrukturprojekt som kan komma att beröra och påverka utförandet av idrotten. Förbundet och dess föreningar har ofta lång erfarenhet och gedigen kunskap om naturlivet och det rörliga friluftslivets omfattning och förutsättningar. De kan således och med fördel användas som en remissinstans för att tydligt förstå vilka konsekvenser ett byggprojekt har på friluftslivet och naturlivet. Ett exempel är Spårväg syd som nu planeras genom ett skogsområde. Det finns en stor risk att den skärmar och försämrar tillgången till både naturliv och friluftsliv om det inte planeras in både ekodukter och sociodukter.

3 Klättring

Klättring är en idrott som länge varit marginell i Stockholmsregionen, men har nu växt till närmare 2 500 medlemmar fördelat på 4 föreningar. Klättermotorns ökade popularitet har varit en anledning till klättringens ökande medlemsantal, men att klättra inomhus respektive utomhus är två skilda saker.

De discipliner inom utomhusklättringen som är störst i Stockholmsregionen är bouldering och repklättring. Inom förbundet behandlas även frågor kopplat till isklättring, aidklättring och skidalpinism, men det finns få utövare och få platser inom Stockholmsregionen att utföra de grenarna på.

I Stockholmsregionen finns det 2 421 registrerade medlemmar i 4 registrerade föreningar, varav 100 procent (fyra stycken) svarade på enkäten som skickades ut. Det gör att enkätsvaren för klättring är mycket tillförlitliga.

3.1 Idrottens kultur och karaktär

Klättring uttrycks av förbundets representant vara en livsstilsidrott och en subkultur. För de individer som klättrar utgör idrotten en stor del av deras identitet, vilket skapar en stark känsla av gemenskap och tillhörighet mellan föreningarnas medlemmar.

3.1.1 Etableringen av klättermotorn inomhus har tillgängliggjort idrotten

Klättring har länge varit en liten idrott med få medlemmar vilket påverkat de kulturella och sociala aspekterna av klättringen idag. I intervjun med Stockholms klättermotorn tillkännages idrottens historia och attityd. Intervjupersonen berättar:

"Svenska klättermotorn började på en restaurang på Solliden i början på nittonhundratalet. Då var ett av kriterierna att du skulle vara man och ha klättrat över två tusen meters höjd med fara för ditt eget liv, då kunde du bli medlem. Det finns tyvärr litet av den här elitismen i klättringen kvar."

Intervjupersonen exemplifierar genom att berätta om sina egna erfarenheter av att ha klättrat i Stockholm i närmare 35 år. Medlemmarna i Stockholms klättermotorn samlades på torsdagskvällarna och bestämde vilka som skulle klättra var den veckan. Hen berättar följande:

"Klättringen har ju, det här låter ju väldigt konstigt, men det har ett anarkistiskt ursprung, ett akademiskt, anarkistiskt ursprung. Det var många välutbildade som var med, och så kände vi oss lite som rebeller som skulle flytta fram frontlinjerna. Vi sket i vart folk sa att vi fick klättra och inte."

Intervjupersonen förklarar att den här bakgrunden har skapat en subkultur i samhället där klättring och klättrandet blivit en stark identitetsmarkör för utövarna. Efter etableringen av klättermotorn har klättringen som både idrott och motionsalternativ blivit

mycket mer tillgängligt, vilket öppnat upp idrotten för fler utövare, medan identiteten som klättrare fortfarande finns kvar. Klättring är i mångt och mycket en livsstilsidrott, oavsett hur eller var du klättrar. Förbundets intervjuperson ser ett skifte inom klättringen att det är en idrott som gått från en sluten krets till en stor, tillgänglig, idrott för både motionärer och elitsatsande utövare.

Stockholms klätterförbund saknar uppgifter om könsfördelning inom de fyra föreningarna men förbundets kansliansvariga uppskattar könsfördelningen till att vara relativt jämn (55 procent män/pojkar och 45 procent kvinnor/flickor). Åldersfördelningen uppskattas till 60 procent vuxna och 40 procent barn/ungdomar. Enligt föreningarna själva upplevs det dock som att det finns ett överskott av barn och unga.

3.1.2 Utomhusklättringen är en oorganiserad form av idrotten

Klättring är en snabbt växande idrott i hela Sverige som fått ett lyft av de många kommersiella klättermuseer som etablerats på kort tid. På bara drygt 30 år har Svenska klätterförbundet växt från några hundra till ca 13 000 medlemmar. Klättermuseernas etablering från Malmö till Kiruna har lockat över 70 000 medlemmar. Dock är klättermuseerna inte kopplade till några föreningar anslutna till Svenska Klätterförbundet.

I Stockholms klätterförbund finns 2 421 betalande medlemmar i 4 föreningar. Det finns däremot betydligt fler som klättrar i Stockholmsområdet. Den organiserade delen av klättringen är till för de utövare som vill satsa på klättring i tävlingssammanhang. Föreningslivet är dessutom fokuserat på inomhusklättring.

Det finns en stor skillnad mellan att klättra utomhus jämfört med inomhus, och det är långt ifrån alla som har ett klättermuseemedlemskap som väljer att ta steget till utomhusklättringen som finns i Stockholmsregionen.

Platserna för klättring utomhus används för träning, prestation och rekreation, medan inomhusklättermuseer är de platser som används i tävlingssammanhang. Detta för att det inte är etiskt korrekt att modifiera svårighetsgraden på utomhusklippor, vilket gör att det inte går att skapa en unik led med rätt svårighetsgrad för tävlingssammanhanget. Tävlingsklättringen sker därmed inomhus, det finns nämligen ingen ren utomhusklättermuseerklubb i Stockholmsområdet. Förbundets representant uppskattar dock att antalet utomhusklättrare är cirka 5 000 personer. Utomhusklättringen är därmed oorganiserad i grunden, det finns inga krav på att vara med i en förening för att få tillgång till utomhusklätterlederna.

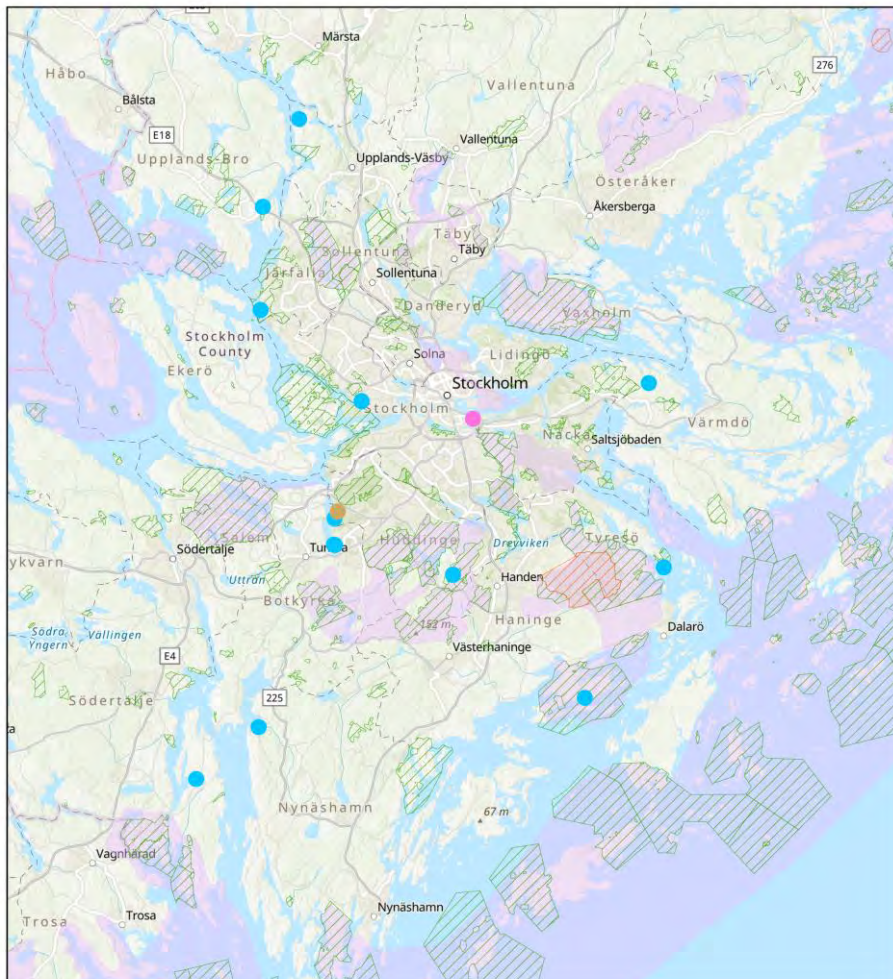
Detta är ett kännetecken för fler av friluftsidrotterna. De är lika stor del av det fria friluftslivet, som föreningslivet och idrottsrörelsen.

Bouldering. Foto: Anna Nordlöv

3.2 Viktiga platser för utövning

Kartan nedan visar de platser som föreningarna inom klätterförbundet i Stockholm markerat som de tre viktigaste platserna för tävling respektive träning.

Stockholms Klätterförbund

- Klättring Träning/Tävling
- Klättring Tävling
- Klättring Träning
- Riksintresse friluftsliv
- Naturreservat
- Nationalpark

Inom Stockholmsregionen är repklättring och bouldering de mest utbredda disciplinerna utomhus.

Repklättring utförs på höga/branta klippor, berg och i raviner på utstakade leder. Repklättring görs antingen med bultar som från början satts fast i berget eller med kilar som utövaren själv sätter dit för att sedan ta bort. I Stockholmsregionen finns över 4000 repklätterleder.

Bouldering däremot utförs på låga klippor eller stenblock utan rep, bultar eller kilar. Bouldering har därmed en låg ingångströskel då det inte krävs någon specifik utrustning för utövandet. För den som önskar kan en mjuk matta läggas nedanför klippan för skydd vid fall från klippan.

Det är en stor skillnad på möjligheterna för repklättring norr och söder om Stockholm. Norr om Stockholm finns endast två betydelsefulla klippor: Gåseborg och Ryssgraven. Medan det söder om Stockholm finns betydligt fler klippkomplex som ämnar sig bra för repklättring både med bult och kil. Söder om Stockholm finns det fler möjligheter för både repklättring och bouldering. Nacka har exempelvis flertalet användbara block och klippor. Ett annat stort och välkänt område för klättrare söder om Stockholm är Södertörnhälvön.

Eftersom klättring är en liten idrott med ett starkt fäste i Stockholmsregionen har Stockholms Klätterförbund valt att bredda sitt upptagningsområde. Stockholms klätterförbunds område sträcker sig hela vägen ned till ett stort klippkomplex vid Nyköping som heter Tunaberg.

I intervjun med förbundsrepresentanten berättar hen att det finns vissa klippor i Stockholmsregionen som är av nationellt intresse för klättringsidrotten. Om det skulle införas restriktioner på dessa klippor skulle det få betydande konsekvenser för klättringen inte bara i Stockholmsregionen. Dessa klippor är:

- Örnberget och Tullinge strand i Tullinge, Botkyrka kommun
- Skevik i Gustavsberg, Värmdö kommun
- Flottsbro friluftsområde, Huddinge kommun
- Dyviks udde och stora delar av Tyresöhalvön, Tyresö kommun

Det är av stor vikt att värdkommuner och markägare för dessa klippor tillhandahåller god information och kontakt med Stockholms klätterförbund och dess föreningar.

Samtliga platser som nämns i enkät och intervju som särskilt viktiga är följande (utan inbördes ordning):

Namn på plats	Gren som utförs	Värdkommun
Runsa	Repklättring	Upplands Väsby kommun
Ryssgraven	Repklättring	Upplands-Bros kommun
Gåseborg	Repklättring	Järfälla kommun
Skevik	Repklättring	Nacka kommun
Danvikstullsklippan		Nacka kommun
Nockebyblocket	Bouldering	Stockholms stad
Häggstaklippan	Repklättring	Huddinge kommun
Flottsbro friluftsområde (flertalet klippor)		Huddinge kommun
Örnberget	Repklättring	Botkyrka kommun
Södertörn (flertalet klippor)		Huddinge kommun
Dyviksudd	Repklättring, bouldering	Tyresö kommun

Morarna	Bouldering	Haninge kommun
Fituna gård (flertalet klippor)	Repklättring, bouldering	Nynäshamns kommun
Grönbrinksberget	Repklättring	Nynäshamns kommun
Tunaberg (flertalet klippor)	Repklättring, bouldering	Nyköpings kommun

3.3 Upplevda hinder för klättring

Alla föreningar i Stockholmsområdet jobbar tillsammans med förbundet med så kallad *access* till klippor och dess leder. Det finns en accessansvarig eller en access-grupp och en bult-kommitté inom varje förening som arbetar med att se över tillgången till leder. De problem som ofta uppstår inom utomhusklättringen är relaterade till access och kallas inom förbundet för "access-problem".

3.3.1 Svårt att informera vad som gäller vid varje klätterled

De upplevda problemen för klättringen handlar om omständigheter som uppstår runt en klippa, inte det faktum att det klättras på klippan i sig. Sådana omständigheter kan vara att det inte finns parkeringsplatser i anslutning till klipporna. Klättrare ställer då sina bilar på vägar som kan hindra annan trafik eller på platser som upplevs störande för boende. Andra omständigheter kan vara att klättrare lämnar skräp efter sig eller fysiskt påverkar träd och grenar som ligger mot klippan eller i anslutning till klippan. Vid klippor som ligger i olika typer av naturskyddsområden är det nämligen ofta inte tillåtet att ta ned eller ansa träd och buskar utan Skogsstyrelsens eller markägarens tillåtelse.

Klättringen är oorganiserad på det sättet att det är privatpersoner som själva väljer att klättra i naturen. Detta gör det svårt för förbundet att styra vad utövarna gör eller vet om platsen de klättrar på. Förbundet jobbar hårt med att föra ut relevant information om de leder som finns och som är populära att klättra på. Informationen innehåller bland annat om det finns reservatföreskrifter, biotopskydd, fågelskydd, skyldigheter enligt allemansrätten, parkeringsanvisningar, sätt att ta sig till klippan etc. som är viktigt för en utövare att känna till. I dagsläget kommunicerar de via två nätförare (hemsidor som beskriver klättringsleder), sin egen hemsida och i andra sociala kanaler. Det garanterar dock inte att alla utomhusklättrare tar del av informationen.

Det som påverkar utomhusklättringen framför allt är att den utförs inom olika typer av reservat. Förbundsrepresentanten kommenterar att hen upplever skärpta regler kring var och hur klättrare får klättra inom dessa områden och säger:

"Klättringen blir på gott och ont mer reglerad med alla regler som har tillkommit i samhället. Det gör ju att vi får en plats inom det etablerade. Att 'här är det verkligen okej att klättra'. Sen så blir det ju också att 'här är det inte okej att klättra' eller 'dom här reglerna behöver ni förhålla er till' eller liknande så att det är ju på gott och ont."

Klätterförbundet agerar därför som en viktig instans mellan utövarna och de regelverk som finns. Access-kommittén arbetar både med att informera utövare och att skapa och upprätthålla goda relationer till markägare, både kommun och privata. De är beroende av särskilt god kontakt med kommunerna som är deras ingång till kontakt med privata markägare och samfälligheter.

3.3.2 Klippor och berg ses inte som "anläggningar"

De klippor, berg och raviner som används av utövare för klättring ses inte som regelrätta anläggningar. Detta gör det svårt för föreningarna att underlätta för sina utövare att klättra utomhus. De kan exempelvis inte söka anläggningsstöd.

I intervjun berättar förbundsrepresentanten att det finns ett behov av att kunna söka anläggningsstöd för annat än traditionella anläggningar, exempelvis att anlägga stigar till klippor eller parkeringsfickor. Enligt dagens regelverk är en klätterförening dock inte berättigad att söka stöd för dessa typer av ingrepp då det inte räknas som en anläggning. Hen förklarar följande:

"Det hade underlättat enormt om en samfällighet kunde anvisa oss en bit mark som vi kunde bekosta att anlägga en parkeringsficka på. Eller om vi behöver anlägga en stig fram till en klippa skulle vi kunna använda anläggningsstödet. Jag vet att det är många andra friluftsidrotter som också hade haft stor nytta av att kunna ta del av stödet för annat än traditionella anläggningar."

Som intervjupersonen lyfter så är detta en problematik som finns hos flera andra friluftsidrotter också. Friluftsidrotterna bör i det här hänseendet ses som en del av idrottsrörelsen och därmed även täckas in av den här typen av stöd.

Repklättring. Foto: Anna Nordlöv

3.4 Framtida behov inom idrotten

Sammanfattningsvis krävs följande för att klätteridrottens olika grenar ska kunna utvecklas och växa i Stockholmsregionen:

- Ett uppluckrade regler kring anläggningsstöd skulle lösa en stor del av access-problematiken.
- Access-kommitteen behöver hållas levande då det är dem som driver kontakten och relationen till kommunerna. Genom kommunerna kan de få kontakt med samfälligheter och markägare.
- Access-kommittén bör utnyttjas som remissinstans i kommuners planeringsprocesser. Klättringen har en god upparbetad instans hos både förbund och föreningar som gör det enkelt för kommuner att veta vem de behöver involvera i exempelvis samrådsprocesser eller reservatsbildningar.
- Klättringen behöver ses som en befintlig del av friluftslivet då utomhusklättringen sker utan krav på föreningsmedlemskap.

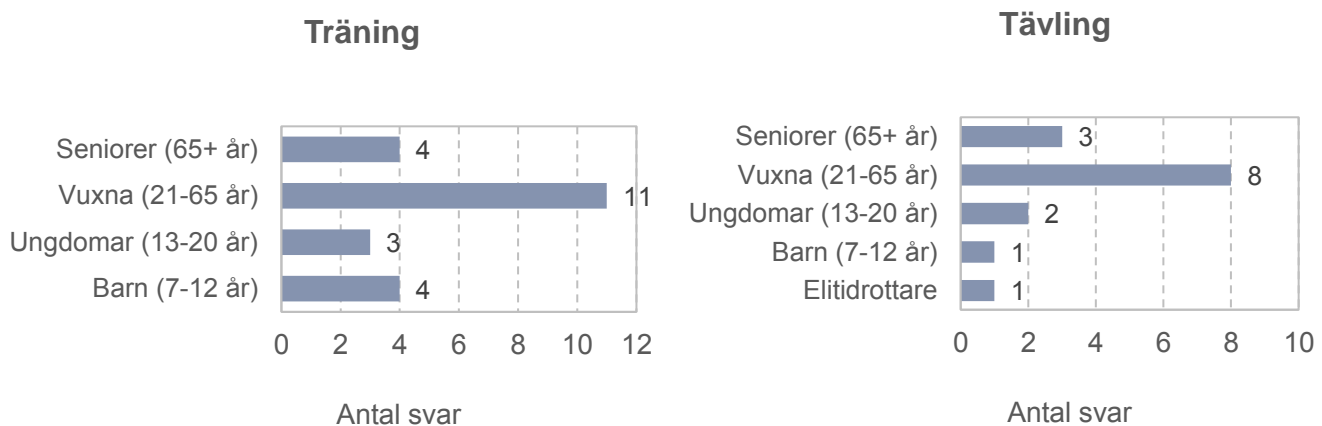
4 Cykel

Cykelidrotten består av fem olika grenar som i sin tur innehåller olika discipliner. Det är mountainbike (MTB), inkl. cross-country, trail/endo och downhill. Landsväg, inkl. tempo (tidslopp - individuellt eller i lagform). Cykelcross, paracykling. BMX. Bancykling (velodrom). De olika grenarna har skilda behov när det kommer till markanvändning. De delar av cykelidrotten som det här avsnittet kommer fokusera på är mountainbike och landsväg.

I stockholmsregionen finns det 70 registrerade föreningar varav 19 procent (13 stycken) svarade på enkäten som skickades ut. En anmärkningsvärt låg andel. De klubbar som tillhör Stockholms cykelförbund ägnar sig inte enbart åt cykling utan även åt multisport där cykling är en av flera grenar, såsom duathlon och triathlon.

4.1 Idrottens kultur och karaktär

Inom Stockholms cykelförbund finns det 11 964 registrerade medlemmar fördelat på 70 föreningar. Det finns ingen statistik att tillgå angående fördelning av kön och ålder på medlemmarna. Dock anser de föreningar som svarat på enkäten att det anser de flesta föreningar att det finns ett överskott av vuxna och ett underskott av barn och ungdomar. Detta stämmer även överens med hur föreningarna har svarat på vilken åldersgrupp de anordnar aktiviteter för.

Intervjun med Stockholms cykelförbund sker med två representanter. En person som ägnar sig åt och är väl insatt i multisport och mountainbike samt en person som hade god förståelse för landsvägscyklings förutsättningar. Båda intervjupersonerna menade på att det sker en utarmning av ungdomscyklings. I princip samtliga föreningar står utan klubbhus eller andra lokaler vilket gör att det inte finns

någonstans att samlas. Det gör det svårt skapa en sammanhållning inom den organiserade delen av idrotten.

En av intervjupersonerna ger följande som förklaring till att även om cykelidrotten ofta ses som en individuell idrott så utövas det ändå i lag, vilket kräver en gemenskap och en sammanhållning:

"Cykling är en lagsport, men många ser cykling som en individuell sport. Det är en sport som är både och. Det är alltid individuella segrare, men man hjälps åt för att lyfta varandra. Det finns en gemenskap att man är från samma förening eller samma klubb, man har samma kläder, det skapar en enhet."

4.2 Viktiga platser för utövning

De olika grenarna inom cykelidrotten kräver olika typer av plats för sin utövning. De grenar intervjun med förbundsrepresentanterna främst fokuserade på var förutsättningarna för landsvägscyklning och mountainbikecyklning i Stockholmsområdet.

4.2.1 Mountainbike

En MTB är konstruerad för grovt underlag i naturlig terräng. I tävlingssammanhang finns det tre discipliner; cross-country, downhill och trail/enduro. Alla discipliner har en särskilt utformad cykel som är anpassad efter den miljö disciplinen utförs inom. Disciplinen cross-country (XC) är den vanligaste formen av MTB och innebär stigcyklning med inslag av tekniska sektioner (i olika svårighetsgrader) och sker på både kortare banor och längre varv, samt långdistans som t ex Cykelvasan. Downhill är en form av utförsåkning på cykel som kräver branta backar. I Stockholmsområdet används främst Flottsbro friluftsanläggning för detta ändamål. Närliggande är trail/enduro som är en form av utförsåkning men där cyklisterna även cyklar i terrängen "off road" och där det inte behövs ett liftsystem.

4.2.1.1 Hinder kopplade till skogen som plats för mountainbikecyklister

En viktig plats för träning inom MTB trail är Hellasgården i Nackareservatet. Markområdet kring Hellasgården ägs av kommun och privat markägare. Där skulle mountainbikelederna dock behöva markeras upp så det är tydligt var cyklisterna får och ska vara. Detta är inte en problematik som enbart finns vid Hellasgården utan både intervjupersonerna och föreningarna som svarat på enkäten upplever att det är få leder som är utmarkerade i skogarna - även fast de finns, vilket gör att de är svårtillgängliga.

Eftersom skogen delas med många andra människor och aktiviteter behöver leder skapas som är lättillgängliga, tillräckligt utmanande, och icke-störande för andra som är ute i naturen. Ett enkelt och bra sätt att uppnå detta är då att ha utstakade och uppmärskade leder som är särskilt tillägnade just MTB-cyklister. Det minskar både off-road körningen och att cyklister stör gående och löpare på preparerade stigar. Goda exempel på den typ av markerad träningsbana finns i Lida friluftsområde i Botkyrka kommun och Hackstaskogen i Åkersberga, Österåker kommun.

MTB ämnar sig bra att kombinera med anläggningar för längdskidåkning och utförsåkning. Vintersportanläggningar kan med fördel anlägga MTB-spår som är närliggande eller utgör skidspår på vintern. Det förlänger säsongen för dessa anläggningar. Exempel på en outnyttjad plats för en kombinerad MTB och skidsportsanläggning inom Stockholmsregionen är Ågesta friluftsområde i Huddinge kommun. Tips på en lyckad sammanslagning av skidåkning och MTB-cykling under

deras respektive säsonger är Högbo Bruks MTB-arena i Sandviken utanför Gävle och Lugnets Riksskidstadion i Falun.

En av intervjupersonerna upplever även att mountainbikecyklisterna är mycket beroende av markägares attityder till cykling. Exempelvis upplever hen att markägaren till Nackareservatet är negativt inställd till cyklister, vilket gör att de lederna inte markeras upp. I vissa reservatföreskrifter tillåts cyklar endast på uppmärskade leder, vilket blir problematiskt för mountainbikecyklister där det finns leder som inte är uppmärskade.

Mountainbike. Foto: Privat

4.2.2 Landsvägscyklning

Landsvägscyklning utförs på cyklar med smala däck utformade för att cykla i hög hastighet på asfalterade vägar. För landsvägscyklning upplever förbundsrepresentanterna att det finns få möjligheter nära Stockholm city. Det krävs att man kommer en bra bit utanför tullarna för att kunna cykla tillräckligt ostört från trafik och övriga trafikanter för att träningen ska ge resultat. Eftersom landsvägscyklister använder stora områden för träning och tävling är det svårt att nämna specifika och avgränsade platser som är särskilt viktiga. Däremot nämns större områden som har goda förutsättningar för landsvägscyklning. Områden som nämns av såväl förbundsrepresentanterna som föreningarna i enkäten är Haninge, Värmdö, Täby kyrkby och Vallentuna som bra områden för landsvägscyklning.

4.2.2.1 Hinder kopplade till vägen som plats för landsvägscyklister

Trafiksituationen är den största utmaningen för landsvägscyklister. Det viktigaste är att området har separerade gång- och cykelväg från biltrafiken. I många områden finns inte separerade cykelbanor, eller cykelbanor som inte är anpassade för träningsverksamhet, vilket gör att cyklister måste dela vägarna med bilister. Detta kan resultera i farliga omkörningar av bilar och i värsta fall olyckor. På grund av detta vill förbundet markera flertalet områden i och omkring Stockholm som högriskområden för

landsvägscyklning. När bilar och cyklister delar väg krävs det ett samspel och samförstånd mellan trafikanterna. Förbundsrepresentanterna lyfter att det i många andra europeiska länder finns välutvecklade cykelstråk utan fotgängare och biltrafik och en skyddande 1,5-metersregel att förhålla sig till i trafiken mellan bilister och cyklister, vilket vore bra om det kunde införas i Sverige också. En av intervjupersonerna lyfter följande:

"Stockholms cykelklimat är värdelöst, omöjligt att ta sig genom stan. Finns inga tydliga cykelvägar till eller från stan, eller ringleder. Cykeln trycks ut till stadens periferi."

Den andra intervjupersonen fyller i:

"Trafiksäkerheten är avgörande, man behöver myndigheternas förståelse och intresse att skydda cyklisterna. Vi ska ju vara ett miljöorienterat land och för att fler ska cykla till jobbet behöver det finnas cykelbanor för både pendlare och träningscyklister."

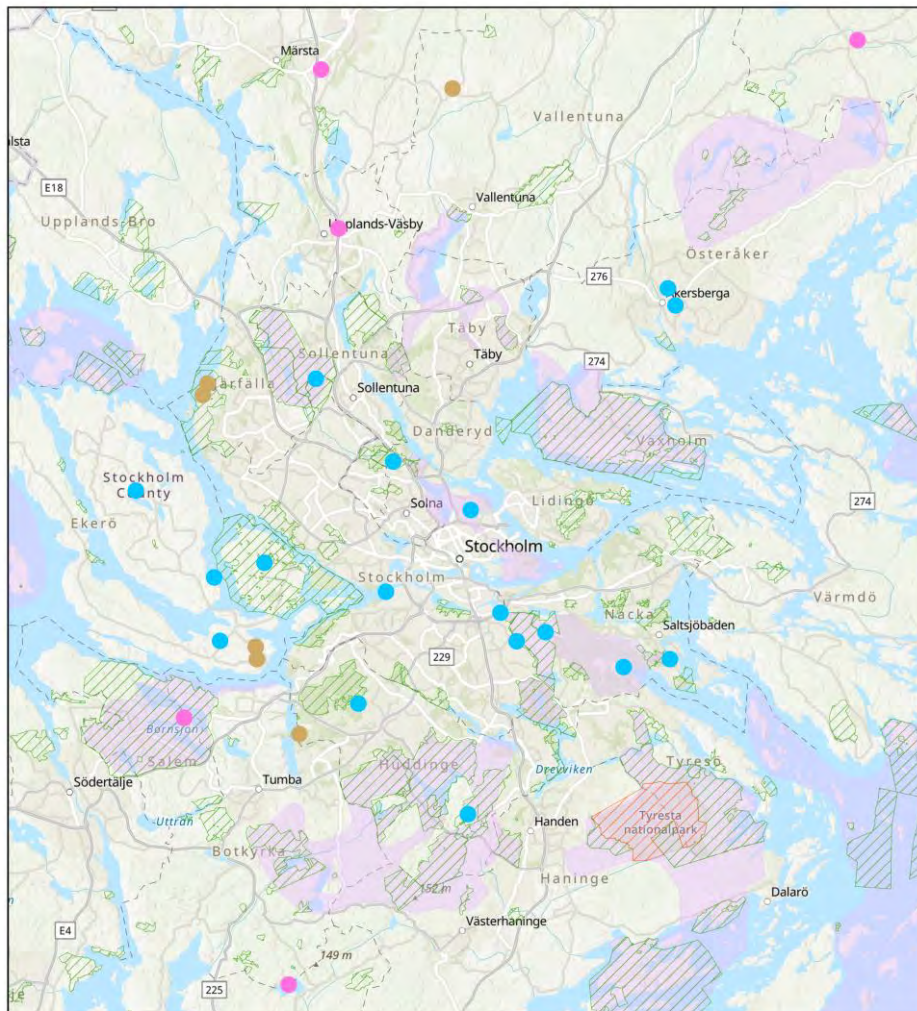
Det är problematiskt att det inte finns goda pendlingsvägar in och ut ur staden då dagens trafiksituation hindrar cykelidrotten från att utvecklas. De platser där fysisk träning kan ske är på landsvägar. Det fungerar för träningsgrupper med vuxna män och kvinnor på tidiga morgnar. Det är därmed framför allt är det svårt för föreningarna att genomföra säkra träningar för barn och ungdomar, då det inte är säkert för dem att dela väg med biltrafiken. Det finns några få platser i Stockholmsområdet som är fredat från bilister, bland annat Arlanda test-track. Denna plats används framför allt av Sigtuna-Märsta cykelklubb för både träning och tävling. Dock lyfts det i intervjun att upplevelsen att cykla landsvägscyklning på bana inte är det som utövarna söker. Charmen med cykling är att kunna njuta av naturen samtidigt som man idrottar – precis som för alla andra friluftsidrotter.

Landsvägscyklning. Foto: Privat

4.2.3 Samlad platsanalys cykelidrott

I bilden nedan syns en karta med områden som framkommit både under intervjun och i enkätsvaren som viktiga platser och/eller områden för all typ av cykling i Stockholmsområdet.

Stockholms Cykelförbund

- Cykel Träning
 - Cykel Tävlning
 - Cykel Träning/Tävlning
- Riksintresse friluftsliv
 - Naturreservat
 - Nationalpark

De platser som nämnts av fler än en förening är:

Mountainbike:

- Brukets Skidbacke i Görväln Naturreservat, Järfälla kommun
- Görväln Naturreservat, Järfälla kommun
- Järvafältet i Hansta naturreservat, Sollentuna kommun
- Ekebyhovsbacken i Jungfrusundsåsen friluftsområde, Ekerö kommun
- Jungfrusundsåsen friluftsområde, Ekerö kommun
- Flottsbro naturreservat, Huddinge kommun
- Hellasgården och Nackareservatet, Nacka kommun

Landsväg:

- Arlanda Test-track, Sigtuna kommun
- Markim, Vallentuna kommun
- Södertörnsområdet, Huddinge kommun

Samtliga platser som nämnts som viktiga för utövning i enkät och intervju är följande (utan inbördes ordning):

Namn på plats	Gren som utövas	Kommun
Arlanda test track	Landsväg	Sigtuna kommun
Upplands Väsby	Landsväg	Upplands Väsby kommun
Järvafältet	MTB	Sollentuna kommun
Brukets skidbacke	MTB	Järfälla kommun
Grönväln naturreservat	MTB	Järfälla kommun
Österåkers friidrottsarena		Åkersberga kommun
Söra simhall	Multisport	Åkersberga kommun
Färingsö		Ekerö kommun
Järva		Solna stad
Fiskartorpet	MTB	Stockholms stad
Lövön	MTB	Ekerö kommun
Lindholmen		Stockholms stad
Hammarbybacken	MTB	Stockholms stad
Nackareservatet	MTB	Nacka kommun
Hellasgården	MTB	Nacka kommun
Erstavik		Nacka kommun
Saltsjöbaden slalombacke	MTB	Nacka kommun
Ekebyhovsbacken	MTB	Ekerö kommun
Jungfrusundsåsen		Ekerö kommun
Flottsbro naturreservat	MTB	Huddinge kommun
Bornsjöns naturreservat	MTB	Salem, Botkyrka och Södertälje kommun
Källbrink klubblokal		Huddinge kommun
Södertörnsområdet	Landsväg	Huddinge kommun

Västerby gård/ Grindsjön	MTB	Nynäshamns kommun
Markim	Landsväg	Vallentuna kommun

4.2.4 Brist på lokaler skadar den organiserade cykelidrotten

Det är över lag få klubbar som har tillgång till någon form av lokal över huvud taget. Av de som svarat på enkäten har endast en klubb svarat att de har tillgång till en lokal. I intervjun framkommer det att bristen på lokaler är ett stort problem för cykelidrotten. Det är svårt att skapa en organiserad föreningsidrott utan tillgång till lokaler. Lokaler skapar en naturlig samlingspunkt för träningar och bidrar till att stärka och upprätthålla en känsla av gemenskap i en klubb. De intervjuade menar att det krävs fler platser att skapa gemenskapen runt, och att en lokal skapar en naturlig närvaro och samvaro.

Framför allt är det ungdomscycklingen som påverkas av bristen på lokaler. Förbundsrepresentanterna är övertygade om att en naturlig samlingspunkt hade bidragit till en ökad möjlighet till träning för barn och unga. Många cykelklubbar är idag beroende av en virtuell samvaro. En av intervjupersonerna berättar att de i hems cykelklubb har en slack-tråd de försöker hålla igång för att upprätthålla gemenskapen mellan träningstillfällena.

Enligt intervjupersonerna finns det stora möjligheter med en samlokalisering av flera olika idrotter, vilket även lyfta av andra friluftsidrotter. Intervjupersonerna nämner särskilt Ingarö IP i Värmdö kommun som ett positivt exempel på en lyckad satsning att samla föreningar i gemensamma träningslokaler. De föreningar som är intresserade kan då hyra in sig i lokalerna och delar då tillgång till omklädningsrum, dusch och samlingsutrymmen.

4.3 Framtida behov inom idrotten

Sammanfattningsvis krävs följande för att cykelidrottens olika grenar ska kunna utvecklas och växa i Stockholmsregionen:

- Separata cykelbanor som är skilda från bil och gångtrafik krävs för ungdomsverksamheten. Det behöver skapas cykelsäkra korridorer ut ur stadskärnan som kan användas av cykelpendlare och tränande cyklister. Tydlig skyltning när bilister och cyklister delar på vägen. Information om Share road praxis. Det krävs ett cykelperspektiv genom hela planprocessen.
- MTB-leder behöver tydligt markeras upp och tillgängliggöras. Det gör MTB-cyklister mindre störande för andra som är ute i naturen. Där det finns markerade leder använder inte MTB-utövare de stigar gående använder eller fritt i naturen.
- Snabbspår för kontakt till berörda myndigheter för att underlätta dialog. I dagsläget upplever föreningarna det som mycket betungande att ha kontakt med myndigheterna. Ofta behöver föreningarna ha kontakt med flera olika personer och/eller aktörer parallellt. Kommunerna i Stockholmsregionen kan stötta cycklingen genom att låta en kontaktperson vara spindeln i nätet för kontakten med föreningarna.

5 Flygsport

Flygsport är ett samlingsnamn för olika idrotter som med den gemensamma nämnaren att tävlingsmomentet utförs i luften. De olika grenarna inom flygsportförbundet kan skilja sig mycket från varandra. De delar inom flygsporten som utövas i Stockholmsregionen är ballongflyg, hängflyg, modellflyg/drönare, motorflyg inkl. konstflyg samt skärmflyg. Samtliga grenar har olika tävlingsdiscipliner som exempelvis kan vara akrobatik, flygtid, precision och sträcka. Det finns ytterligare grenar inom flygsporten, som fallskärmshoppning och segelflyg, vars platser för utövning återfinns utanför Stockholms läns gränser men som ändå nämns i utredningen då det hindrar grenarnas utveckling att de utlokaliseras från Stockholmsregionen.

I Stockholmsregionen finns det totalt inom samtliga grenar 40 registrerade föreningar varav 22 procent (nio stycken) svarade på enkäten.

5.1 Idrottens kultur och karaktär

Flygsporten har idag cirka 3 150 medlemmar uppdelat på 40 föreningar. Enligt förbundsrepresentanten så finns det en kultur inom idrotten att allt utövande är helt integrerat. All träning och tävling sker därmed tillsammans oavsett ålder eller kön. Dock finns det en tydlig övervikt av män och förbundet uppskattar ålders- och könsfördelning på ca 80 procent män över 30 år, ca 10 procent kvinnor och resterande 10 procent är ungdomar. Flygsporten svårt att genomföra aktiviteter för barn och ungdomar då Transportstyrelsen har en åldersgräns på 15 år för påbörjan av

Skärmflyg Granholmstoppen. Foto: Privat

flygutbildning. Det försvårar rekryteringen av yngre. Regelverket håller dock på att luckras upp och för vissa grenar, exempelvis skärmflyg, är det nu tillåtet för 13-åringar att gå en flygkurs. De föreningar som svarat på enkät har uppfattningen om att det finns en klar övervikt av seniorer, äldre än 65 år, samt ett underskott av ungdomar 13–20 år.

Intervjupersonen förklarar att flygsport, liksom många andra friluftsidrotter är en livsstilsidrott, vilket kan vara en anledning till att det finns så många äldre utövare. Har man en gång fastnat för flygsporten finns det stor chans att man utövar idrotten hela livet. Det finns därmed heller ingen övre åldersgräns för när man som utövare bör sluta med flygsport.

Intervjupersonen lyfter att en stor anledning till att det är svårt att behålla ungdomar bland sportens utövare är de långa avstånden. Flera anläggningar har utlokaliserats från tätbebyggda områden, vilket gör det svårt att ta sig till anläggningarna utan bil. Vissa anläggningar är även så pass långt bort att det tar över en timme att transportera sig från Stockholmsområdet.

5.2 Viktiga platser för utövning

Gemensamt för flygsportsgrenarna är ett behov av ytor för att starta och landa, av trygga lokaler för förvaring och underhåll av utrustning, samt av luftrum för själva utövandet. För start och landning är idrotterna antingen beroende av stora öppna fält eller kullar och berg. Flygsportens utövare spenderar ca 95 procent av tiden på marken.

Flygsporten är den friluftsidrott som är mest utlokaliserad från de centrala delarna av Stockholm. På frågan om vilka platser som är viktigast för träning respektive tävling svarar flera föreningar platser som ligger utanför regiongränsen. Bland de anläggningar som nämns finns bland annat Långtora flygfält utanför Enköping, Sundbro flygfält i Uppsala, Gryttjom i Tierp, Skavsta flygplats samt Norrköpings flygplats som viktiga platser utanför regionen. Det visar på att det inom Stockholmsregionen inte finns tillräckligt med flygdugliga platser för flygsportens olika grenar.

Modellflyg. Foto: Privat

5.2.1 Grenarnas olika karaktär och behov

De åtta olika idrotterna som utövas inom Stockholmsregionen har olika krav på mark för sin utövning. I de flesta fall används naturmark, både kullar och berg och öppna platser av typ sportfält. I andra fall, särskilt när flygplan används i verksamheten, krävs flygfält eller avlysta flygplatser.

Mer specifikt är de olika grenarna beroende av följande typ av anläggning:

Motorflyg inkluderar grenen **konstflyg** (som även ingår i segelflyg) och utförs med enmotoriga flygplan av olika slag. För motorflyg krävs en bana som är minst 800 meter lång och 23–30 meter bred med en maxlutning på 3 procent. Den kan vara av gräs eller hårdgjord. Det enda sportflygfältet i länet med belagd bana finns idag i Norrtälje. Där finns det dock utmaningar med marksättningar och det är en lång resa från länets centrala delar. De tidigare anläggningarna i Tullinge och Barkarby-Hägerstalund är stängda. Sportflygfält med gräsbanor finns i Skå-Edeby på Ekerö och Kungsängen-Frölunda. Gräsbanor tenderar att få problem med bärighet under delar av året och kan då endast användas av ultralätta motorflyg. De flesta aktiva konstflygare i länet håller till på Skå-Edeby med tillgång till användbart luftrum för träning norrut.

Fallskärmshoppning görs från motordrivna flygplan och kräver därmed ett liknande fält som motorflyget. De grenarna inom flygsporten kan med fördel samlokaliseras. Utöver en startbana för motorflyg behövs plana, gärna gräsbelagda, ytor för landning. Idag finns ingen fallskärmsverksamhet inom Stockholmsregionen, den har utlokaliserats till Tierp och Skavsta. Utlokaliseringen gör det svårt för grenen att locka nya utövare.

För **modellflyg** kan en typisk anläggning se ut som ett flygfält i miniatyr, med både hårdgjorda banor och gräsytor av golf-green-standard. Det finns modellflyggrenar med alltifrån gummimotordrivna mikroflygplan som flygs inomhus, radiostyrda modeller och drönare, segelflygplan som man slungar upp i termikblåsor likt en bumerang, till skalmodeller av stridsflygplan med riktiga jetmotorer som går i 250 km/h eller mer. Exempel på fina modellflygfält i länet finns hos modellflygklubbarna i Vallentuna, Målaröarna och Väsby. På Barkarbyfältet finns en bra anläggning för drönare.

Segelflygplan har i allmänhet ingen motor, utan drivs av sin egen massa och utnyttjar termik eller vågrörelser i luften för att ta sig uppåt och flyga långa sträckor. Men segelflygplanet behöver först hjälp att komma upp till viss höjd för att kunna börja letandet efter stig. Det sker med flygplansbogsering eller vinschning. För segelflyg med konventionell start med bogserflygplan räcker kortare bana. Vid vinschstart av segelflyg, krävs en bana på 1 500 meter. Den närmaste segelflygsanläggningen till Stockholm ligger nordost om Enköping på Långtora flygfält. De har en välfungerande verksamhet, dock anser Stockholms Flygsportsförbund att det är problematiskt att platsen är avses och kräver resa med bil. Detta gör att särskilt ungdomsidrotten blir lidande.

För **skärmflyg** och hängflyg med vinschstart kräver en plan gräsyta på 900–1 000 meter. En vinschstart betyder att skärmflygarna dras upp i luften med hjälp av en vinsch och långa linor. Den viktigaste förutsättningen är att det finns ett stråk för att dra ut linorna på, vilket sker med ett mindre fordon eller en mekanisk anordning, banorna behöver därmed inte samma bredd som ett flygfält har. Vinschstart med skärm- och hängflyg kräver heller inget säkerhetsavstånd till omgivningen utan kan placeras i nära anslutning till annan bebyggelse, så länge allmänheten inte vistas nära vinschlinorna

den korta stund då bogsering inleds. Det enda föreningsdrivna vinschfältet som finns i länet är i Barkarby/Hägerstalund, vilket gör platsen ovärderlig för idrottens överlevnad. Platsen är inte markerad som idrottsplats i detaljplan, vilket komplicerat samtalen med den kommunala markägaren. Det pågår här, liksom på andra platser, en intern dragkamp om vad kommunens mark ska användas till.

För **hängflyg** och skärmflyg utan vinschstart krävs kullar och berg som startplats. Det är på det här sättet man lär sig flyga, vilket gör att det vinnas ett stort behov av utbildnings- och träningsbackar i olika vindriktningar för idrottens överlevnad. Berg eller kulle med en lutning på minst 45 grader.

Starten ska vara åtminstone 15 x 15 meter stor och fri från hinder eller högre vegetation. Nedanför kullen ska en landningsplats finnas med yta av gräs. Landningen kan inte ligga bakom träd eller topografiska hinder som orsakar turbulens i luften. Till sådana platser söker sig också segelmodellflyg. Granholmstoppen, som delvis byggts med stöd av Idrottslyftet, är ett exempel på en anläggning som uppfyller kraven och borde klassas som en idrottsplats. Här är ett konkret exempel på det dilemma som uppstår när kommunens planinstrument inte används, eller räcker till, för att göra det tydligt att en plats anlagts för ett specifikt idrottsändamål.

Ett exempel där man lyckats med detta är Klövberget i Tyresö, där skärmflygning skrivits in som en välkommen aktivitet i föreskrifterna för naturreservatet.

Ballongflyget skapar flygkraft med hjälp av luft som värms av en gasolbrännare. För ballongflyg är det viktigt att ha tillgång till öppna ytor för start och landning, exempelvis en park, idrottsplats eller annan öppen plats. Flygning sker från en allmän plats till en allmän eller privat plats. I och med att Stockholm har förtätats har många platser som tidigare

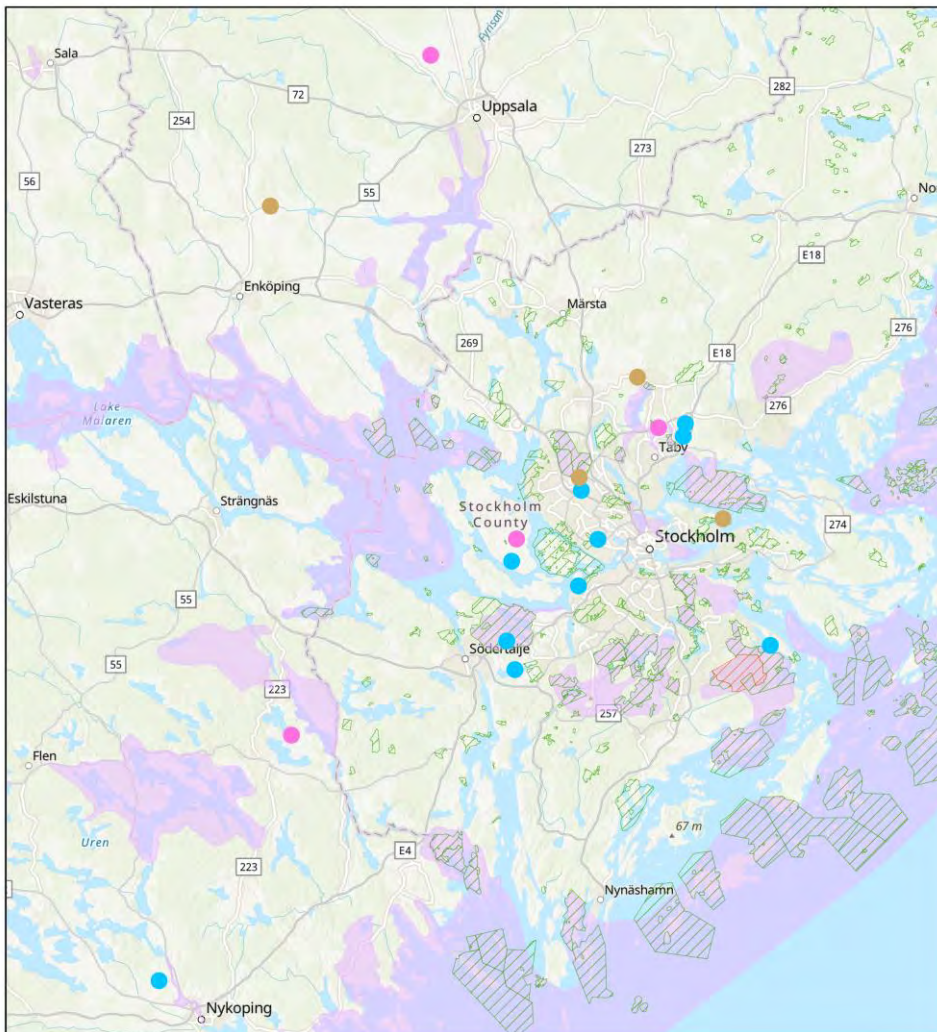
utnyttjades för spontanidrott, ex. brännboll och oorganiserad fotboll försvunnit. Dessa var perfekta som startplatser för ballongflyget. Det finns ett fåtal platser kvar som är viktiga för ballongflygets framtid, bland andra: Nationalstadsparken på Djurgården, Ladugårdsgården, Lidingö golfklubb, Sättra båtvarv, Grimsta, Bällstafältet och Barkarbyfältet i Hägerstalund. Ballongflyg har en gång i tiden varit stort i Stockholmsregionen men ändrade regler för flygning i Bromma flygplats flygzon har minskat ballongflyget drastiskt. Numera kan endast behöriga kommersiella ballongpiloter med särskilt tillstånd flyga i Stockholm när Bromma flygplats är öppet. Bromma är bara stängt lördagskvällar och söndagsförmiddagar vilket ger små möjligheter till flygning av ballong för privata aktörer. Flygning sker därför i större omfattning utanför Stockholmsområdet, ofta i Enköpingsområdet.

Fallskärmshoppning. Foto: Henrik Raimer

5.2.2 Samlad platsanalys flygsport

Kartan nedan visa de platser som föreningarna markerat ut som de tre viktigaste platserna för träning respektive tävling i Stockholmsregionen. Enligt kartan är det tydligt att många av flygsportens olika anläggningar är långt från tätbebyggda områden, många utanför regionens gränser. Det upplevs även särskilt svårt att ta sig till många anläggningar utan tillgång till egen bil, då anläggningarna ligger utan närhet till kollektivtrafik.

Stockholms Flygsportsförbund

- Flygsport Träning/Tävling
- Flygsport Tävling
- Flygsport Träning
- Riksintresse friluftsliv
- Nationalpark
- Naturreservat

De platser som nämns av flest föreningar som viktigast för träning och tävling är Långtora flygfält (segelflyg), Barkarby flygfält (skärm-, häng- och modellflyg samt ballong), Gullbrofältet i Vallentuna och Modellflygfältet Elfvik på Lidingö (modellflyg), Skå-Edeby och Frölunda (motorflyg), samt flera backar för skärm- häng- och modellflyg, bland andra Granholmstoppen, Uttran, Hamra, Ullnatoppen och Sätra Strand.

Samtliga platser som nämnts i enkät och intervju som viktiga för flygsporten är följande:

Namn på plats	Gren som utförs	Kommun
Sundbro flygfält	Segelflyg, modellflyg	Uppsala kommun
Långtora flygplats	Segelflyg	Enköpings kommun
Gullbrofältet	Modellflyg	Vallentuna kommun
Ullnatoppen	Skärmflyg, hängflyg och modellflyg	Täby kommun
Barkarbyfältet – Hägerstalund	Skärmflyg, hängflyg, modellflyg, ballong	Järfälla kommun, Stockholms stad
Granholmstoppen	Skärmflyg, hängflyg, modellflyg	Stockholms stad
Skå Edeby	Motorflyg	Ekerö kommun
Bromma flygplats	Motorflyg	Stockholms stad
Modellflygfältet Elfvik	Modellflyg	Lidingö stad
Hallinge gård	Skärmflyg	Södertälje kommun
Uttran	Skärmflyg, hängflyg, modellflyg	Botkyrka kommun
Klövberget	Skärmflyg, hängflyg, modellflyg	Tyresö kommun
Skavsta flygplats	Motorflyg, fallskärm	Nyköpings kommun
Tvetaberg	Skärmflyg	Södertälje kommun
Frölunda flygfält	Motorflyg (ultralätt)	Upplands-Bro kommun
Vängsö flygfält	Segelflyg, motorflyg	Gnesta kommun
Gryttjom	Fallskärm	Tierps kommun
Hamra	Skärmflyg, hängflyg, modellflyg	Botkyrka kommun
Sätra strand	Skärmflyg, hängflyg, modellflyg	Stockholms stad

5.3 Upplevda hinder för flygsporten

På frågan vilka möjligheter föreningarna ser för att friluftsidrotten ska kunna växa och utvecklas i framtiden svarar en förening att möjligheterna är *"små. Flyg är inte välkommet någonstans. Inte ens segelflyg."* Både föreningarna och förbundsrepresentanten upplever flertalet hinder när det kommer till flygsportens utövning i Stockholmsregionen. De upplever att flygsportens varande sällan är utan problem. Det handlar bland annat om att det finns ett allmänt motstånd mot flygsport i bostadsnära områden, att start- och landningsplatser byggs bort samt att reservatföreskrifter hindrar dem från att flyga på flera platser.

5.3.1 Omgivningens motstånd - Luftföroreningar och buller

Både Stockholm flygsportsförbund och de svarande föreningarna nämner att de ofta får höra att flygsporten inte kan befinna sig nära bostadsområden på grund av luftföroreningar och buller. Det är den främsta anledningen till att exempelvis anläggningarna i Tullinge och Barkarby lagts ned. Majoriteten av alla flygsportgrenar utförs dock utan vare sig bullerpåverkan eller utsläpp. Det är endast motorflyget, fallskärmshoppningen och till viss del ballongflyget som avger buller och luftföroreningar vid start och landning. Dessutom lyfter förbundsrepresentanten att miljöpåverkan består till stor del av bränsleförbrukning vid transport till och från anläggningarna, som blir större ju längre ut från kollektivtrafik och bebyggelse som anläggningarna flyttas.

2017 svarade Stockholms Flygsportsförbund på ett antal frågor från RF SISU Stockholm och skriver i ett PM följande kopplat till bullerfrågan, som i intervjun med förbundsrepresentanten framstår som fortfarande högst aktuellt:

"Ljudet från flygplan i luften kan bli en stöttesten vid en etablering av ett sportflygfält. Moderna flygplan låter dock allt mindre, och en snabb utveckling pågår dessutom där förbränningsmotorer byts ut mot elmotorer. Utvecklingen har letts av modellflyget, men kommer nu även inom motorflyget."

5.3.2 Förtätning gör att många större fält bygg bort

Förtätningen som sker i Stockholm gör att många av de naturliga ytorna flygsportens olika grenar behöver har eller riskerar att försvinna. Intervjupersonen upplever att kommunerna inte ser dem och att flygsporten prioriteras ned i förmån till andra idrotter. Hen framhåller en stor oro över att deras viktiga start/landningsplatser försvinner till förmån för bostadsbyggande. Hen berättar:

"Den förtätning som sker i Stockholm idag gör att man bygger bort många öppna ytor. De som ser det allra bäst är ballongflyget. Det måste finnas mer än ett ställe där man kan landa. Mycket byggs igen när det kommer till fält. Hela det rörliga friluftslivet berörs av att mer och mer natur försvinner. Det är som att varje öppet fält ses som en provokation mot stadens tillväxt."

Ett exempel på fält som nyligen byggts bort är Årsta sportfält där det nu planeras tusentals bostäder. En utmaning när det kommer till bostadsbyggande är att friluftsidrotter och deras platser i princip aldrig är detaljplanerade som idrottsplatser. Förbundsrepresentanten förklarar att klubbarna hankar sig fram med överenskommelser med markägare. Detta gör klubbarnas etablering osäker. Utan bevis på fasta kontrakt på minst fem år är det även svårt att söka många typer av stöd för att rusta upp och utveckla anläggningarna.

Att platser för friluftsidrott inte detaljplaneras som idrottsplatser försvårar även klubbarnas kontakt med berörda kommuner. Förbundsrepresentanten lyfter att det är

svårt att förstå vem de ska kontakta då Kultur- och fritidsförvaltningen ofta anser att de endast ansvarar för idrottsplatser och då hänvisar flygsportsklubbarna till Samhällsbyggnadsförvaltningen som i sin tur inte är intresserade av idrott och inte anser det vara deras ansvar. Detta är ett exempel på hur friluftsidrotter hamnar i kläm i den byråkratiska organisationen och kunskapen om deras närvaro behöver öka hos värdkommunerna. Friluftsidrotterna behöver även klassas som både en del av idrottsrörelsen och föreningslivet och samtidigt som en del av det rörliga friluftslivet. Att friluftsidrotterna idag har den här typen av gränsöverskridande karaktär är positivt i sig, men skapar frustration hos förbund och klubbar när deras intressen inte kan tas omhand. Intervjupersonen berättar:

"Olika förvaltningar och nämnder motarbetar ibland varandra. Trots att det till exempel står i den fördjupade översiktsplanen för ett område att det ska satsas på idrott, så kör exploatering över fritid eftersom de dels ser idrotten som ett hinder för exploateringen, dels ibland inte ens betraktar flygsport som idrott."

Förbundsrepresentanten upplever att flygsportföreningarna ofta blir skickade runt mellan kommuners förvaltningar. Ett exempel på detta som lyfts under intervjun är att flygsportföreningarna på gamla Barkarby flygfält försökt komma in i planprocessen för Barkarbystaden i över femton år utan att lyckas fullt ut. Därför har man fortfarande inga avtal eller upplåtelse trots framgångsrik verksamhet. Intervjupersonen fortsätter:

"Vi känner oss ibland behandlade som klotterungar. Vi försöker förklara att vi inte vill ha en krona, vi vill bara vara på den här platsen och tillsammans med er utveckla den till en fin idrottsmiljö som kommunen kan vara stolt över. Ändå möts vi ofta av oförståelse och ointresse."

5.3.3 Reservatföreskriften "förbud mot start och landning med flygfarkost" olycklig

Förutom planprocessen påverkar reservatsbildningar flygsportens utveckling. I många reservatföreskrifter står det nämligen att det inte är tillåtet att starta eller landa med luftfarkoster, vilket innefattar samtliga grenar inom flygsporten.

Förbundsrepresentanten förklarar att flygsporten hamnar i kläm i dessa föreskrifter då de i första hand är ämnade mot helikoptrar och andra motordrivna flygfarkoster. Följden blir dock att även tysta, naturnära, farkoster som skärmflyg, hängflyg och modellflyg omfattas.

I vissa naturreservat finns även/istället föreskrifter som hindrar utövare att köra in material till platserna de vill använda för flygning. Då behövs en dispens från Länsstyrelsen, vilket kan bli en krånglig process för att kunna genomföra ett enkelt träningspass.

Det uppdagas även både i intervjun och i enkätens fritextsvar att det är svårt för klubbarna att förstå vad man får och inte får göra i luften. Det finns många bestämmelser att ta hänsyn till i luftrummet där såväl Transportstyrelsen som lokal flygtrafikledning, som i princip är affärsdrivande, har tolkningsföreträde. Luften kan alltså vara privatiserad, och "ägas" av ett företag med en delegerad myndighetsroll. Det kan jämföras med att en privat sjöfartsmyndighet skulle kunna stänga en populär fjärd för segling med hänvisning till behov av separation till kommersiella farleder.

5.3.4 Goda exempel på tidig involvering i reservatsbildningar

Förbundsrepresentanten lyfter dock ett gott exempel från när förbundet fått möjligheten att inkluderas i framtagandet av reservatföreskrifterna för Klövberget naturreservat i Tyresö kommun. Kullarna och bergen i reservatet är användbara för skärm och modellsegelflyg. Förbundet lyckades informera tidigt i processen att bilda

naturreservatet att Klövberget är särskilt väl utformat för den typen av flygaktivitet. De visade sin närvaro genom att flyga mycket på platsen och informerade om idrotterna och platsens utformning i lokala nyheter. När reservatsbildningsprocessen startade hörde kommunen av sig till förbundet och de engagerade klubbarna och bjöd in dem till samråd. Förbundsrepresentanten berättar:

"Vi fick ett bra bemötande av Tyresö kommun, och det framgår av reservatsbestämmelserna att skärmflygning är välkommen i reservatet. Vi fick några särskilda önskemål inskrivna i bestämmelserna också. Så skärmflygning i ett naturreservat är något högst naturligt."

Naturreservatet var färdigbildat 2020 efter flera år av planering. Klövberget som startplats är enligt förbundsrepresentanten lika viktigt för flygsporten som de mer etablerade flygfälten. På grund av att klubbarna identifierades av Tyresö kommun som sakägare fick de ett bra bemötande och möjligheten att förmedla sina intressen av platsen.

5.4 Framtida behov inom idrotten

Sammanfattningsvis krävs följande för att flygsportens olika grenar ska kunna utvecklas och växa i Stockholmsregionen:

- Status quo behöver bevaras - det som finns idag måste finnas kvar.
- Kunskapshöjande insatser hos kommun och myndigheter behövs kring flygsportens olika grenar och behov.
- Flygsport som friluftsidrott hamnar i kläm mellan kommuners förvaltningar då den inte har en tydlig hemvist. Det krävs att kommuner pratar ihop sig för att kunna ta hand om flygsportens behov.
- Flygsportens klubbar bör inkluderas i samrådsprocesser och reservatsbildningar. Det finns positiva exempel på när detta har skett, exempelvis reservatsbildningen vid Klövberget i Tyresö.
- Om Bromma flygplats byggs om till en mindre flygplats med plats för beredskapsflyg och flygsport skulle det ha stor positiv inverkan på flygsportens framtid i Stockholmsregionen.

6 Kanot

Kanot är en idrott som samlar 12 olika grenar: havskajak, kanadensare, drakbåt och outrigger, stand up paddling (SUP), surf sik, maraton, kanotsegling, forspaddling och freestyle, kanotpolo, kanotslalom och kajakcross, parakanot samt sprint.

I Stockholmsregionen finns 22 registrerade föreningar varav 54 procent (12 stycken) svarade på enkäten som skickades ut. Det totala antalet medlemmar uppgår till 7 965 personer.

Utöver registrerade föreningar finns även många aktörer som bedriver uthyrningsverksamhet för SUP och kanot i Stockholmsområdet.

6.1 Idrottens kultur och karaktär

Enligt Kanotförbundets egen statistik är 59 procent av medlemmarna män och 41 procent av medlemmarna kvinnor. Det finns ett överskott av äldre medlemmar och underskott av yngre medlemmar. Exempelvis är 62 procent av medlemmarna över 41 år och medelåldern bland medlemmarna är 44 år. Detta stämmer överens med hur enkätrespondenterna har skattat åldersfördelningen på sina medlemmar.

Kanot är en traditionell svensk idrott som inte alltid varit så synlig då det inte varit en så kallad klassisk TV-sport. Detta trots svenska framgångar med både OS- och VM-guld.

Utövandet är relativt resurskrävande då det kräver mycket utrustning, enligt förbundsrepresentanten.

Kanot har en stark tradition av friluftsliv och som exempel förknippar många kanadensarpaddling med en naturnära och harmonisk tillvaro. Det är en idrott som är möjlig att utöva hela livet, vilket speglas av åldersfördelningen bland medlemmarna. Många fortsätter med aktiv motionsträning inom kanotidrotten, upp i relativt hög ålder. Friluftsinslaget är viktigt inom kanot, liksom inom rodd och segling, och många utövare ser motion och friluftsliv – snarare än tävling och träning – som sina främsta drivkrafter. Detta innebär att attraktiva anläggningsmiljöer och fina områden för turer på vattnet har betydelse.⁵ Intervjupersonerna uttrycker detta på följande sätt:

“Många håller på med kanot bara för motion. Man tycker det är kul att vara ute och man blir lite svettig. Det finns en stor mångfald i utövare och hur man utövar idrotterna.”

“Orientering liknar kanot [...] Det finns en öppenhet för olika sätt att delta. Man kan delta på sin egen nivå. Man är van att bli skitig och van vid dåligt väder.”

⁵ Arena Vattnet (2022) Platser för idrott och motion på vattnet.

"Vi låter ingenting. När vi är på plats är vi ett trevligt inslag i vattenmiljön. Det är svårt att störa sig på folk som paddlar kanot. [...] Vi gör ingen åverkan på naturen alls. Vi ger inget svall som stör."

Det finns också ett stort och växande kanotintresse i samhället överlag, enligt förbundsrepresentanten, särskilt då det är en idrott där det är relativt lätt för privatpersoner att komma ut i naturen och på havet. Vilket uttrycks av en av förbundsrepresentanterna:

"Folk har köpt kanoter under de senaste åren. [...] De är intresserade att få sina barn i kanotskolor. Det är en jättebra sport för privatpersoner för att motionera och komma ut på havet. Tröskeln är låg. Föreningarna växer. Det finns föreningar som har tak [på antalet medlemmar, reds anm.] med väntelistor, föreningar som har en attraktiv placering."

6.2 Viktiga platser för utövning

Kanot förutsätter ofta smalare och lugnare vattendrag än exempelvis segling. Kanotisten sitter nära vattenytan. Det kan gärna vara grunt vid stranden. Det finns dock variationer inom kanotsporterna vad gäller behov av platsen för utövning. Exempelvis kräver motionskanot och racing lugna vattendrag utan havsvågor eller båtar, så som sjöar. Kanotpolo kan utföras utomhus eller inomhus i bassäng, med bojar runt banan. Havskajak kan förvisso utgå från en sjö men utövare vill sällan börja för långt inne i Stockholm då det är långt tills man kommer ut på havet. Samtidigt är havskajak en friluftsorienterad gren av idrotten som framför allt behöver en brygga. Forspaddlingen förutsätter givetvis en fors – det finns exempel på konstgjorda banor, men dessvärre inte i Stockholm. På våren kan forspaddlare utöva sin idrott i strömmen i Mälaren, när vattnet står högt.

Även anläggningsbehoven liknar behoven för rodd. Båtarna inom de olika idrotterna varierar i storlek men är ändå snarlika. Det avgörande är framför allt tillgången till vatten. Då det är svårt att bära kanoter långt måste kanothuset vara nära vatten.

En viktig aspekt för såväl kanot som flera andra utomhusidrotter är utrustningen och i synnerhet förvaringen av den. Detta utgör en annan viktig del av kanotens anläggningsbehov. En intervjuperson beskriver det som följande:

"Utrustningen för utomhusidrotterna är lika mycket en del av anläggningen som bryggan eller förrådet. Nu nekas man ofta stöd för att investera i utrustning för att det inte är en del av anläggningen. Det är en förutsättning för idrotten och behöver ingå i definitionen av anläggning."

Både kanot och rodd har inslag av hård fysisk träning och konditionsträning, vilket gör att utövare svettas och blir trötta och sällan kör mer än cirka 1-2 timmar. Det innebär att ett mindre vattenområde oftast räcker eftersom man ofta vänder tillbaka tidigare. Av samma anledning är det också viktigt med möjlighet att byta om och eventuellt duscha efteråt

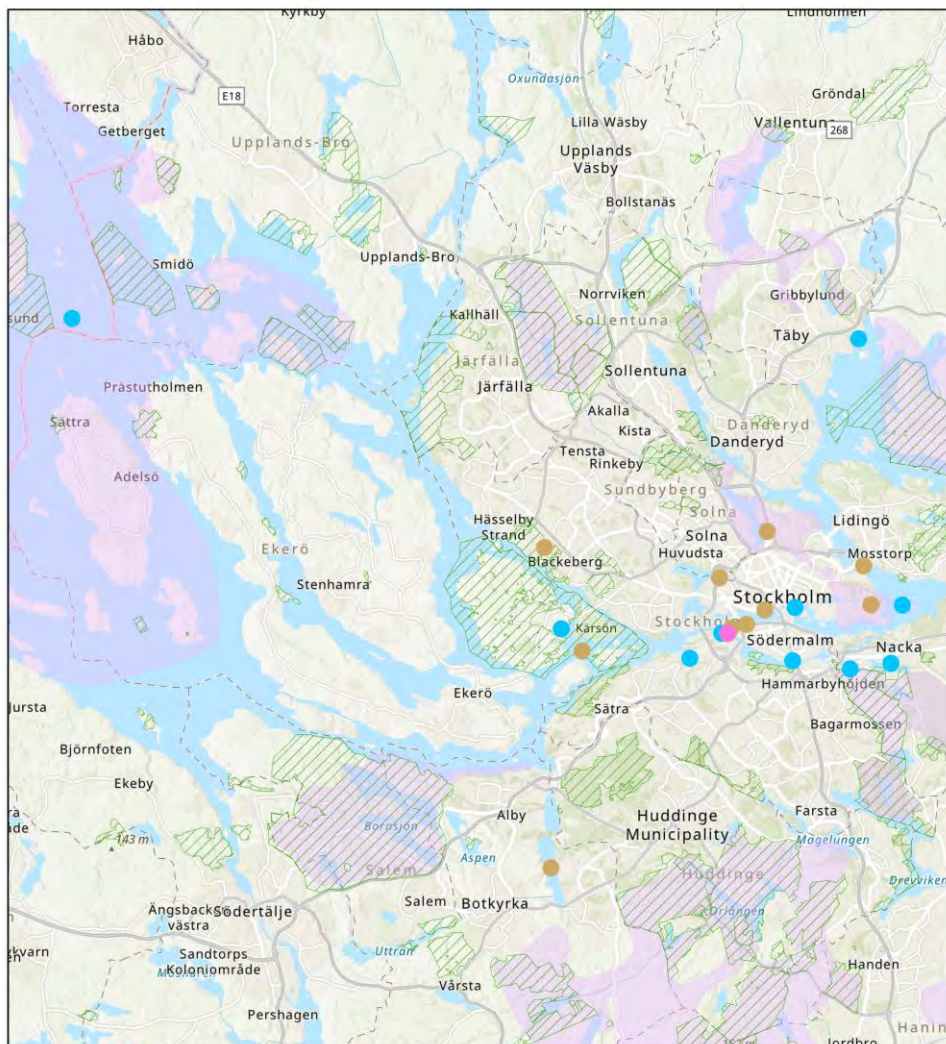
Kanot- och roddklubbar har ofta inomhusträning på vintern i form av paddel- eller roddmaskin, gym och gruppträning, detta eftersom medlemmarna ofta vill kunna fortsätta träna även när vattnet är för kallt.

Det är möjligt att bära och hantera utrustningen inom kanot och rodd själv eller med två personer. Därför är det vanligt att anläggningar används av enskilda medlemmar utanför ordinarie träningstid.⁶

⁶ Arena Vattnet (2022) Platser för idrott och motion på vattnet.

6.2.1 Samlad platsanalys kanot

Kartan nedan visar de platser som föreningarna markerat ut som de tre viktigaste platserna för träning respektive tävling i Stockholmsregionen.

Stockholms Kanotförbund

- Kanot Träning/Tävling
- Kanot Tävlning
- Kanot Träning
- Riksintresse friluftsliv
- Naturreservat
- Nationalpark

Några viktiga platser som nämns i intervjuer är Örnsbergs kanotsällskap (med kanotplatser både i Gröndal och vid Reimersholme), Brunnsviken, Sollentuna, samt ett tävlingsstadium i Magelungen (som delas med roddare).

Enligt förbundsrepresentanten finns det flera föreningar som har svårt att komma till de platser som behövs. Just nu finns exempelvis en risk att Örnbergs kanotsällskap, som är Stockholms största förening, står utan lokaler. Enligt förbundsrepresentanten har Stockholms stad fattat beslut om att använda de platser som föreningen nyttjar till att bygga nya fastigheter, och föreningen har fortfarande inte fått ta del av den ersättning som har blivit utlovad. Föreningen har behövt sätta ett tak på antalet medlemmar då bristen på kanotplatser är så stor. Eftersom föreningen sitter på ett rivningskontrakt som förlängs ett år i taget är det svårt för föreningen att investera i lokalen.

Inom kanot används ofta olika platser för tävling och träning. Ungdomstävlingar och klubbävlingar kan hållas, men det finns en brist på tävlingsbanor för racing som håller tillräckligt hög nivå, enligt förbundsrepresentanten. Tävlingar som äger runt på havet, exempelvis inom surf ski, kräver enbart platser för start och mål och är därför lättare att organisera.

Samtliga särskilt viktiga platser för utövning som nämnts i enkät och intervju (utan inbördes ordning):

Namn på plats	Kommun
Mälaren	
Hägernässtrand	Täby kommun
Rocksta/Kaanan	Sundbybergs stad
Brunnsviken	Solna stad och Stockholms stad
Karlbergskanalen	Stockholms stad
Lilla Värtan	Danderyds kommun, Stockholms stad
Djurgårdsbrunnskanalen	Stockholms stad
Stockholms ström	Stockholms stad
Riddarfjärden	Stockholms stad
Pålsundet	Stockholms stad
Reimersholme	Stockholms stad
Gröndalshamnen	Stockholms stad
Örnberg	Stockholms stad
Vattnet runt Drottningholm	Ekerö kommun
Vattnet runt Fågelön, Kärsö och Kungshatt	Ekerö kommun
Saltsjön	Stockholms stad
Eriksdalsbadet	Stockholms stad
Sickla sjö	Nacka kommun
Järla sjö	Nacka kommun
Tullingesjön	Huddinge kommun
Norrviken	Sollentuna kommun

Rålambshovsparken	Stockholms stad
Saltsjö-Boo	Nacka kommun
Magelungen	Huddinge kommun, Stockholms stad
Edsviken	Sollentuna kommun

6.3 Upplevda hinder för kanot

6.3.1 Dialogen med kommun och länsstyrelse är en utmaning

När det kommer till såväl kanot som andra friluftsidrotter handlar diskussionen aldrig om enbart planen eller arenan – samverkan med andra aktörer för att kunna vistas i och nyttja det offentliga rummet är ofta helt nödvändig. Att kanotsporten exempelvis förutsätter att stora båtar kan befinna sig nära vatten kräver särskilda tillstånd som i vissa fall kan skapa friktion med kommun och/eller länsstyrelse. De ärenden som behöver hanteras kan handla om allt från byggnadsfrågor till detaljplan och uthyrning, vilket berör olika delar av kommunen. Strandskyddet är gällande i hela Stockholmsregionen vilket är ett försvårande inslag vid anläggningsfrågor, anser förbundsrepresentanten.

Förbundsrepresentanten lyfter även den konkurrens mellan olika idrotter som råder i en stor region som Stockholm.

"Stockholm är en jättestor region med många olika idrotter. Det är en konstant strid mellan idrotterna att få fokus i sina respektive kommuner. Att investera i en fotbollsplan är ofta mer gynnsamt än att investera i bättre förutsättningar för kanotföreningar [...] Upplever att det är lättare och blir bättre i mindre kommuner, där det finns ett större intresse att stödja från kommunens håll."

"Kanotsporten har svårt att bli sedd i kommunerna för att lagidrotter tar mycket plats, och rättmätigt sådant då de har otroligt många utövare. Budgetmedel och beslutsfokus flyttas från friluftsidrotter till lagidrotter."

"Kommunerna ligger långt efter i sina investeringar. Det finns ett exempel från Sollentuna där vi hade en nära dialog för att få igenom ett nytt kanothus i detaljplanen, men så tryckte Hallalliansen och lokala föreningar på kommunen att lägga medel på hallar och arenor. En ishall eller inomhushall är ju en enorm investering – våra investeringar är ju väldigt små i det sammanhanget."

Förutsättningarna för kanot har även försämrats över tid, enligt förbundsrepresentanten.

"Det har funnits ett historiskt fokus på friluftsidrotter. Vissa föreningar är 50–80 år gamla. Men det blir mer och mer utarmat. Det var lättare förut, man fick ett gehör. Men nu går det inte att utöka kanotplatser och man kan inte ta emot fler medlemmar."

Enligt flera intervjupersoner är det en utmaning att kontaktpersoner på kommun och länsstyrelse har relativt lite kunskap om friluftsidrotter och hur de bedrivs. Detta gäller bland annat kanotsporten.

"De vet inte skillnaden på olika typer av stränder. Det är många som tror att man inte behöver ett omklädningsrum alls. Hela grejen med vatten som en idrottsplats pratas det inte om. Det pratas om en process att ändra ett vattenflöde som skickas på remiss, men vattenklubbarna får inte

reda på att remissen finns och kan då inte kommentera på den – men det påverkar utövandet av sporten.”

Intervjupersonerna pekar även på en generell avsaknad av samordning inom kommunerna, varpå det blir svårt för föreningarna att navigera i en process som upplevs som ganska byråkratisk. Denna utmaning är inte unik för kanot utan även för andra friluftsidrotter som stöter på snarlika problem.

”Man upplever sig som väldigt liten i klubbarna. [...] Man har olika enheter på kommunerna vilket gör att man blir runtslussad för ingen av enheterna vill ta i frågan. Kommunerna måste vara beredda på att när friluftsidrotterna hör av sig så måste man kunna slussa vidare till rätt person. Det behöver finnas en tydlig samordning inom kommunerna.”

Enligt intervjupersoner behöver kommunerna börja betrakta vattensporter som en del av sin behovsfär och sitt ansvarsområde. Detta gäller inte enbart kanot utan även andra friluftsidrotter. I dagsläget ligger till exempel vattensporter utanför kommunernas idrottsbudget, vilket gör det betydligt lättare att exempelvis investera i en fotbollsarena än att synliggöra vattensporternas behov. Det kan även finnas vinster i att betrakta vattensporterna och friluftsidrotterna som en grupp, enligt en intervjuperson, och med den utgångspunkten konkretisera vilken typ av samlokalisering som kommunen skulle kunna bygga som sedan kan hyras ut till flera olika idrotter. Alternativt kan enskilda föreningar och klubbar gå samman och bilda en gemensam anläggning.

Kanotister utför saltvattensprint. Foto: Privat

6.3.2 Höga marknadsmässiga hyror i Stockholmsregionen försvårar

Även höga marknadsmässiga hyror i Stockholmsregionen är en utmaning. Kanotsporten förutsätter klubbhus och kanothus i anslutning till vatten, och dessa ytor är samtidigt attraktiva för många andra ändamål. Förbundet upplever även att det i vissa kommuner i Stockholmsregionen saknas en plan för hantering av arrenden.

”Om kommuner bestämmer sig för att ta ut marknadsmässiga hyror som de tror att de kan få ut av exempelvis fastigheter så kommer sporten helt trängas undan.”

"Det etableras en ny förening i Farsta men de får inte lägga en brygga i sjön då det finns regler från kommunen att marken då ska hyras ut till marknadsmässiga hyror, vilket är dumt och fel."

Ytterligare en risk som lyfts i intervjuer är att många föreningar har avtal som är så pass dåliga att de riskerar att bli vräkta. Detta har även negativa konsekvenser för föreningarnas möjlighet att utveckla sin verksamhet. En intervjuperson förklarar:

"Brunnsvikens kanotklubb har hur många medlemmar som helst, det är tusen personer i kö till klubben men de kan inte bygga ut för de får inte. De har inget vettigt avtal för att hyra marken så de kan inte heller investera i lokalerna själva."

6.3.3 Beroende av ideella krafter är sårbart

I intervjuer framgår även att föreningarnas utveckling blir sårbar när en stor del av arbetet sker ideellt. Tids-, resurs- och kapacitetsbrist medför svårigheter att utveckla verksamheten och exempelvis föra dialog med nödvändiga kontaktpersoner.

Intervjupersoner vittnar även om en osäkerhet bland medlemmarna i föreningarna - många upplever att de inte har överblick över vilka riktlinjer som gäller, vilket givetvis är särskilt svårt för personer som arbetar ideellt.

"Många är otroligt försiktiga och vågar inte arrangera en tävling eller läger för de tror att de ska bli stämda. Många har blivit brända för att man försöker göra någonting men så smäller det tillbaka. Man blir tillbakahållen och tappar tron på det."

"[...] det pågår ett skifte inom idrotten, att det professionaliseras. Det räcker inte med bara ideella krafter och det räcker inte att bara ha ett förråd. Men klubbarna klarar inte av att göra den förflyttningen på egen hand. Vi behöver hitta ett sätt att få mer resurser att bedriva mer professionella klubbar. Samverkan mellan idrotter skulle gynna den typen av förflyttning."

Kanotsporten har blivit mer populär och det finns en risk, enligt förbundsrepresentanten, att verksamheten framför allt drivs av entusiaster och eldsjälar. Detta har många fördelar men skapar också sårbarhet och instabilitet när verksamheterna blir alltför personberoende.

Unga kanotister. Foto: Privat

6.3.4 Växande behov av mark och ytor

Förbundsrepresentanten vittnar om att kanotsporten växer och att flera föreningar är i stora behov av mark, men där finns ingen tydlig lösning.

"Vi skulle kunna vara många tusen fler utövare om vi hade plats för kanoter. Många köper kanoter privat för det är en låg ingångströskel för vem som helst. Det är ett komplement till lagidrott."

Det finns även såväl vilja som behov av att arrangera tävlingar som är synliga för allmänheten. En del tävlingar har arrangerats runt Kungsholmen och Stockholms stadshus, men det har inte fungerat optimalt då dessa vatten delas med båttrafik som ger svall.

Kopplat till behovet av mark och yta behöver även gångstråk till och från anläggningar såväl anläggas som göras tillgängliga för allmänheten.

6.3.5 Regelverk att förhålla sig till

Kanotsporten behöver framför allt förhålla sig till strandskyddslagen. Den innebär att länsstyrelsen behöver godkänna aktiviteter, vilket ofta är en tidskrävande och långsam process. Vad gäller träning finns det dock inga specifika regelverk att anpassa sig efter, vilket bland annat medförde att kanot fungerade mycket bra att utöva under coronapandemin. Vid tävling görs alltid en anmälan om allmän tillställning till Polisen, men detta är ett förfarande som sker på rutin och upplevs inte som något större hinder, enligt förbundsrepresentanten.

Ett annat hinder som förbundet upplever är att de i princip aldrig blir tillfrågade i planprocessen och att det finns en brist på dialog med förbundet. Detta är en fråga som föreningarna brukar driva mot sina kommuner. Dialog skulle sannolikt öka förståelsen om kanotförbundets och dess föreningars verksamhet.

6.4 Framtida behov inom idrotten

Sammanfattningsvis krävs följande för att kanotsportens olika grenar ska kunna utvecklas och växa i Stockholmsregionen:

- Förutsägbarhet och säkra hyresavtal som gör att föreningar kan planera och utveckla sin verksamhet.
- Tillräckliga anläggningar med omklädningsrum, toaletter och plats för förvaring av utrustning i närhet till vatten. I dagsläget finns det föreningar som står utan anläggning eller på olika sätt behöver hitta permanenta lösningar, och dessa behöver stöd.
- Professionalisering eller aktivt stöd och vägledning till de ideella krafter som driver föreningarna. Detta är en förutsättning för att utveckla verksamheten och genomföra de lobby- och dialoginsatser som krävs för att driva igenom olika beslut.
- I dagsläget varierar situationen och förutsättningarna för ledare i föreningarna. För att verksamheterna ska kunna växa och utvecklas behövs ett mer jämnt och stabilt ledarskap. Ett exempel vore att införa en fast tjänst hos Kanotförbundet som kan driva riktade projekt tillsammans med föreningar. Tjänsten skulle vara projektorienterad och inriktad på just verksamhetsutveckling och utveckling av kanotsportens framtid.

7 Rodd

Rodd definieras, enligt Svenska Roddförbundet, som “framdrivning av en båt, med eller utan styrman, genom användande av muskelkraft av en eller flera roddare sittande med ryggen mot färdriktningen användande åror som en hävstång av andra ordningen (enligt hävstångsprincipen). Rodd på en maskin eller i bassäng där rörelsen efterliknar den som används i en båt, är också att betrakta som rodd⁷. Roddsporten består av sju olika grenar: olympisk rodd, kustrodd, inomhusrodd, tiohuggare, pararodd, kyrkbåtsrodd och studentrodd.

Rodd har sex registrerade föreningar inom Stockholmsregionen, varav 100 procent (sex stycken) svarade på enkäten som skickades ut. Dessa sex föreningar har sammanlagt 977 medlemmar. Dessa sex föreningar ingår i Östra Roddistriktsförbundet, som även omfattar länen Stockholm, Södermanland, Uppland, Västmanland, Örebro och Östergötland. Förbundet har inga anställda utan samtliga aktiva arbetar ideellt. Förbundet har funnits sedan 1930-talet men varierat i geografisk omfattning.

7.1 Idrottens kultur och karaktär

Enligt Östra Roddistriktets egen statistik är 61 procent av medlemmarna män och 39 procent av medlemmarna kvinnor. Det finns ett överskott av vuxna medlemmar och underskott av barn och ungdomar. Detta stämmer överens med den med hur enkätrespondenterna har skattat åldersfördelningen på sina medlemmar.

Den moderna roddsportens ursprungsland är England, och de berömda roddtävlingarna på Themsen mellan lag från Cambridge och Oxford har anor ändå från 1829. Roddsporten kom till Sverige redan i mitten på 1800-talet och är därmed en sport med starka traditioner. Som exempel bildades Stockholms roddförening redan 1880 och föreningen har haft sitt nuvarande båthus på Djurgården sedan 1913.⁸

Rodden har varit traditionell i sin utformning, men kustroddbåtar och inomhusrodd är tämligen nya grenar.

”Det kräver en viss disciplin för man måste ro i takt. Det är en lagsport. Rodden är mer fyrkantig [än kanot, reds anm.] och den måste utövas på ett visst sätt för att kunna utövas.”

Rodden är en hållbar sport med liten åverkan på miljön och som sträcker sig långt upp i åldrarna. Sportens friluftsvärden och hälsovinster lockar allt fler. Även andra grenar än den traditionella rodden växer. Kustroddbåtar tål hårdare vatten och är samtidigt säkra, vilket sänker tröskeln för nybörjaren. Kustroddbåtarna säljs även i allt större utsträckning till icke-organiserade roddare och privatpersoner, precis som havskajakar.

⁷ <https://www.rodd.se/>

⁸ <https://www.rodd.se/roddgrenar/olympisk-rodd>, <https://www.stockholmsroddforening.se/About>

Frilufttsinslaget är viktigt inom rodd, liksom inom kanot och segling, och många utövare ser motion och friluftsliv – snarare än tävling och träning – som sina främsta drivkrafter. Detta innebär att attraktiva anläggningsmiljöer och fina områden för turer på vattnet har betydelse.⁹

7.2 Viktiga platser för utövning

Tävlingsrodd förutsätter lugna vatten, exempelvis väderskyddade långsmala sjöar och vattendrag där varken blåst eller stora vågor kan ställa till med besvär, vilket är viktigt för nybörjare i synnerhet. Detta liknar platsbehoven för flera grenar av kanotsporten. Båtarna har låga kanter och roddaren sitter nära vattenytan. Det kan gärna vara grunt vid stranden. Tävlingsrodden förutsätter samtrimmade rörelser och sammansvetsad laganda och viljestyrka. Roddsportens olika grenar kan dock skilja sig i behov. Som exempel kallas kustrodd för ”roddens mountainbike” och kan utövas var som helst där det finns vatten, oavsett om det gäller hav, sjöar, floder eller längs kuster. Inom kustrodd utmanas utövaren i högre utsträckning av vågor, svall, vind och strömmar.

Gällande anläggningsbehoven finns även här flera likheter med kanot. Anläggningen behöver vara vattennära, med ett båthus för säker och lättillgänglig förvaring av båtar och annan utrustning. Anläggningen behöver även omklädningsrum och toaletter, verkstads möjligheter samt kringyta som uppställningsplatser och parkeringsplatser. Därutöver behövs en brygganläggning som bör vara lång och låg. De längsta roddbåtarna är 15 meter. Det krävs även en strandkaj eller en ramp som inte har för kraftig lutning. I en del fall behövs vagnar för sjösättning.

Ofta behövs även flera bryggor för följbåtar, som finns med av säkerhetsskäl och för en god tränarnärvaro. Följbåtarna behöver vara konstruerade så att personer kan lätt kan lyftas upp i dessa.

Både kanot och rodd har inslag av fysisk träning och konditionsträning, vilket gör att utövare svettas och blir trötta och sällan rör mer än cirka 1–2 timmar. Det innebär att ett mindre vattenområde oftast räcker eftersom man ofta vänder tillbaka tidigare. Av samma anledning är det också viktigt med möjlighet att byta om och eventuellt duscha efteråt.¹⁰

Roddsporten behöver även kringlokaler för gym då idrotten kräver en allmän fysisk kondition. Både kanot- och roddklubbar har ofta inomhusträning på vintern i form av paddel- eller roddmaskin, gym och gruppträning, detta eftersom medlemmarna ofta vill kunna fortsätta träna även när vattnet är för kallt. Tillgången till gym ser olika ut hos olika föreningar, och vissa föreningar är väldigt trångbodda i dagsläget. I takt med att sporten utvecklas behövs såväl fler båtar som möjligheten att underhålla och reparera båthus, vilket är en stor utmaning enligt förbundsrepresentanterna.

En del utrustning inom både kanot och rodd kan bäras av en eller två personer. Det är vanligt att anläggningar används av enskilda medlemmar utanför ordinarie träningstid. Kapacitetsmässigt blir det ibland problem då många vill träna mellan 17–19 måndagar-torsdagar. Då båtarna är långa tar de stor bryggkapacitet, vilket gör att det lätt blir trängsel vid bryggor.

Möjligheten att hitta samlokaliseringsslösningar med liknande idrotter som kanot finns. Även samlokalisering med fritidsbåtsklubbar kan vara möjlig då roddbåtar kan förvaras sommartid i samma utrymme som segelbåtarna förvarar sina master under vinterhalvåret. Om befintliga anläggningar kan justeras för att passa roddens

⁹ Arena Vattnet (2022) Platser för idrott och motion på vattnet.

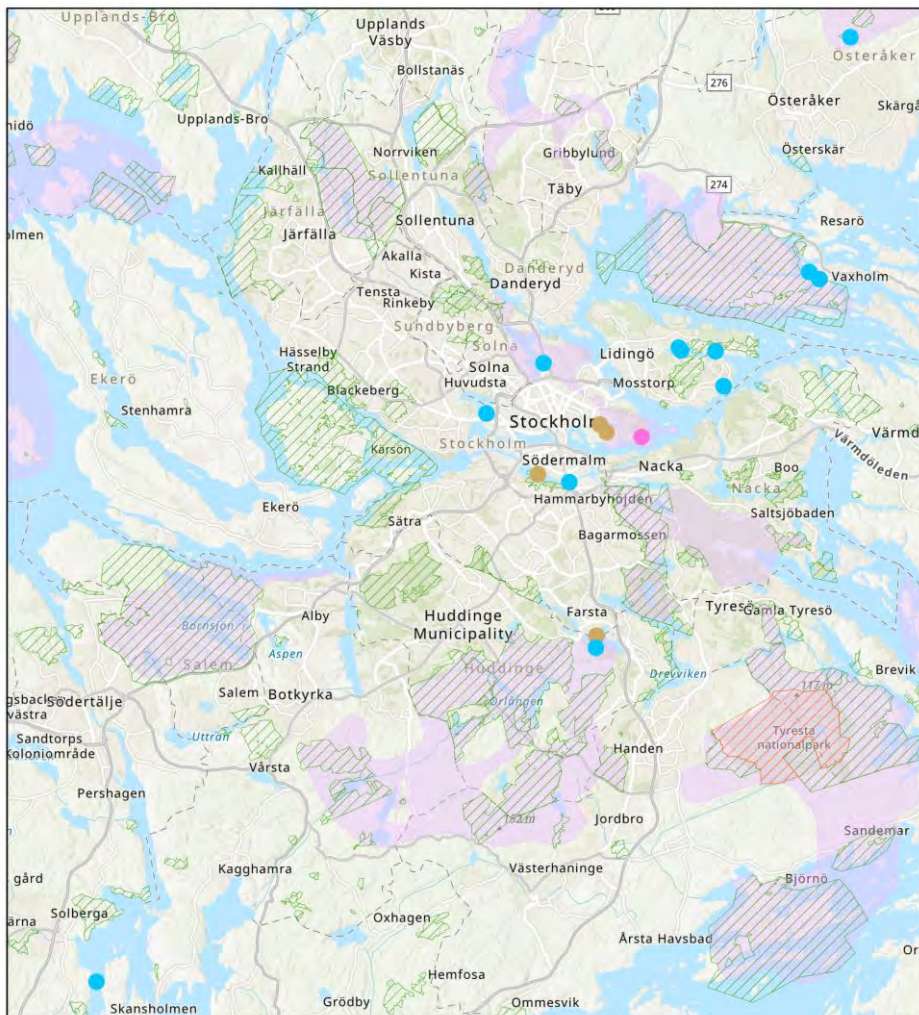
¹⁰ Ibid.

förutsättningar finns det goda möjligheter att skapa nya föreningar.
Förbundsrepresentanter beskriver det som följande:

"Rodden och kanoten är byggda av egen kraft i olika perioder så det finns ingen riktig samordning, men det finns potential för det. Vi har svårt att samsas med en motorbåtsklubb då vi har olika bryggor."

7.2.1 Samlad platsanalys rodd

Nedan syns en karta på de platser som föreningarna markerat ut som de tre viktigaste platserna för träning och de tre viktigaste platserna för tävling.

Östra Roddistriktsförbundet

- Rodd Träning
- Rodd Tävling
- Rodd Träning/Tävling
- Riksintresse friluftsliv
- Naturreservat
- Nationalpark

Enligt förbundsrepresentanterna samlas roddsporterna ofta kring den gemensamma anläggningen i Magelungen i Farsta. Där sker både träning, tävling och lägerverksamhet. Magelungen är byggd för att kunna hysa både kanot och rodd. Enligt förbundsrepresentanterna räknas Magelungen som en arena och den skulle kunna utnyttjas ytterligare om standarden kunde höjas. Att underhålla arenan är en kostnadsfråga snarare än en tillståndsfråga. Då Magelungen räknas till Ågesta friluftsområde finns inte samma problem med exempelvis motordrivna båtar och förhållandena är därför något bättre.

I övrigt ser förhållandena relativt olika ut mellan de olika föreningarna. Som exempel bedriver Stockholms roddförening det mesta av sin verksamhet i Djurgårdsbrunnsviken. Platsen är vindskyddad men fritidsbåtar och uthyrning av småbåtar till allmänheten skapar problem. Många badar även i Djurgårdsbrunnsviken trots badförbud, vilket är problematiskt då roddbåtarna utgör en fara för de badande, särskilt vid höga hastigheter.

Andra viktiga platser som nämns är Hammarby sluss, Eriksö (Vaxholm) och Kyrkviken (Lidingö).

Samtliga viktiga platser för rodd som nämns i enkät och intervju är följande (utan inbördes ordning):

Namn på plats	Kommun
Långsläpan	Åkersberga kommun
Tallaröfjärden	Vaxholms kommun
Eriksö	Vaxholms kommun
Hustegafjärden	Lidingö stad
Hustegaholm	Lidingö stad
Kyrkviken	Lidingö stad
Käppala brygga	Lidingö stad
Brunnsviken	Solna och Stockholm stad
Kristinebergsparken	Stockholms stad
Djurgårdsbrunnsviken	Stockholms stad
Södra och Norra Djurgården	Stockholms stad
Årstaviken	Stockholms stad
Hammarby sluss	Stockholms stad
Magelungen	Huddinge kommun
Ågesta Friluftsområde	Huddinge kommun
Nibbleviken	Vaxholms kommun

7.3 Upplevda hinder för rodd

7.3.1 En förändrad trafikbild på vattnet

De flesta föreningar är bildade i slutet av 1800-talet, men sedan dess har det skett både stora förändringar i bebyggelsen på land liksom i trafikbilden på vattnet. Idag påverkas flera av föreningarnas viktigaste platser av båttrafik, och i synnerhet fritidsbåttrafiken upplevs som besvärlig för verksamheten. Detta är en viktig säkerhetsfråga som förbundet upplever att man har svårt att få gehör för. Det är generellt lättare att ha dialog med kommersiella aktörer än med fritidsbåtsseglare.

"Hastighetsbegränsningar och restriktioner [för annan båttrafik, reds anm.] krävs för att vi ska kunna bedriva idrotten. Det har blivit en allt större utmaning, oavsett om vi rör i Mälaren eller på en insjö. Trafiken har ökat, liksom hastigheterna. Kunnigheten har också minskat bland fritidsbåtarna."

Även båtuthyrning av kanot och trampbåtar kan skapa problem då dessa inte alltid vet vilken sida de ska färdas på. Roddutövare färdas med ryggen mot färdriktningen och är därför särskilt beroende av att övriga på vattnet vet vad som gäller.

Rodd. Foto: Privat

7.3.2 Bebyggelsestryck och kommersialisering försvårar

Ett fåtal föreningar ligger på privatägd mark men de allra flesta bedriver sin verksamhet på kommunal mark. Rodden möter liknande utmaningar som kanoten vad gäller bebyggelsestryck och marknadsmässiga värden på den mark som krävs. Huruvida kommunen betraktar mark som en kommersiell resurs eller en fritidsmöjlighet har stor påverkan. Förbundsrepresentanterna förklarar detta som följande:

"Det är ett bebyggelsestryck eftersom vi befinner oss strandnära. Vissa kommuner har fått för sig att leka affär och då försvinner idrottsytorna. Då måste de ersättas. Ofta äger vi inte marken vilket betyder att arrendena är höga om man ser till marknadsvärdet. Tycker kommunerna att det här är en kommersiell resurs tar de hutlösa arrenden. Anser dem att det är en fritidsmöjlighet som kommunen tillhandahåller – då ser man helt annorlunda på det."

Vaxholm är ett exempel på en kommun där markarrendet höjts. Även tidsperioden för ett markarrende har stor betydelse. Eftersom föreningarna lägger ner stora kostnader i sina anläggningar behöver man säkra investeringen, men det är svårt att ansöka om

bidrag om föreningen inte kan visa att man kommer att ha kvar sin anläggning. För föreningarna utgör kommersialiseringen av markområden en stor otrygghetsfaktor.

"Vi har inte fått någon förklaring till varför arrendet höjts. De vill se över hur Eriksö kan kommersialiseras. Det är väldigt oroväckande för oss."

7.3.3 Bristande samordning hos kommunerna

Flera roddföreningar upplever bristande samordning inom kommunerna. Även personalomsättningen på kommuner kan skapa en bristande kontinuitet i dialogen och därmed en sämre förståelse för roddsportens förutsättningar.

"Kommunen har utmaningar att organisera sig på tjänstemannanivå och på politisk nivå. [...] Omsättningen av personer på kommuner är ett problem. Nu har jag kontakt med tredje fritidschefen i det här markärendet. Det känns som att de inte riktigt är med på processen, så det är vi som måste hålla ihop det."

Inom Stockholms stad behöver upplåtelseansvaret samordnas mellan Trafikkontoret och Idrottsförvaltningen. Utmaningar kan uppstå när förvaltningarna inte har samsyn i utgångspunkter och värden för platsen.

7.3.4 Regelverk att förhålla sig till

Roddsporten lever under strandskyddslagen, vilket förutsätter en god kommunikation och dialog med kommunerna. Då Magelungen ligger i två kommuner krävs goda relationer med flera parter parallellt. I Magelungens fall ligger anläggningen på mark som hör till Frälsningsarmén, medan Stockholms stad äger all kringliggande mark. Förbundsrepresentanterna upplever dock att kommunikationen generellt är god.

I övrigt behöver roddsporten även förhålla sig till byggnadslagstiftningen och Miljöbalken.

"Jag tycker att man ser välvilligt på vår verksamhet. Att ro och med muskelstyrka ta sig fram i lagom takt på vattnet tycker de flesta att man ska befrämja."

"Vad gäller Djurgårdsförvaltningens ändamål kan vi pricka av många av dem: kultur, motion, friluftsupplevelser. Vi är jättevälsedda där. Det är ofta inget snack om att vi ska ligga där vi ligger, så länge vi inte stänger av utan att allmänheten har tillträde."

7.4 Framtida behov inom idrotten

Sammanfattningsvis krävs följande för att roddsportens olika grenar ska kunna utvecklas och växa i Stockholmsregionen:

- Möjligheten att kunna verka strandnära i en väl underhållen anläggning. Detta förutsätter en förståelse från kommunen kring vad roddsporten bidrar med gällande friluftssysselsättning och friskvård, samt att detta är ett allmänbehov hos kommuninvånarna som inte bör kommersialiseras. Höjda hyror och avgifter har stor negativ påverkan på de som driver verksamheterna.
- Regelverk för sjötrafik gällande bildningen av stora vågor vore välkommet för roddsporten och skulle öka säkerheten.

8 Segling

Seglingssporten har i Stockholmsregionen 87 registrerade föreningar varav 26 procent (23 stycken) svarade på enkäten som skickades ut. Antal medlemmar uppgår till 31 395 personer.

I förbundet ingår grenarna kölbåtskappsegling, jollekappsegling, vindsurfing, wingsurfing och kitesurfing. Kölbåtssegling kan ske ute på havet, i skärgården eller på bana till exempel på en fjärd, medan jollekappsegling sker på bana.

8.1 Idrottens kultur och karaktär

Stockholms Seglarförbund uppskattar att förbundets medlemmar består av 62 procent män och 38 procent kvinnor. Könsfördelningen är jämnare i den yngre åldersgruppen (7–25 år), där fördelningen är 55 procent män och 45 procent kvinnor. I åldersgruppen 65 år och uppåt är könsfördelningen 79 procent män och 21 procent kvinnor. När enkätrespondenterna har skattat åldersfördelningen på sina medlemmar framgår att föreningarna har ett underskott av barn och unga samt ett överskott av seniorer. Enligt intervjupersoner har den genomsnittliga seglaren en relativt hög utbildningsnivå.

Liksom rodden härrör seglingen från starka traditioner med strikta regler för tävling, men det finns också många som har segling som ett fritidsintresse och som ett sätt att uppleva naturen. Åldersfördelningen i föreningarna speglar att segling är något som man kan ägna sig åt livet ut.

”Segling är på sätt och vis inte alltid en idrott. Man seglar normalt inte på vintern och det finns inget behov av att fortsätta träna på vintern för man [fritidsseglaren] uppfattar sig inte nödvändigtvis som en idrottare, utan som en seglare. Varför de inte alltid har behov av omklädningsrum är för att seglare inte ser utövandet som fysisk träning.”

Friluftsinslaget är viktigt inom segling, liksom inom rodd och kanot, och många utövare ser motion och friluftsliv – snarare än tävling och träning – som sina främsta drivkrafter. Detta innebär att attraktiva anläggningsmiljöer och fina områden för turer på vattnet har betydelse.¹¹

8.2 Viktiga platser för utövning

I motsats till rodd och kanot behöver segling stora vattenytor med vind, gärna vågor och möjlighet att få upp fart. Vindsurfing, wingsurfing och kitesurfing behöver inte bryggor och anläggningar på samma sätt som traditionell segling, utan samling på en strand är tillräckligt för utövandet. Tävling inom vindsurfing, wingsurfing och kitesurfing kräver dock att personen är ansluten till en förening.

¹¹ Arena Vattnet (2022) Platser för idrott och motion på vattnet.

Inom seglingen är utrustningen och dess förvaring mycket viktig. En seglingsanläggning tar upp mer yta i anspråk än en kanot- eller roddanläggning eftersom segelbåtar och segeljollar är större och utrustningen ofta skrymmande. Då båtarna är stora och otympliga att frakta är ett vattennära läge givetvis viktigt för anläggningens placering.

Förbundsrepresentanten exemplifierar på följande vis:

"Det behöver finnas en yta där kanske 100 jollar kan samlas, och de kommer med bil.

Omklädningsrum för både innan och efter. En ramp för att kunna sjösätta, eller bryggor.

Tävlingen är under flera dagar så då behöver man förtöja. [...] Med jollekappsegling kommer även följebåtar, motorbåtar som räknas som en del av anläggningen. Det kräver mer än bara en bana ute i vattnet. Kappsegling och träning kräver båtar, bojar, m.m. När vi söker anläggningsbidrag kan vi söka för säkerhetsutrustning och då räknas båtarna in."

En annan viktig aspekt är att platserna ofta är attraktiva ytor som besöks av allmänheten under vår och sommar och som uppfattas som trevliga besöksmål. Därför är många anläggningar i Sverige utformade som traditionella rödvita sjöbodnar för att passa in i miljön¹².

Det som saknas för att anpassa anläggningarna är framför allt möjligheten att modernisera duschar, omklädningsrum och klubbhus. Dessa är ofta äldre, enkla och framför allt uppbyggda på ideell basis.

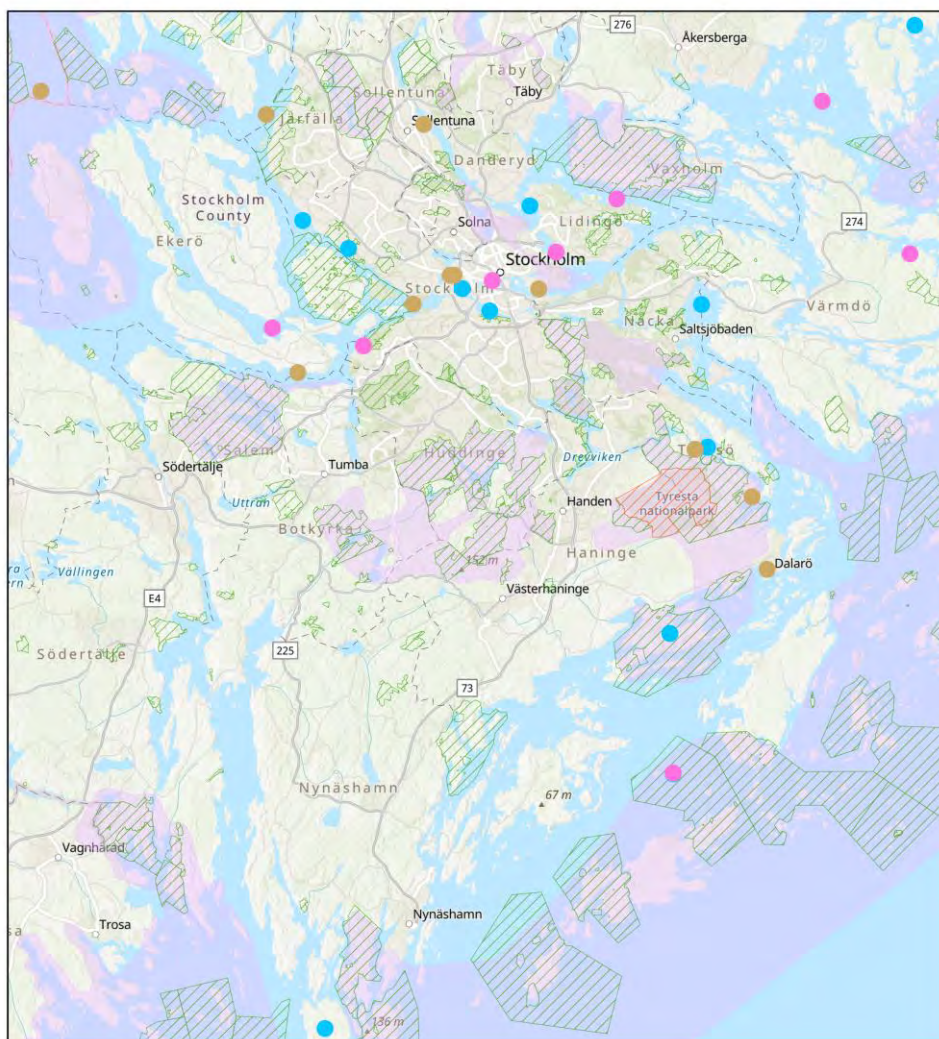

Pojke på seglarskola. Foto: Privat

¹² Arena Vattnet (2022) Platser för idrott och motion på vattnet.

8.2.1 Samlad platsanalys segling

De platserna som framför allt utnyttjas i Stockholmsregionen av den organiserade seglingen är de stora fjärdarna i anslutning till bebyggelse. Några exempel är Värtan, Mälaren, fjärdar i Mälaren, Trälhavet, Baggensfjärden och Mysingen. Kitesurfing håller generellt sett till vid Torö i skärgården där det finns bra förutsättningar för vågor och vind. Generellt sett behöver man inte skilja på platser för träning och tävling. För kappseglingsbanor som läggs ute i skärgården är det viktigaste att vattnet och vinden är fri.

Svenska Seglarförbundet

- Segling Träning/Tävling
- Segling Tävling
- Segling Träning
- Riksintresse friluftsliv
- Naturreservat
- Nationalpark

Samtliga platser som nämnts som särskilt viktiga för segling i Stockholmsregionen är följande (utan inbördes ordning):

Namn på plats	Kommun
Trälhavet (båtklubben)	Åkersberga kommun
Saxarfjärden	Stockholms stad
Edsviken/Seglarudden	Sollentuna kommun
Görvälnfjärden	Järfälla kommun, Upplands-Bro kommun
Mälaren	
Lambarfjärden	Stockholms stad
Kvarnviken	Bromma kommun
Värtan	Lidingö stad
Lilla Värtan	Lidingö stad
Askrikefjärden	Lidingö stad
Baggensfjärden	Nacka kommun
Ryssviken	Stockholms stad
Riddarfjärden	Stockholms stad
Fredhäll	Stockholms stad
Essingefjärden	Stockholms stad
Långholmen (i Östra Mälaren)	Stockholms stad
Fjärden mellan Ålsten och Mälärhöjden	Stockholms stad
Ekerö (i Östra Mälaren)	Ekerö kommun
Röskär	Ekerö kommun
Mälärhöjden/Fiskarfjärden	Stockholms stad
Årstaviken	Stockholms stad
Båtklubben i Tyresö	Tyresö kommun
Kalvfjärden	Tyresö kommun
Vissvassfjärden	Tyresö kommun
Sandemarsfjärden, Askfatshamnen	Haninge kommun
Askviken/Gålö	Haninge kommun
Mysingen (skärgården)	Nynäshamn kommun
Torö	Nynäshamn kommun

8.3 Upplevda hinder för segling

8.3.1 Bebyggelse och båttrafik påverkar

I vissa föreningar upplever man en hot från växande bebyggelse och en oro över att anläggningen ska bli del av nya stadsplanelagda områden. Även den ökade båttrafiken skapar en konkurrens på sjön vilket påverkar möjligheterna att lägga bana för kappsegling och träning. Även annan bebyggelse som vindkraftverk påverkar möjligheten till havskappsegling.

8.3.2 Höjda arrendekostnader

Arrendekostnader är en stor fråga för flera föreningar i Stockholm. Flera föreningar hotas av nedläggning till följd av de höjningar som kommunen vill införa, menar förbundsrepresentanten. I dagsläget upplevs inte stödet till seglingen som likvärdig jämfört med andra idrotter med en som använder sig av en väl definierad och traditionell arena.

"Det finns inga stora sponsorer, vi har inga TV-intäkter. Alla typer av idrotter behöver stödjas för en jämlik idrottsrörelse."

Segling i Stockholmsområdet. Foto: L-Å Norman

8.3.3 Regelverk som påverkar

Seglingen med dess anläggningar behöver också förhålla sig till strandskyddslagstiftningen och reservatregler, exempelvis om föreningen ligger i ett naturreservat.

"Vi brottas med att så fort vi ska göra något på anläggningen så stöter vi på strandskyddsfrågan. Där blir det klubben som måste driva frågan mot respektive kommun. Det kan därför bli svårt att bygga ut och utveckla verksamheten."

Av strandskyddsskäl kan moderniseringen av en anläggning därför bli en utmaning, samtidigt som renoveringsbehovet är stort hos många föreningar.

Ute på vattnet gäller strikta miljöregler, men detta gäller oavsett om man utövar en idrott som segling eller om man endast vistas på vattnet. Allemansrätten är en förutsättning för idrott på naturligt vatten och man behöver ibland samsas med andra

verksamheter. Enligt förbundsrepresentanten behöver man dock sällan begära avlysning av områden för att placera ut banor för tävling.

Kontakten med olika relevanta instanser sköts primärt av föreningarna snarare än förbundet. Kommunen är en viktig part vid utbyggnation eller ombyggnation, samt i arrendefrågor. Man har även dialog med länsstyrelsen och Sjöfartsverket.

8.4 Framtida behov inom idrotten

Sammanfattningsvis krävs följande för att seglingens olika grenar ska kunna utvecklas och växa i Stockholmsregionen:

- Möjligheten att samordna anläggningar för olika typer av friluftsidrotter är intressant, även ur ett hållbarhetsperspektiv. Detta gäller även om segling generellt kräver större anläggningar än kanot och rodd då båtarna är större och varierar mer i mått. Det går att hitta eller bygga platser och miljöer där olika behov kan mötas.
- Att få upp seglingens och andra friluftsidrotters behov på dagordningen, även för frågor och beslut som rör arrendefrågor eller stadsplanering. Som exempel skulle friluftsidrotterna kunna utgöra en remissinstans.
- Frågorna spänner över hela Stockholmsregionen och det är svårt från till exempel Stockholms Seglarförbunds sida att driva enskilda frågor gentemot enskilda kommuner. Därför vore det gynnsamt att etablera ett samverkansforum som anordnar nätverksträffar som samlar alla intressenter, från föreningar och förbund till förvaltningar, myndigheter och andra intressenter. Ett sådant forum, där dialog kring viktiga frågor sker i ett tidigt skede, skulle kunna motverka framtida intressekonflikter. Att begreppet friluftsidrott är myntat och att frågan finns med i friluftsstrategin är redan en hjälp för att få upp friluftsidrotternas behov och förutsättningar på agendan.
- Tillämpningen och tolkningen av strandskyddet behöver ses över för att seglingsidrotten fortsatt ska kunna verka i Stockholmsregionen. Exempelvis krävs en omprövning av strandskyddet så att föreningar kan rusta upp de lokaler som redan finns på platsen.

9 Gemensamma behov för friluftsidrotterna

Vid en sammanvägning av resultatet från samtliga friluftsidrotter uppstår ett antal mönster som är återkommande oavsett idrott. Dessa mönster har kategoriserats och analyserats som gemensamma behov hos friluftsidrotterna. Att dessa behov adresseras och stöttas är viktigt för att friluftsidrotterna ska kunna växa och utvecklas i Stockholmregionen. Det krävs att samtliga kommuner inom Stockholmsregionen, tillsammans med RF-SISU, specialistidrottsförbunden och dess föreningar, identifierar lokalanpassade lösningar för respektive behov inom varje kommun.

Sammanfattningsvis har dessa gemensamma behov identifierats:

Friluftsidrotternas gemensamma samhällsnytta behöver identifieras och lyftas fram

- Utöver positiva samhällsekonomiska effekter av att vara en del av föreningslivet finns det positiva hälsoeffekter av friluftsidrottande som kommer ur att genomföra en fysisk aktivitet samtidigt som utövarna befinner sig i naturen.
- Friluftsidrotterna är integrationsmöjliggörare
- Friluftsidrotterna är resurseffektiva för såväl utövare som värdkommun

Friluftsidrotterna behöver ses som en del av friluftslivet och en del av idrottsrörelsen

- Allemansrätten är ett viktigt fundament i allt friluftsliv, friluftsidrotter inkluderat. Allemansrätten ska omfatta alla på ett likvärdigt sätt.
- Det krävs en gemensam syn på vad ett naturreservat är till för. Är det för att skydda naturen från mänsklig närvaro, eller för att skydda naturen så att människor kan ta del av den på ett ansvarsfullt sätt?
- Attityden hos myndigheter behöver delvis skifta. Kommuner och myndigheter behöver kompetensutvecklas i friluftsidrotternas behov för att öka förståelsen för deras perspektiv.
- Förståelsen för friluftsidrotternas perspektiv och behov kommer att öka ju mer begreppet används och sprids.
- Att planera för friluftsidrottande kan agera språngbräda till att nå många regionala och nationella mål som friluftslivsmålen, folkhälsomålen och målen för gestaltad livsmiljö.

Tillämpningen av vissa regleringar och lagar behöver ses över

- Naturvårdsverkets nya vägledning för arrangemang i naturen sätter höga, och många gånger orimliga, krav på små, ideella föreningar.
- Det nya begreppet "påtaglig skada" saknar definition vilket skapar en godtycklighet i bedömningen av när arrangemang i naturen får genomföras och inte.
- Många kommuner tar ut en hög handlägningsavgift för frågor och tillståndsprövning vilket påverkar mindre föreningars ekonomi påtagligt.
- För friluftsidrotternas föreningars överlevnad krävs att samordnande mark- och anläggningskonsulent på RF SISU, som bland annat kan bistå föreningarna med de krav och skyldigheter som satts på arrangörer i Naturvårdsverkets nya vägledning för arrangemang i naturen.

Fler platser för utövning bör detaljplaneras som idrottsplatser

- Mark som visat sig särskilt välfungerande för att utöva en viss typ av idrott behöver skyddas och märkas ut som mark för idrottsutövande.
- Det behövs tydligare planinstrument för att synliggöra friluftsidrotternas arenor.
- Friluftsidrotternas förbund och föreningar behöver kompetensutvecklas i kommuners och myndigheters planprocesser för att möjliggöra deras involvering.

Definitionen av "anläggning" behöver breddas

- Dagens anläggningsstöd är svåra för friluftsidrotterna att söka då de platser och den utrustning som krävs inte inkluderas i definitionen av en "anläggning".
- Föreningarna har ofta korta och/eller osäkra hyresavtal vilket försvårar deras tillgång till stöd och förmåga att investera i och utveckla sina lokaler.
- Stöd och bidrag bör anpassas till att även inkludera friluftsidrotter.

Samlokalisering i kommunala idrottscentraler ett sätt att lösa lokalbristen

- Det finns idag ett antal platser i Stockholmsregionen som är noder för friluftsliv och utomhusaktiviteter. Dessa skulle med fördel kunna utvecklas till multifunktionella idrottscentraler.

I de följande avsnitten fördjupar vi oss i vad de gemensamma behoven innebär.

9.1 Friluftsidrotternas gemensamma samhällsnytta behöver identifieras och lyftas fram

Friluftsidrotterna delar många samhällsnyttiga värden då fördelarna med att både vistas i naturen och fysisk aktivitet är många – särskilt när de kombineras. Under den workshop som genomfördes med representanter från de sju specialistidrottsförbunden

som utgör friluftsidrotterna framkom det flera likheter mellan idrotterna kopplat till dess samhällsnyttiga värden. Förbundsrepresentanterna lyfte framför allt att en bieffekt av att idrotta i naturen är att det genererar stor kunskap om naturen. Friluftsidrotterna kan därmed ses som en samhällsbärare av att kunna förmedla allt från god folkhälsa till kunskap om allemansrätten och naturen. De fungerar även i den meningen som både dörröppnare till naturen för fler människor och förvaltare av naturen.

Samtliga friluftsidrotter lyfts av förbundsrepresentanterna som livsstilsidrotter, vilket betyder att utövarna identifierar sig med den idrott de utövar och att idrottandet formar många livsval. Det skapar ett livslångt intresse, vilket är särskilt viktigt för ett hälsosamt åldrande. Alla friluftsidrotter har aktiva medlemmar högt upp i åldrarna. Friluftsidrotterna bidrar därmed till folkhälsan i samtliga åldersgrupper – särskilt för äldre.

Utöver detta förmedlar förbundsrepresentanterna att friluftsidrotterna är potentiella integrationsmöjliggörare. Under workshopen med specialistidrottsförbunden diskuterades det faktum att samtliga friluftsidrotter i dagsläget har relativt homogena målgrupper. Många utövare är resursstarka och välutbildade personer födda och uppvuxna i Sverige, och flera av idrotterna kräver kostsam utrustning. Däremot har friluftsidrotterna stor potential i att möjliggöra integration och skapa mötesplatser mellan olika grupper i samhället. Inom friluftsidrotterna samspelar nämligen själva idrottsutövandet med folkhälsa, naturvård, socialt sammanhang, delaktighet och föreningsliv. Att ta del av föreningslivet kan vara en nyckel till att lära känna människor i sitt bostads- eller närområde, oavsett om man har flyttat från Säfte eller Syrien. Många friluftsidrotter har en lång historisk och folklig förankring samtidigt som de skapar ett socialt sammanhang. Vikten av att vara en del av positiva sociala sammanhang är väl känt och förespråkas av hela idrottsrörelsen. Att utöva en friluftsidrott kan utöver det sporra utövaren att anamma en livsstil att ta hand om naturen, leva mer hållbart och röra på sig mer – vilket är positivt för samhällsutvecklingen. En av intervjupersonerna lyfter även detta resonemang när hen förklarar följande:

"Vi behöver siffror på värdet av friluftsliv och idrott utomhus som ett värde i folkhälsan. Investering i friluftsliv ger ungefär 4 gånger pengarna tillbaka för att man mår bättre, färre sjukdagar, reser utomlands mindre, mindre psykisk ohälsa, mer hållbara livsstilar etc. Det finns samband mellan att idrotta utomhus och en mer hållbar livsstil."

Utöver att vara miljömässigt hållbara i sin utövning är flera av idrotterna ekonomiskt resurseffektiva. Eftersom idrotterna inte utövas på en avgränsad arena är idrotterna dessutom alltid tillgängliga för utövarna att utöva på sina egna villkor. Detta borde möjliggöra för friluftsidrotter att nå socioekonomiskt svagare grupper, vilket skulle bidra till integration och att minska klassklyftor. Genom friluftsidrotterna kan hållbara och tillgängliga upplevelser skapas för alla i Stockholmsregionen.

Idrotterna är inte enbart resurseffektiva för utövaren utan även för värdkommunen. Det krävs inga dyra anläggningar utan de använder de platser som naturen redan skapat och som finns tillgängliga. Med andra ord är det möjligt att få till en bra och stark verksamhet med mycket små medel.

Sammanfattningsvis lyfter förbundsrepresentanterna följande samhällsnyttor av friluftsidrottande:

- Positiva hälsoeffekter av att befinna sig i naturen
- Positiva hälsoeffekter av att utföra en fysisk aktivitet
- Bidrar till folkhälsan för såväl barn, unga, vuxna som äldre

- Socialt sammanhang för många olika grupper i samhället, oavsett ålder, kön, sexuell läggning, etnicitet, funktionsnedsättning, bostadsort, m.m.
- Skapar nyttiga sysselsättningar för barn och unga
- Långvarig och långsiktig fysisk aktivering
- Friskvård
- Ofta utövas idrotterna tillsammans, oavsett kön och ålder, vilket skapar generationsöverskridande relationer och förståelse
- Bidrar till naturvård
 - Människor kommer via idrotten nära naturen, vilket främjar viljan att vårda densamma
 - Idrotterna bidrar till kunskap om naturens behov och förutsättningar

Kunskapen om friluftsidrotternas samhällsnytta behöver därmed lyftas och framhävas i diskussionen om friluftsidrotterna och dess platser.

9.2 Friluftsidrotterna behöver ses som en del av friluftslivet och en del av idrottsrörelsen

År 2012 fattade riksdagen beslut om Sveriges tio friluftslivsmål. Till målen finns preciseringar som fördjupar och förtydligar innebörden. Sveriges tio friluftslivsmål sammanfattat¹³:

1. Tillgänglig natur för alla
2. Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet
3. Allemansrätten
4. Tillgång till natur för friluftsliv
5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa
10. God kunskap om friluftslivet

Det övergripande målet med regeringens friluftslivspolitik är att stödja människors möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha en möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Rik tillgång på natur samt allemansrätten, individens intresse och ideella organisationers engagemang är grunden för människors möjligheter att bedriva friluftsliv.¹⁴ Såväl även grunden i allt friluftsidrottande. I de nationella friluftslivsmålen finns därmed stöd för att främja friluftsidrotternas möjlighet att verka i naturen, med grund i allemansrätten, samt att tillgängliggöra dessa idrotter och möjligheten att bedriva friluftsliv för fler.

Friluftsliv är allting som görs i utomhusmiljö. En del av friluftslivet är friluftsidrottande som har ett större fokus på organiserad träning och tävling i utomhusmiljö. Begreppet friluftsidrotter i sig är nytt och är därmed ett nytt sätt att kommunicera. Begreppet är gränsöverskridande i sin karaktär då det antyder att aktiviteten som utövas både är en

¹³ www.naturvardsverket.se/friluftsliv, Regeringens skrivelse 2012/13:51 "Mål för friluftslivspolitikern",

¹⁴ Regeringens skrivelse 2012/13:51 "Mål för friluftslivspolitikern", Länsstyrelsen Stockholm (2021) Strategi för friluftsliv i Stockholms län (Rapport 2021:16)

del av det fria friluftslivet och en del av den organiserade idrottsrörelsen. Samtliga friluftsidrottsförbund vittnar om att deras idrotter är tudelade till sin karaktär. Det finns en organiserad del av idrotterna som är föreningsbaserad, samtidigt som det finns en del av idrotterna som utövas fritt i naturen av entusiaster utan föreningstillhörighet.

Friluftslivet och friluftsidrottandet står därmed inte i motsättning till varandra. De gynnar varandra genom att naturen kan upptäckas genom idrottandet, på samma sätt som idrottandet kan upptäckas genom att vistas i naturen. Båda delarna är positiva och något som bör främjas, enligt Länsstyrelsens representant. Friluftsliv och idrottande kan snarare agera hävstång för att lyfta varandra. Friluftsidrotterna kan även agera hävstång till att nå mer övergripande nationella och regionala mål, som exempelvis friluftsmålen, folkhälsomålen och målen för gestaltad livsmiljö. Detta är något som lyfts i intervjun med Länsstyrelsen, där hen berättar om svårigheterna som finns med att kommunicera friluftsidrotters positiva fördelar och bidrag till såväl nationella som regionala mål.

Förståelsen för friluftsidrotternas perspektiv och behov kommer att öka ju mer begreppet används och sprids. Friluftsidrottsbegreppet kan ytterligare utvecklas och formaliseras genom att skapa tydligare instanser hos kommuner eller hos RF-SISU, exempelvis genom en friluftsidrottskonsulent. Detta är efterfrågat av samtliga friluftsidrotter för att underlätta kontakten med kommuner, men även för möjligheten att hitta synergier och stärka samverkan mellan friluftsidrotterna.

I intervjun med Länsstyrelsen framkommer det att det inom myndigheten finns olika syn på friluftsidrotter, vilket kan vara en anledning till att idrotterna själva inte upplever att Länsstyrelsen alltid förstår deras perspektiv och behov. Länsstyrelsens representant förklarar följande:

"Ibland kan man se på friluftsidrottandet som ett hinder för andra att nå naturen eller att det förstör naturen. Det är en förlegad syn på idrottandet. I andra länder pratar man om outdoor sports – då ingår friluftsidrottandet i idrott – inte friluftsliv."

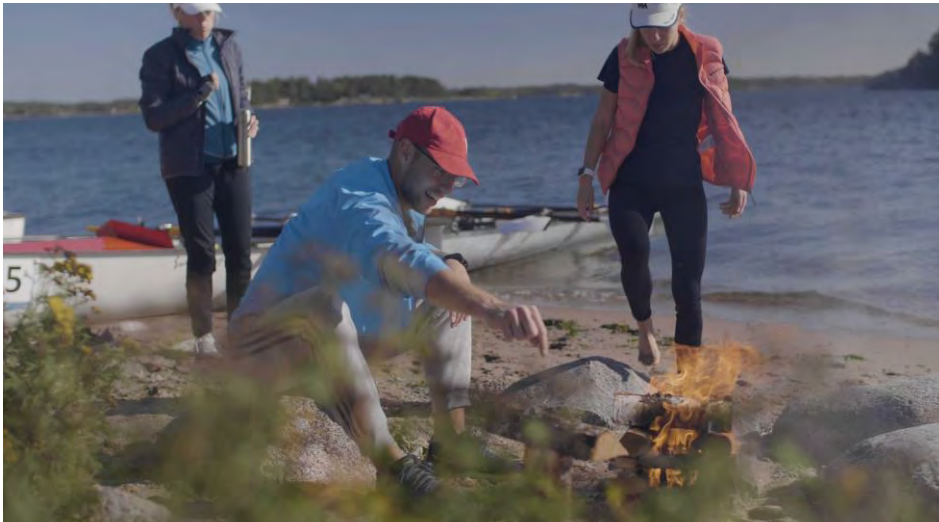
I grunden verkar det finnas nästintill existentiella frågeställningar kring vad som egentligen utgör natur respektive människa/samhälle, vad skiljelinjen däremellan är, hur och varför dessa två ska hållas åtskilda. Vad är exempelvis ett naturreservat till för? Är naturreservaten till för att skydda naturen från all form av mänsklig närvaro, eller är de till för att skydda naturen så att människor kan ta del av och interagera med den, exempelvis genom ett ansvarsfullt friluftsliv och friluftsidrottsutövande? Den senare förståelsen grundar sig i principer om samexistens och samspel, där människan i sig inte utgör ett "hot" eller ett "intrång", utan där människan utgör en självklar del av den natur och de ekosystem som vi gemensamt ska värna om. Att öka kunskapen om naturens förutsättningar och främja viljan att vårda naturen förutsätter att människor vistas i naturen och får kontakt med den, vilken natur det än gäller. Länsstyrelsen lyfter att både kommuner och myndigheter behöver börja tänka i nya banor när det kommer till hur vi ser på naturen och på vem som ska använda den till vad. Hen berättar:

"Man måste hitta en utvecklad syn på att naturen BARA ska värnas utifrån naturvärden, utan också utifrån sociala värden. Slitage behöver inte alltid vara negativt, det kan bidra till andra utvecklingar i naturmiljön."

Samtliga friluftsidrotter uppger att de naturreservat som finns inom Stockholmsregionen behöver tillgängliggöras i större utsträckning än vad de görs idag. De upplever att de stöter på motstånd i tillståndsprocessen när de försöker arrangera events, träningar och tävlingar i naturen på grund av deras idrottande inte ses som en del av friluftslivet. Deras närvaro i många reservat klassas inom många kommuner som en negativ åverkan på naturen i reservaten, vilket gör att de inte får tillstånd att utöva sina idrotter.

Det finns idag en gråzon mellan vad som är ett organiserat friluftsliv och vad som är ett oorganiserat friluftsliv. Som det ser ut idag klassas inte friluftsidrotterna som varken en del av det fria friluftslivet eller en del av den etablerade idrottsrörelsen. Detta gör att friluftsidrotterna inte kan använda de fördelar som finns inom något område, utan hamnar i ett lagvakuum och faller mellan stolarna hos kommuner och myndighet.

Det är därmed först när friluftsidrotterna ses som en del av det fria friluftslivet och en del av den organiserade idrottsrörelsen som de kan stöttas på rätt sätt av kommuner och myndigheter.

Kanotister som stannat för att grilla på Lidingö. Foto: Privat

9.3 Tillämpningen av vissa regleringar och lagar behöver ses över

Samtliga friluftsidrotter vittnar om att de ofta hamnar i kläm när regleringar och lagar inte tillämpas enhetligt inom olika kommuner. Sättet som friluftsidrotterna utövas på i naturen bygger långvariga, personliga relationer till markägare – oavsett om de är privata eller offentliga. Det gör friluftsidrotterna känsliga för politiska svängningar och införandet av nya regleringar som berör användandet av naturen. Ett exempel på detta är Naturvårdsverkets nya vägledning för arrangemang i naturen¹⁵. Syftet med vägledningen, som lanserades 2022, är att säkerställa att arrangemang inte gör skada på natur och miljö, samt att minska risk för konflikter mellan olika intressen. I vägledningen görs det ingen skillnad på vilken typ av arrangör som anordnar ett arrangemang i naturen, vilket likställer små, ideella föreningar med stora kommersiella bolag med helt olika resurser.

En kritik mot vägledningen som lyfts av friluftsidrotternas förbund är att arrangörer bär hela ansvaret att bedöma om ett arrangemang inte faller inom allemansrätten och/eller kan orsaka skada och/eller störning på naturmiljön. Vad en skada på naturmiljön innebär etableras dock inte i vägledningen, utan är upp till varje individ att enskilt bedöma. Det kräver en kompetens som få ideella i friluftsföreningar besitter. Detta skapar en godtycklighet i bedömningen. I vägledningen står det:

"Arrangören måste bedöma risken för påtaglig skada och olägenhet, dvs när arrangemanget inte längre kan genomföras inom ramen för allemansrätten. Vad påtaglig skada och olägenhet är kan

¹⁵ Naturvårdsverket (2022) Arrangemang i naturen. INFO-Serien 8894.

*vara svårt att bedöma och lagstiftning och rättsfall ger inte mycket stöd för den bedömningen.”
(s.22)*

Dessutom läggs all skyldighet att ta kontakt med myndigheter, markägare och andra intressenter på arrangören. I vägledningen står det:

”Ett arrangemang måste genomföras inom ramen för gällande lagar och regler. Ett stort antal lagar och andra bestämmelser kan komma i fråga vid genomförande av arrangemang i naturen, såsom miljöbalken, artskyddsförordningen, terrängkörningslagen, brottsbalken och rennäringslagen. Detta ställer krav på att arrangören skaffar sig kunskap om vilka regler som gäller för det arrangemang som planeras.” (s.27)

Detta innebär även att veta vilka aktörer som måste kontaktas i vilka sammanhang och för vilka frågor. Även detta kräver en specifik kompetens som många friluftsidrottsföreningar saknar.

Vägledningen luckrar även upp tidigare muntliga bestämmelser som olika friluftsidrotter haft med myndigheter och markägare. Stockholms Orienteringsförbund lyfter exempelvis att det funnits datumbestämmelser om när orientering får bedrivas i naturen, vilket varit tydligt och lätt för föreningarna att förhålla sig till. I den nya vägledningen ska numera arrangörer själva bedöma vilka tider på året som det är lämpligt att utöva en viss aktivitet på en viss plats med hänsyn till skrivelsen ”minimera påtaglig skada och olägenhet”.

Kopplat till tillämpningen av regleringar och lagar så lyfter friluftsidrotterna att kommuner inte sällan tolkar gällande regelverk olika. Flera av friluftsidrotternas förbund lyfter att för områden som sträcker sig över flera kommuner så kan en kommun acceptera genomförandet av ett arrangemang, medan en annan kommun kan neka det. Det skapar långa och svåra processer för föreningarna att hantera. Dessutom tar många kommuner ut en hög handläggningsavgift för tillståndsprövning, ibland även för att få svar på en fråga, vilket gör att små föreningars ekonomi inte går ihop. Stockholms orienteringsförbund lyfter detta som ett storstadsproblem, men som de ser växer även utanför regionen.

Det som i grunden gör det svårt för de ideella friluftsidrottsföreningarna är att det är otydligt och snårigt att förhålla sig till många regleringar som finns. I detta skulle en mark- och anläggningskonsult hos exempelvis SISU vara enormt behjälpligt för friluftsidrotternas fortlevnad.

En berättelse från Stockholms orienteringsförbund:

"1 300:-/timme för handläggning av ett tillstånd att träna och tävla i ett naturreservat?"

En av stockholmsdistriktets orienteringsföreningar med hemvist i kommun A sökte tillstånd för att genomföra ett mindre arrangemang (ca 250–300 deltagare) i ett område med två intill varandra, men i var sin kommun liggande, kommunala naturreservat. Respektive kommun kontaktades med en tillståndsansökan. Kommun A svarade att man inte såg några hinder och att föreningen inte behövde erlägga en avgift för tillståndet. Däremot, i kommun B, blev svaret att man dels vara skeptisk till arrangemanget att genomfördes i reservatet samt att föreningen skulle erlägga 6 x 1 300:- för att få tillståndsansökan behandlad. Avgiften på närmare 8 000:- avsåg att täcka kommunens handläggning av ansökan. Om även kommun A hade tillämnat samma modell som kommun B hade den arrangerande föreningen sammantaget erlagt ca 15 000:- för att få tillståndet handlagt. Och detta utan att vara säker på om tillståndet överhuvudtaget skulle komma att beviljas.

Att idrottsföreningar i vissa fall behöver erlägga avgifter för tillstånd, hyra av anläggningar och lokaler är fullt rimligt. Däremot bör skillnaderna mellan och förutsättningarna för olika idrotter, inte minst Friluftsidrotterna, ses som en fråga om likvärdiga förutsättningar för unga och äldres idrottande och därför harmonieras och minimeras.

Per definition nyttjar Friluftsidrotterna jämfört med andra idrotter mer sällan kommunernas inomhushallar, utomhusplaner eller liknande anläggningar. Anläggningar som ofta har byggts och fortlöpande drivs och underhålls till betydande kostnader för en kommun. Om och när en förening inom friluftsidrotterna behöver nyttja en lokal eller anläggning är dessa inte sällan uppbokade av inomhusidrotterna och då på långtidskontrakt.

Epilog

Orienteringsföreningen valde till slut att avbryta dialogen med kommun B. Det bedömda nettot efter tävlingen bedömdes inte att stå i paritet med arbetsinsatsen eller kostnaderna för dusch och toaletter, kartframställning och tryckkostnader etc. Att notera i sammanhanget var att kommun B var orolig över belastningen i kommunens reservat. Konsekvensen av kommunens agerande medförde att jämförelsevis fler kom att springa på en mindre yta i grannkommunens reservat vilket i sin tur innebar en större generell påverkan än om arrangemanget hade kunnat genomföras i båda reservaten."

9.4 Fler platser för utövning bör detaljplaneras som idrottsplatser

Ett resultat av friluftsidrotternas tudelade karaktär är att de platser som friluftsidrotterna använder för att utöva sina idrotter sällan detaljplaneras som idrottsplatser. Friluftsidrotterna ses i det här sammanhanget inte som en idrott. Att en plats som särskilt väl ämnar sig åt en viss typ av idrott inte ses som en idrottsplats gör att platsen i fråga kan tas i anspråk av nya planer och bebyggelse. Även om idrotterna inte har en anläggning som går att jämföra med en fotbollsplan, ishall eller gymnastiksal så krävs det vissa förutsättningar för att en plats ska lämpa sig för att utöva en friluftsidrott på. Dessa förutsättningar skulle kunna klassificeras som en "anläggning", exempelvis en klippa för klättring, ett vattendrag för rodd eller en slinga i skogen för mountainbikecykling. En intervjuperson förklarar:

"Att en mark under lång tid visat sig vara synnerligen väl för en viss typ av idrott så måste det kunna synliggöras."

Ett sätt att synliggöra det är att detaljplanera platsen i fråga som en idrottsplats. Att detaljplanera de platser som friluftsidrotterna använder som en idrottsplats – liksom de platser som är särskilt väl ämnade att utföra en viss idrott på – har flera fördelar. Exempelvis:

- Friluftsidrotternas platser formaliseras och inkluderas i kommuners idrottsstrategier och budgetar. Kommuner har ofta tydliga mål om att möjliggöra idrott och rörelse, särskilt för barn och unga – dessa mål bör rimligtvis även inkludera att utveckla friluftsidrotternas verksamheter.
- Kunskap om vilka platser som särskilt väl lämpar sig för olika friluftsidrotter formaliseras och sprids. Kunskapen om friluftsidrotternas behov av särskilda platser blir då inte personberoende.
- Platserna fredas från annan bebyggelse vilket möjliggör en tryggare tillvaro för friluftsidrotternas föreningar. Det legitimerar deras närvaro på platsen.

Flera av friluftsidrotterna vittnar om svårigheterna att förmedla sina behov av särskilda platser då de ofta inte ingår i kommuners idrottsstrategier. Förbundsrepresentanterna lyfter att många föreningar utnyttjar platser av gammal hävd och genom muntliga överenskommelser. Det skapar en osäkerhet och gör det svårt för föreningarna att upprusta sina lokaler och att utveckla verksamheten.

Som lyfts tidigare i rapporten så har flygsport goda exempel på när platser de utnyttjar i dialog och samråd med värdkommunen fått idrottsplatsstatus.

Överblick av ett flygfält för vinschstart av skärm- och hängflyg. Foto: Privat

9.5 Definitionen av ”anläggning” behöver breddas

Anläggningsfrågan är viktig för samtliga friluftsidrotter. Det handlar både om de platser i naturen som idrotterna behöver för att kunna utföra idrotten, hur de tar sig till och från platserna, den utrustning som används, samt de lokaler de har tillgång till. Intervjupersonerna lyfter att dagens definition av vad som utgör en idrottsanläggning

är för snäv, vilket gör att de platser som används för friluftsidrott sällan inkluderas. Detta skapar framför allt svårigheter när föreningar ska söka stöd.

Den bristande förståelse som förbunden upplever att kommuner och myndigheter har för deras perspektiv och behov är även grundat i att friluftsidrotterna skiljer sig från andra etablerade föreningsidrotter som utnyttjar olika typer av anläggningar för sin utövning. Friluftsidrotterna har visserligen en lång historia, men har funnits i idrottsrörelsens periferi då de inte behövt stora investeringar och anläggningsstöd för att kunna bedrivas. I intervjun med projektledaren för Arena Vattnet tas detta upp. Hen menar att det nu slår tillbaka mot friluftsidrotterna som sitter på nedgångna lokaler som inte lockar anhängare på samma sätt som de idrotter som har nybyggda och fräscha lokaler. Det skapar ett moment 22, då mer stöd upplevs ges till de idrotterna med flest utövare.

Utifrån de sammanlagda enkätsvaren mottar 28 procent, nästan en tredjedel, av alla föreningar som ägnar sig åt friluftsidrott inget stöd alls. Endast två föreningar uppger att de mottar stöd från sin kommun. Föreningarna hävdar att det sällan är för att de inte behöver stöd, utan för att de av olika anledningar inte är berättigade att söka de stöd som finns att tillgå. En stor anledning till detta är att deras idrott, eller sättet de utövar sin idrott på, inte är berättigad att söka stöd för. Ofta nämner föreningarna att det stöd som är svårast att söka är anläggningsstöd från exempelvis Riksidrottsförbundet (RF), vilket påverkar idrotternas utveckling. Anläggningsstödet är dels begränsat eftersom definitionen av "idrottsanläggning" är för snäv för friluftsidrotterna. Projektledaren för Arena Vattnet framhäver även att det inte enbart är platsen där idrotten utövas som är viktig för friluftsidrotter, utan även den utrustning som används. Hen förklarar:

"Utrustningen för utomhusidrotterna är lika mycket en del av anläggningen som bryggan eller förrådet. Nu nekas man ofta stöd för att investera i utrustning för att det inte är en del av anläggningen. Det är en förutsättning för idrotten och behöver ingå i definitionen av anläggning."

Ett liknande resonemang lyfts av Stockholms Klätterförbunds representant. Hen menar att deras anläggningar inte bara utgörs av klippor och berg, utan innefattar även vägen till och från klippan, inklusive parkering för utövarna. Samtliga är delar som inte kan utvecklas utan stöd. Hen utvecklar:

"Det handlar om att befästa vår plats. För klättringen är varje klippa man klättrar på en anläggning, det kommer aldrig varit en fotbollsplan men det är fortfarande en anläggning. Vi behöver se våra platser som våra anläggningar."

Förutom att de platser friluftsidrotterna använder eller de delar av verksamheten som behöver stöd ofta inte klassas som en anläggning, begränsar även föreningarnas hyresavtal deras tillgång till stöd. Många föreningar vittnar om nedgångna lokaler och korta hyresavtal. De korta hyresavtalen gör det särskilt svårt för föreningar att söka bidrag och stöd för att rusta upp de lokaler de har. En av representanterna för Östra Roddistriktsförbundet i Stockholm lyfter den här problematiken på följande vis:

"Tiden för ett markerande är viktigt. Det är stora kostnader som föreningarna lagt ner i sina anläggningar och då vill man kunna säkra investeringen. Vi får heller inga bidrag om vi inte kan visa att vi kommer ha kvar anläggningen."

RF [riksidrottsförbundet] är ett problem då de har stelbenta regler. Det hjälper inte att man kan påvisa att man legat på en plats sedan början av 1900-talet utan man måste ha bevis att man har minst ett 5-årigt avtal. RF ska inte vara så stelbenta, det tvingar in oss i svåra situationer när vi måste kräva ett annat hyresavtal."

Många föreningar står dessutom helt utan lokaler, eller saknar viktiga funktioner i de lokaler de använder – exempelvis omklädningsrum, duschmöjligheter, förråd och/eller verkstad.

Säkerhetsutrustning för aktiviteter på vatten behöver ingå i begreppet "anläggning". Foto: Anette Önerud

9.6 Samlokalisering i kommunala idrottscentraler – ett sätt att lösa lokalbristen

Samlokalisering kan vara ett sätt att lösa lokalfrågan för friluftsidrotterna. Flera av idrotterna använder samma typer av områden vilket underlättar en samlokalisering. För en kommun handlar det om att investera i en idrottscentral som är multifunktionell och som kan inhysa flera olika idrotter och föreningar. Det skulle kunna liknas med ett kontorshotell dit föreningar kan hyra in sig för att få gemensam tillgång till omklädningsrum, duschmöjligheter och större samlingslokaler som går att boka vid behov. Idrottscentralen bör därmed inte vara kopplad till en specifik förening.

Ett exempel på ett initiativ som syftar till att ta de vattenbaserade friluftsidrotterna i en mer samordnad riktning är Arena Vattnet, ett samarbetsprojekt mellan flera idrottsförbund, med stöd av Riksidrottsförbundet. Projektet initierades av Seglarförbundet. Idrotterna är segling, kanot, rodd, vattenskidor och wakeboard, och har som gemensam nämnare att de bedriver idrott på vatten. Projektet kartlägger, analyserar och tar fram underlag kring vattensporternas behov, möjliga samarbeten och olika idéer kring framtidens anläggningar, liksom grundläggande förutsättningar för de olika vattensporternas utövande på olika platser. I vattensporternas fall så är anläggningen en del av platsen. Enbart en plats för idrott är inte tillräcklig för att kunna hålla organiserad verksamhet, utan det krävs även fasta anläggningar – byggnader och konstruktioner som stöd för den idrottsliga verksamheten i naturen.

Arena Vattnet arbetar bland annat med att ta fram mallar och att rita på hur en vattensportsanläggning som inhyser alla vattensporter skulle kunna se ut. En liknande

typ av konceptidé, fast för inomhusidrotter, har tagits fram inom projektet "Framtidens idrottshall". Där samarbetade fem idrottsförbund (volleyboll, gymnastik, innebandy, handboll, basket) med White Arkitekter för att ta fram ett konceptmaterial för samlokalisering – en hall där alla idrotter kan utövas tillsammans. Projektet Arena Vattnet har som ambition att ta fram ett liknande material för vattensporterna. Det är dock inte enbart vattensporterna som med fördel kan samlokaliseras, utan flera andra friluftsidrotter.

Det finns idag ett antal platser i Stockholmsregionen som är noder för friluftsliv och utomhusaktiviteter. Dessa skulle med fördel kunna ha den här typen av samlokaliseringsfunktion, exempelvis:

- Lida friluftsgård, Tullinge kommun
- Ågesta friluftsområde, Huddinge kommun
- Hamra gård, Tumba, Botkyrka kommun

Lida och Ågesta är platser med närhet till skog och lugnt vatten, vilket gör det till bra platser för exempelvis kanot, rodd, orientering och cykling att samlokalisera tillsammans med andra aktiviteter som motionslöpning samt långfärdsskidor och skridskor under vinterhalvåret. Hamra gård har utöver möjligheten att tillgängliggöra ovan nämnda idrotter även bra klättring och en av Stockholms bästa flygsportanläggningar. Projektledaren för Arena Vattnet lyfter samlokalisering som särskilt viktigt för just friluftsidrotternas utveckling i Stockholmsregionen. Hen menar att det inte krävs mycket resurser för att skapa en bra plats som många föreningar kan använda sig av. Exempel på funktioner som en sådan plats kan innehålla är delat omklädningsrum, toalett och vatten, delade förrådsplatser, plats under tak för samling, utegymnsanläggning, god belysning och parkering.

Hen nämner att det redan idag finns ett antal välfungerande multifunktionella platser som föreningar som ägnar sig åt olika idrotter kan använda. Exempelvis:

- Hellasgården, Nackareservatet, Nacka kommun
- Bosön, Lidingö kommun
- Alby friluftsgård, Tyresö kommun

Med andra ord är samlokalisering inte bara en viktig potentiell lösning för att möta friluftsidrotternas lokalbehov. Det finns redan flera goda exempel att ta rygg på.

9.7 Ytterligare studier krävs

Friluftsidrotternas situation och möjlighet till att växa och utvecklas i Stockholmsregionen är komplex, svårnavigerad och ofta problematisk för såväl förbunden som deras ideella föreningar. För att i högre utsträckning förstå hur friluftsidrotternas kan stöttas i en växande storstadsregion krävs fler studier. Detta är en första kunskapsinventering som innefattar samtliga friluftsidrotter, men fler studier behövs. Exempel på studier som bör genomföras inom en snar framtid är:

- En inventering och kartläggning av samtliga lagar och regleringar som friluftsidrotterna behöver förhålla sig till för att arrangera träning och tävling i naturen.
- En studie som analyserar och konkretiserar hur olika typer av idrottscentraler kan se ut för att gynna så många idrotter som möjligt.

10 Samlade rekommendationer

10.1 Föreningar

- Samlokalisering och sambruk är viktigt. Som förening, se över vilka andra föreningar eller idrotter som ni kan samverka med. Det stärker er position inom kommunen och ni kan tillsammans driva frågor gentemot kommun och myndigheter, vilket gör att ni delar på arbetsbördan.
- Samordna aktiviteter och/eller tävling för att synliggöra er bredd och tyngd för både utövare och värdkommun.
- Lyft fram paraidrottares perspektiv och inkludera dem i diskussionen för hur idrotten kan och bör utvecklas framåt.
- Specificera vad ni anser vara särskilt svårt i kommunikationen med kommun och myndigheter och förmedla det till ert förbund, som sedan kan ta informationen vidare.

10.2 Förbund

- Inkludera paraidrottares perspektiv inkluderas i diskussionen vid strategiska satsningar för idrottens utveckling.
- Identifiera och kommunicera hur föreningar inom ert förbund kan samverka för att värna om de naturtillgångar som idrotten är beroende av.
- Identifiera och kommunicera hur olika idrotter kan samverka för att stärka närvaron av friluftsidrotterna i era värdkommuner.
- Dela med er av kunskap mellan idrottsförbunden. Friluftsidrotterna har liknande utmaningar och behov, vilka kan förstås bättre om förbunden delar med sig av sin kunskap till varandra.
- Definiera tillsammans vilken samhällsnytta som friluftsidrotterna bidrar till platsen om kommunen. Identifiera om det krävs ytterligare studier för att kvantifiera nyttan gentemot kommun och myndigheter.
- Genomför gemensamma tävlingar. Ett exempel som lyfts är frilufts-SM-veckan som kan samla samtliga friluftsidrotter på samma arena. Det skulle synliggöra idrotterna i regionen, locka nya medlemmar och skapa en gemenskap friluftsidrottare emellan. Gemensamma tävlingar möjliggör även att olika förbund och föreningar kan dela på administrationen och kostnaden för att anordna tävling.
- Undersök möjligheten till samlokalisering mellan idrotter. Sök om möjligt projektmedel för att ta fram ett konceptmaterial för samlokalisering av flera

olika friluftsidrotter. Vilka sporter kan samlas? Vilka platser kan användas?
Hur skulle en samlokaliseringslösning se ut?

10.3 RF-SISU Stockholm

- Tillsätt en mark- och anläggningskonsulent som kan Bistå friluftsidrotternas förbund i deras kontakt med kommuner och myndigheter. Agera nod mellan förbund och kommuner.
- Kunskapsutveckla kommuner och myndigheter i friluftsidrotternas nuläge, behov och perspektiv.
- Tillsätt projektmedel för att ta fram samhällsekonomiska kalkyler för friluftsidrottande.
- Bredda definitionen av "anläggning" som öppnar upp för friluftsidrotterna att söka bidrag för kringlokaler och utrustning.
- Erbjud en projektfunktion som stödjer föreningar i etablering av nya klubbhus/tävlingsbanor etc. Det kräver en specifik kunskap som inte bör finnas hos ideella föreningar då det görs så sällan.

10.4 Kommuner

- Bjud in RF-SISU och friluftsidrotternas förbund för att kunskapsutveckla anställda om friluftsidrotternas nuläge, behov och perspektiv.
- Samordna er och ta tydliga beslut inom kommunen om vart frågor som gäller friluftsidrotternas varande har sin hemvist.
- Tillsätt en tjänst som kan samordna frågor inom olika förvaltningar för att underlätta friluftsidrotternas kontakt med kommunen.
- För de kommuner som har naturreservat som sträcker sig genom fler kommuner behöver samordna frågor kring användning av naturreservatet med berörda kommuner.
- Erbjud kostnadsfritt stöd åt ideella inom friluftsföreningar avseende regler, krav och förutsättningar för lokaler och event.
- Bjud in RF-SISU och friluftsidrotternas förbund för att kunskapsutveckla tjänstepersoner om friluftsidrotternas nuläge, behov och perspektiv.
Inkludera friluftsidrotternas perspektiv i planeringsprocesser. Utöka exempelvis de traditionella samrådsprocesserna med specifika uppsökande samråd som inkluderar RF-SISU, friluftsidrotternas förbund och de aktiva friluftsidrottsföreningarna i kommunen för att förstå hur de använder specifika platser. Det kommer att öka kommunens övergripande kunskap om friluftsidrotternas behov av mark, vilket kan ge viktiga inspel till översikts- och detaljplaner. I relation till annan idrott krävs ofta små medel till friluftsidrotter för att det ska generera stora samhällsnyttoeffekter.
- Markera ut viktiga platser som friluftslivet och friluftsidrotterna använder inom kommunen.
- Skapa idrottscentraler dit olika föreningar och idrotter kan hyra in sig och samutnyttja lokalerna. Det finns stora möjligheter till samlokalisering av flera friluftsidrotter.
- Skapa ett idrottens hus där specialidrottsförbund kan samlas över kommun- och idrottsgränser.

10.5 Länsstyrelsen

- Bjud in RF-SISU och friluftsidrotternas förbund för att kunskapsutveckla anställda om friluftsidrotternas nuläge, behov och perspektiv.
- Se över tillämpning av de regleringar och lagar som hindrar utvecklingen av friluftsidrotterna.
- Erbjud rådgivning och vägledning kring regleringar och lagar som friluftsidrotternas föreningar behöver förhålla sig till för att arrangera arrangemang i naturen.
- Inkludera friluftsidrotternas förbund och dess berörda föreningar vid reservatsbildningar.
- Etablera kommunövergripande samverkan kring friluftsliv där frågor kring friluftsidrottande ingår. Skapa gemensamma riktlinjer.

Bilagor

Bilaga 1 - Missivbrev

Hej!

Detta mail innehåller en länk till den enkätundersökning som RF-SISU Stockholm har anlitat Sweco för att genomföra. Resultatet från enkäten kommer att presenteras i en rapport där nuläget, med fokus på plats, för de så kallade friluftsidrotterna i Stockholmsdistriktet kartläggs tillsammans med analyser av morgondagens behov. För mer information om rapporten och bakgrund till enkäten finns i nyhetsbrevet Föreningsdialogen som skickades ut 2022-10-19, eller kontakta RF-SISU Stockholm enligt informationen längst ner i detta mail.

Enkäten skickas till föreningarna i distriktet med ambition om att samla in information om vilka typer av platser som nyttjas idag för träning, tävling och andra föreningsrelaterade aktiviteter, samt vilka utmaningar ni som föreningar möter i er vardag. Vi vet att föreningar som utövar sin idrott på vatten nyligen besvarat en liknande enkät, men ber er ändå att besvara även denna. Syftet med enkäten är att kartlägga vilka platser som är viktiga för friluftsidrotterna idag, så att dessa kan lyftas fram till de som fattar beslut om mark- och vattenanvändning. Ju fler föreningar som besvarar enkäten, desto mer heltäckande bild kan presenteras. Vi behöver förstå vad ni behöver och var ni finns.

Enkäten tar cirka 10 minuter att besvara och svaren behandlas anonymt. Det betyder att du som svarar inte kommer att kunna kopplas med namn eller organisation till dina svar. Vi önskar ett (1st) svar från varje idrottsförening och att det är ordförande, kanslichef eller motsvarande person med god kunskap om hela föreningens verksamhet som besvarar enkäten. Om en person är kontaktperson för flera föreningar får denne detta mail, och medföljande enkätlänk, för varje förening som vi önskar svar från. Det går bra att pausa enkäten för att fortsätta vid ett annat tillfälle. Ni ombeds däremot besvara hela enkäten senast tisdag den 8 november 2022.

Du kommer till enkäten genom att följa länken nedan.

Länk till enkäten: [https://reply.surveymethods.com/go.aspx?u=\[username\]](https://reply.surveymethods.com/go.aspx?u=[username])

Har du frågor av teknisk karaktär, är du välkommen att svara på det här mailet.

Önskar du mer information om bakgrunden till rapporten är du välkommen att kontakta:

Pasi Rosenqvist, RF-SISU Stockholm: pasi.rosenqvist@rfsisu.se

Henrik Schöldström, RF-SISU Stockholm: henrik.scholdstrom@rfsisu.se

Bilaga 2 - Enkät

Välkommen till Enkätundersökning om friluftsidrottsföreningars nuläge och behov för att fortsätta verka och utvecklas i en växande storstadsregion. Vi kommer att ställa frågor till dig inom fyra huvudsakliga områden: frågor om verksamheten i termer av målgrupp och aktiviteter frågor om platser för utövande av idrotten frågor om vilka lokaler eller byggnader som föreningen nyttjar eller har behov av frågor om upplevda hinder, idag och i framtiden. Enkäten inleds med några korta frågor om vilken typ av förening du representerar samt var i distriktet ni har er hemvist. I enkätens avslutande del finns möjlighet att lämna svar i fritext om sådant som du anser viktigt för oss att känna till i arbetet med att beskriva nuläget och framtida behov för friluftsidrottsrörelsen i distriktet. Du som besvarar enkäten är anonym och dina svar kommer inte att kunna kopplas till dig eller din förening. Det går bra att pausa enkäten och fortsätta vid ett annat tillfälle. Enkäten kan däremot endast besvaras en gång av respektive förening och stänger den 8e november.

Bakgrund

I vilken kommun har föreningen sin huvudsakliga verksamhet förlagd?

- Botkyrka
- Danderyd
- Ekerö
- Haninge
- Huddinge
- Järfälla
- Lidingö
- Nacka
- Nynäshamn
- Salem
- Sollentuna
- Solna
- Stockholm
- Sundbyberg
- Tyresö
- Täby
- Upplands-Bro
- Upplands-Väsby
- Vallentuna
- Vaxholm
- Värmdö
- Österåker

Vilket förbund tillhör föreningen?

- Stockholms Orienteringsförbund
- Stockholms Flygsportsförbund
- Östra Roddistriktsförbundet
- Stockholms Kanotförbund
- Stockholms Cykelförbund
- Svenska Seglarförbundet
- Stockholms Klätterförbund

Tar föreningen emot något statligt eller kommunalt ekonomiskt stöd?

Med "ekonomiskt stöd" avses ej inkomster från medlemskap eller likande. Flera svar kan lämnas.

Ja, vi tar emot statligt LOK-stöd.

Ja, vi tar emot ekonomiskt stöd från kommunen.

Vi tar emot ekonomiskt stöd av annat slag, nämligen:

Nej, vi tar inte emot något ekonomiskt bidrag.

Verksamhetens målgrupp och aktiviteter

Vilka aktiviteter/evenemang arrangerar er förening för vilken/vilka målgrupper?

Flera svar kan lämnas per aktivitet.

	Barn (7-12 år)	Ungdomar (13-20 år)	Vuxna (21-65 år)	Seniorer (65+ år)	Elitidrottare	Para- idrottare
Nybörjarkurser / prova på	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Träning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tävling	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Styrketräning / inomhusträning / off-season träning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utbildningar / teori	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läger	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentera gärna:

.....

.....

.....

Under vilka tider på året har er förening främst sin verksamhet?

April - Oktober

November - Mars

Kommentera gärna:

.....

.....

.....

Uppfattar du att ni har en jämn åldersfördelning bland föreningens medlemmar?

Ja

Nej

Vilka målgrupper är under- respektive överrepresenterade i föreningens åldersfördelning?

Markera de alternativ som stämmer för er förening. Flera svar kan lämnas.

Underskott av barn, 7 - 12 år

Underskott av ungdomar, 13 - 20 år

Underskott av vuxna, 21 - 65 år

Underskott av seniorer, äldre än 65 år

Överskott av barn, 7 - 12 år

Överskott av ungdomar, 13 - 20 år

Överskott av vuxna, 21 - 65 år

Överskott av seniorer, äldre än 65 år

Platser för utövande av idrotten

Var utövar er förening friluftsidrott genom träning, tävling eller andra evenemang?

Välj det alternativ som stämmer bäst för er förening.

	Vi är nästan alltid på samma plats inom kommun en	Vi använder ett antal kända platser inom kommun en	Vi använder nästan alltid olika/nya platser inom kommun en	Vi använder ett antal kända platser inom flera kommuner i Stockholmsområdet	Vi använder nästan alltid olika/nya platser inom flera kommuner i Stockholmsområdet
Träning	☐	☐	☐	☐	☐
Tävling	☐	☐	☐	☐	☐
Möteslokal / kansli	☐	☐	☐	☐	☐
Styrketräning / inomhusträning / off-season träning	☐	☐	☐	☐	☐
Utbildningar	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentera gärna:

.....

.....

.....

Använder ni oftast samma platser/områden för föreningens olika aktiviteter (träning, tävling, möten, läger, utbildningar med mera)?

Är det samma plats som används för exempelvis träning som tävling?

Ja

Nej

Kommentera gärna:

.....
.....
.....

Vilka av följande karaktärsdrag skulle du använda för att beskriva miljön på dessa platser?

Markera de alternativ som stämmer in på er förening. Flera svar kan lämnas.

Skog

Vattennära

Stadsnära

Parkmiljö

Öppet fält

Kuperad mark

Berg / klippmiljö

Väg

Annat, nämligen:

Vilket/vilka av följande typer av områden befinner ni er vanligen inom där ni utövar er idrott?

Markera de alternativ som stämmer in på er förening. Flera svar kan lämnas.

- Ett naturreservat*
- Ett kulturresevat*
- Ett vattenskyddsområde*
- En nationalpark*
- Inom ett område för riksintresse för friluftsliv*
- Ett område utan särskilt skydd*
- Natura 2000 område*
- Strandskyddsområde*
- Vet ej*

Hur påverkar det föreningens utövande av idrotten?

Beskriv med egna ord.

.....

.....

.....

Namnge gärna en eller ett par platser som är särskilt viktiga för din förening och som ni använder i tränings- och/eller träningsommanhang.

Skriv namnet på platsen eller platserna på sådant sätt att den enkelt kan hittas vid sökning i karttjänster som exempelvis GoogleMaps. Om platsen används för både träning och tävling skrivs samma namn i båda textrutorna. Om du vill beskriva något ytterligare om dessa platser, var vänlig använd kommentarsfältet längst ner.

	Namn på plats	Namn på plats	Namn på plats
Träning
Tävling

Kommentera gärna dina svar:

.....

.....

.....

Lokaler och byggnader

Hur många lokaler har er förening tillgång till?

0

1

2

3 eller fler

Kommentera gärna:

.....

.....

.....

Vilket av följande påståenden stämmer bäst in på er förening?

Vi delar lokal/lokaler med andra idrotter eller föreningar

Vi delar inte lokal/lokaler med andra idrotter eller föreningar

Kommentera gärna:

.....

.....

.....

Vilket av följande påståenden stämmer bäst in på er förening?

Vi har en särskild plats i naturen där vi ofta samlas

Vi har inte någon särskild plats i naturen där vi ofta samlas

Kommentera gärna:

.....

.....

.....

Finns de grundläggande funktionerna som ni har behov av i er lokal eller på er samlingsplats?

Ja

Nej

Vilken typ av hyresavtal har ni?

Om föreningen har flera lokaler med olika hyresavtal, vilket gäller då i huvudsak?

Terminsvis

Årsvis

Mellan 1-5 år

Mellan 6 - 10 år

Tillsvidare

Vet ej

Inte relevant, vi äger lokalen i fråga

Vilken typ av aktör är er hyresvärd?

Kommun eller kommunalt bolag

Privat hyresvärd

Annan aktör, nämligen:

Upplevda hinder, idag och i framtiden

I vilken grad anser ni att...

	Mycket låg grad	Ganska låg grad	Ganska hög grad	Mycket hög grad	Vet ej
...det är lätt att ha kontroll på vilka lagar och regler som ni måste ta hänsyn till för att bedriva verksamhet/arrangera evenemang i naturen?	☐	☐	☐	☐	☐
... det är lätt att veta vilken/vilka intressenter, ex. markägare, förvaltningar, myndigheter, som ni ska kontakta vid frågor kring utövande av er idrott?	☐	☐	☐	☐	☐
... det är lätt att veta vilken markägare som ska kontaktas för att få tillgång till mark vid tävlingsommanhang?	☐	☐	☐	☐	☐
... ni har bra kontakt med markägare, kommun och/eller aktuella myndigheter?	☐	☐	☐	☐	☐
... ni samarbetar med andra föreningar inom förbundet, eller med andra idrotter som använder samma mark, för att lösa utmaningar och/eller hinder?	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentera gärna upplevda hinder:

.....

.....

.....

Vad tror du kommer att vara mest utmanande för er förening i framtiden?

Markera de alternativ som stämmer in på er förening. Flera svar kan lämnas.

- Det byggs mycket i Stockholmsområdet vilket gör att våra ytor försvinner
- Det är svårt att locka nya medlemmar till vår idrott
- Regler kring nyttjande av natur- och kulturområden skärps
- Ytorna vi är beroende av används mer frekvent av invånare vilket gör att de slits snabbare
- Det blir allt större konkurrens mellan de ytor som går att använda för att bedriva vår verksamhet/idrott
- Arrendeavtalen omförhandlas vilket leder till höjda hyror
- De ideella drivkrafterna inom verksamheten minskar
- Annat, nämligen:

Vilka möjligheter ser ni för att friluftsidrotter ska kunna fortsätta växa och utvecklas i Stockholmsområdet i framtiden?

Beskriv med egna ord.

.....

.....

.....

Avslutande

Tack för din medverkan och för att du delat med dig av erfarenheter från just din förening! Svaren från denna enkät kommer att sammanställas av Sweco till en rapport som beskriver friluftsidrotternas nuläge och framtida möjligheter att verka och utvecklas i en växande storstadsregion.

Kommentera gärna om du tycker att vi har missat att fråga om något i enkäten som du anser är viktigt för oss att känna till!

Beskriv med egna ord.

.....

.....

.....

Bilaga 3 – Intervjuguide

Inledande frågor

- Berätta lite om dig själv och dina ansvarsområden inom förbundet.
- Vilka olika idrotter ingår i ditt förbund?

Frågor om platsen och vad som krävs för att utöva idrotten

- Vilka särskilda behov har den/de idrotter som ingår i ert förbund?
 - Har de olika idrotterna skilda behov?
- Vilka typer av platser utnyttjar ni (föreningarna) för att utöva era idrotter idag?
 - Vilka specifika platser är särskilt viktiga för er?
 - Utnyttjar ni (föreningarna) olika platser beroende på tävling, träning, åldersgrupp som utövar idrotten vid tillfället etc.?
- Vad krävs av platsen som idrotterna utövas på? Vilken karaktäristika måste den ha? (Skog, vatten, strand, kuperat, öppna fält, fri sikt, landsväg, berg etc.)
 - Är platser som möter kraven svåra att hitta i Stockholmsregionen?
- Vad är er bild som förbundsrepresentanter att föreningarna har tillgång till för lokaler? Uppfattar ni att deras lokalbehov är mötta?
 - Ex. omklädningsrum/dusch, samlingslokal, förråd, verkstad, toalett, vatten etc.
- Vad ser du för hinder idag och i framtiden kopplat till konkurrens med exempelvis bostadsbyggande, infrastruktur eller annan fysisk planering om den mark ni nyttjar för friluftsidrott? Har du förslag på hur dessa hinder kan undanröjas?
 - Skiljer sig de upplevda hindren beroende på kommun?
 - Skiljer sig de upplevda hindren beroende på idrott inom förbundet?
- Vilka behov av markanvändning ser ni i framtiden?

Frågor om kommuners, myndigheters, regelverks påverkan på idrotten

- Där ni utövar er idrott, vet du om det är inom:
 - Ett naturreservat
 - Ett kulturresevat
 - Ett vattenskyddsområde
 - En nationalpark
 - Inom ett område för riksintresse friluftsliv
 - Ett område utan särskilt skydd

- Hur påverkar det idrotterna att det utövas inom ett sådant område (om ja)?
- *Om föreningarna undviker dessa områden (dvs om nej på tidigare fråga):* hur kommer det sig? Är det ett aktivt val, och om sådant varför?
- Vilka regelverk överlag finns som ni behöver anpassa er efter? Vad innebär dessa regelverk för er idrott/er?
 - Finns det några specifika skrivningar som du anser bör förändras för att säkerställa rätten och förutsättningarna till ett rörligt friluftsliv inom reservaten/eller allmänt som berör era idrotter?
- Vilken myndighet har du oftast kontakt med vid frågor om utövning av er idrott? Upplever ni att förbundet har ett nära, konstruktivt och välfungerande samarbete med respektive myndighet som utövandet av er idrott relaterar till?
- Vilka förändringar har ni sett i kommuners, myndigheters, regelverks syn på platser där idrotterna utövas?
- Vilka konkreta behov ser föreningarna att de har för att kunna fortsätta växa och utvecklas i Stockholmsregionen kopplat till regelverken?

Framtidsspaning

- Vilka möjligheter ser ni för er (föreningarnas) verksamhet och utövandet av er idrotter i Stockholmsregionen?
- Vad ser du för hinder idag och i framtiden för att era föreningar ska kunna utöva/utveckla sin verksamhet? Exempelvis kopplat till plats för utövning av idrotten (fysiska hinder), ekonomiska hinder, juridiska hinder, kommunikativa/samverkansrelaterade hinder?

Avslutning

- Är det något annat ni önskar tillägga som inte tagit upp under intervjun, men som kan vara viktigt för oss att ha information om och förstå?

Together with our clients and the collective knowledge of our 18,500 architects, engineers and other specialists, we co-create solutions that address urbanisation, capture the power of digitalisation, and make our societies more sustainable.

Sweco – Transforming society together

Stockholm

Vretenvägen 4 | 171 54 Solna
E-post: stockholm@rfsisu.se | Hemsida: www.rfsisu.se/stockholm